

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ,
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА ОСВІТНЬОГО І СОЦІОКУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

В. Ткаченко, І. Усатова, А. Ведмедюк, А. Рубан

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ**

монографія

Черкаси 2024

Рецензенти:

Зорочкіна Т. С. – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Башавець Н. А. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 9 від 25 квітня 2024 року)

Ткаченко В., Усатова І., Ведмедюк А., Рубан А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах: монографія. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2024. 181 с.

У монографії досліджено та проаналізовано проблему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах; запропоновано практичне розв'язання окресленого питання на основі виокремлених педагогічних умов; проаналізовано зарубіжний досвід із підготовки вчителя фізичної культури та виокремлено напрями втілення провідних ідей у систему освіти України; схарактеризовано зміст і структуру підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах, що розкривають професійну майстерність майбутнього фахівця стосовно пошуку інноваційних шляхів організації та впровадження здоров'язберезувальної професійної діяльності.

Видання розраховане для науковців, викладачів, учителів фізичної культури, студентів, а також усіх, хто цікавиться проблемами збереження та зміцнення здоров'я підрастаючого покоління.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ	9
1.1. Змістово – структурові аспекти понять «здоров'я», «фізична культура», «фізичне виховання», «технології», «здоров'язбережувальні технології»	9 (Рубан А.В.)
1.2. Аналіз психолого-педагогічних підходів до формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій	24 (Усатова І.А.)
1.3. Основні тенденції підготовки вчителів фізичної культури у зарубіжних країнах	43 (Ведмедюк А.Д.)
1.4. Проблема здійснення здоров'язбережувальної діяльності у змісті шкільної освіти	57 (Рубан А.В.)
Висновки до першого розділу	66
РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ	70
2.1. Зміст і структура підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах..	..70 (Ткаченко В.В.)
2.1.1. Аналіз навчальних планів і програм в аспекті підготовки майбутнього вчителя фізичної культури	82 (Усатова І.А.)
2.1.2. Аналіз навчальних планів і програм підготовки фахівців різних спеціальностей	73 (Ведмедюк А.Д.)
2.2. Новітні технології підготовки вчителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих	

оздоровчих таборах	79 (Ткаченко)
2.2.1. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до застосування диференційованого підходу в ДОТ	96
2.2.2. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання інтерактивних технологій у ДОТ	101
2.2.3. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у ДОТ	107
2.3. Дослідницький підхід до організації самостійної роботи студентів під час виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань ..	118
2.4. Дидактична характеристика спецкурсу «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах»	123
2.5. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах	130
2.6. Обґрунтування педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах	136
Висновки до другого розділу	146
ВИСНОВКИ	150
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	154

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ECTS – Європейська система трансферу оцінок;

ДОТ – дитячий оздоровчий табір;

ЄС – Європейський Союз;

ІНДЗ – індивідуальне навчально-дослідне завдання;

ІПТ – інтерактивні педагогічні технології;

ЛОТ – літній оздоровчий табір;

МСКО – Міжнародна стандартна класифікація освіти;

НДДС – науково-дослідницька діяльність студента;

США – Сполучені Штати Америки;

ТЗН – технічні засоби навчання;

ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури.

ПЕРЕДМОВА

Гуманістична парадигма освіти окреслює нові вимоги до сучасного вчителя фізичної культури, який повинен сформувати у своїх учнів суб'єктно-особистісне, ціннісне ставлення до предмета як до засобу збереження та зміцнення здоров'я. Майбутній учитель має володіти потужним комплексом особистісних якостей, що доповнюють уміння навчати фізичних вправ через формування внутрішньої позиції впевненості в потребі здорового способу життя. У зв'язку з цим проблема підготовки фахівців галузі фізичного виховання переходить до площини наукового обґрунтування, розвитку і становлення якісно нових, більш толерантних взаємин між учителем й учнем.

У педагогічній літературі поняттям «здоров'язбережувальні технології» оперують у різноманітних контекстах, асоціюючи його з навчальними, гігієнічними, реабілітаційними, медичними, психологічними підходами до збереження здоров'я учнів. У межах синонімічного ряду деякі фахівці замість поняття «здоров'язбережувальні технології» послуговуються терміносполученнями «валеологічна освіта», «формування здорового способу життя», «виховання культури здоров'я», характеризуючи розрізнені медичні або гігієнічні засоби, фізкультурно-оздоровчі технології. Автори окремих прикладних досліджень пов'язують цей термін зі збереженням здоров'я школярів, загартуванням і медичними технологіями оздоровлення, педагогічним супроводом первинної профілактики соціально небезпечних хвороб та ін. Брак глибокого осмислення сутності поняття «здоров'язбережувальні технології» гальмує розвиток сучасної системи підготовки майбутніх учителів до збереження здоров'я школярів у професійній діяльності.

Однією з проблем недостатньої ефективності сучасної системи фізичного виховання є те, що її зміст – не оздоровчий, а освітній. Шкільний урок фізичної культури спрямований насамперед на виконання навчальних завдань, що стосуються розширення функційних ресурсів організму школяра,

який ще розвивається, залишаючи поза увагою підвищення його імунної стійкості до несприятливих факторів зовнішнього середовища й мінімально впливаючи на оздоровлення дитини. Серед значущих проблем ефективності фізичного розвитку в школі слушно виокремлюють відсутність умов для досягнення тренувального й оздоровчого ефектів. Для чинної системи шкільного виховання характерне те, що більшість учителів не вміє застосовувати диференційований підхід до вибору фізичних навантажень, зважаючи на рівень розвитку, фізичну підготовленість, біологічний вік школяра. З огляду на це науковці перебувають в активному пошуку оптимального підходу до використання часу, запланованого для фізичного виховання школярів.

Освітня практика переконливо доводить, що в межах уроків фізичного виховання майже неможливо покращити здоров'я, а також подолати гіподинамію й гіпокінезію, які охопили юне покоління. На сьогодні лише нечисленна частина школярів залучена до позакласної та позашкільної форми фізкультурних занять. У зв'язку з комерціалізацією діяльності спортивних і фізкультурних клубів, груп, секцій, можливість брати в них участь дітям із сімей, які мають низький та середній рівень прибутків, різко скоротилася.

Основним напрямом діяльності літніх дитячих оздоровчих таборів (ДОТ) є активний відпочинок, що організують за допомогою фізичних вправ, купання й навчання плавання, рухливих і спортивних ігор на суші та на воді, змагань із різноманітних видів рухової діяльності. Усе це покликане хоча б частково компенсувати брак оздоровчої ефективності шкільної системи фізичного виховання (В. Байков, О. Богінч, Є. Бондаревський, Б. Долинський, А. Жуковський та ін.).

Ретельне осмислення наукового фонду дає змогу виокремити низку праць, присвячених порушеній проблемі. Так, дослідницької уваги заслуговують передовсім науково-педагогічні дослідження, де схарактеризовано особливості психолого-педагогічної підготовки вчителя

фізичної культури (В. Горащук, П. Джуринський, О. Дубогай, Л. Заплатніков, В. Оржеховська, Л. Пономарьова та ін.).

У вітчизняних і зарубіжних наукових студіях, сфокусованих на проблемі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до вдосконалення фізичного стану дітей у літніх оздоровчих таборах, наголошено на сприятливих можливостях, створених колись у дитячих таборах, а нині в оздоровчих дитячих таборах для розвитку рухових якостей і навичок, посиленого фізичного розвитку, працездатності, функційних ресурсів школярів (Н. Денисенко, О. Дубогай, Ю. Коваленко, Ю. Короп та ін.). Специфіку дитячого табору як соціально-педагогічного середовища та його особливу роль у раціональному фізичному вихованні й розвитку юного покоління вивчали Є. Коваленко, М. Коваль, , Л. Пундик, Н. Трофимюк.

У нових соціально-економічних умовах відбувається певна переорієнтація дитячих літніх оздоровчих таборів, тому низка проблем потребує всебічного опрацювання й нагального розв'язання, зокрема питання про зміщення акценту з ідейно-виховної прикладної функції на оздоровчу; комерціалізацію дитячого позашкільного відпочинку та ін. Нині необхідно модернізувати програму фізичного виховання, науково-методичні рекомендації щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи в дитячих оздоровчих таборах з огляду на сучасні умови. До того ж украй запотребуваними є фундаментальні теоретичні дослідження з порушеної проблематики.

Соціальна й педагогічна вагомість порушеної проблеми, недостатня кількість наукових і методичних праць, нагальна потреба в заповненні наукової лакуни зумовили актуальність та вибір теми монографії: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах».

РОЗДІЛ І
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

У першому розділі на основі наукового доробку вітчизняних і зарубіжних педагогів, психологів та філософів проаналізовано базові поняття, досліджено й конкретизовано їхню сутність. Схарактеризовано проблему провадження здоров'язбережувальної діяльності в змісті освіти. З'ясовано основні тенденції підготовки вчителів фізичної культури в зарубіжних країнах. Окреслено основні психолого-педагогічні підходи до формування готовності майбутніх учителів фізичної культури використовувати здоров'язбережувальні технології.

1.1. Змістово-структурові аспекти понять «здоров'я», «фізична культура», «фізичне виховання», «технології», «здоров'язбережувальні технології»

На сьогодні в Україні відбулися такі політичні й соціальні зрушення, що суттєвою мірою вплинули на переосмислення деяких аспектів вищої освіти. У сучасних умовах інтенсивного розвитку виховного процесу в освітніх закладах нашої держави одним з основних обмежувальних факторів стає фундаментальний чинник – здоров'я. Так, нині зазнала актуалізації сфера оздоровлення дітей. «Негативні фактори зумовлюють виникнення в школярів стресових перевантажень, призводять до розладу механізмів саморегуляції фізіологічних функцій і сприяють розвитку хронічних захворювань» [102, с. 22].

Одна з основних особистісних функцій людини – ставлення до особистого здоров'я як до найголовнішого чинника реалізації життєвих цілей. Педагогічно доцільна, грамотно організована діяльність учителя фізичної культури, що проводять без шкоди для організму і здоров'я дітей,

допомагає виконувати різні здоров'язбережувальні завдання для виховання в школярів здорового способу життя, що досягають за допомогою грамотно організованої діяльності вчителя фізичної культури.

За висловом П. Джуринського, професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури концентрує багато актуальних питань, характерних для сучасного етапу соціокультурних перетворень у системі освіти України. Оновлення змісту освіти, орієнтація на новий тип педагогічного мислення, формування в молодого покоління онтологічного світогляду, утвердження етичних цінностей у системі відносин «природа – суспільство – людина» – ці та інші виклики початку ХХІ ст., безперечно, мають позначитися на професійних та особистісних якостях майбутнього вчителя [50, с. 5].

Проблеми оздоровчих технологій, упровадження їх у систему роботи навчальних закладів обґрунтовували О. Аксьонова [1], О. Богініч [21], О. Волошин [31], Н. Денисенко [45], О. Дубогай [59], В. Єрмолова [65], Ю. Коваленко [81] та ін. Особливості зміцнення й збереження здоров'я людини докладно схарактеризовані в працях психологів, медиків, соціологів (Г. Зайцев, В. Клімова, С. Свириденко, Т. Сущенко та ін.). До вивчення основ здоров'язбережувального виховання апелювали такі вчені, як В. Горашук [40], О. Дубогай [59], В. Оржеховська [114], Л. Заплатніков [67], Л. Пономарьова [124].

У працях В. Лозинського [92], Ю. Науменко [109], М. Смірнова [145] та ін. схарактеризовано проблему використання здоров'язбережувальних технологій у сучасних навчальних закладах, зроблено спробу переосмислити форми й методи реалізації «здоров'язбережувальних технологій» в умовах сучасності та витлумачити зміст названого поняття.

Як слушно зауважують Л. Гаращенко, Л. Волошина, нині суспільство вже не задовольняє традиційна система освіти, критерієм ефективності якої є вихованість і виучуваність дітей [36, с. 28]. Н. Денисенко зазначає, що дітей навчають і виховують переважно за старою інформаційною моделлю,

нівелюючи особистісно орієнтований підхід, застосування сучасних інноваційних технологій і принципів індивідуалізації, диференціації тощо [46]. «Освітні технології, що ігнорують проблеми здоров'я дітей, підміняючи здоров'ятворчу філософію життя інтелектуалізацією особистості, повинні бути викорінені з системи освіти», – наголошує О. Богініч [22, с. 197].

Проблема оздоровлення дітей, покращення їхнього фізичного, морального, духовного стану нині привертає посилену увагу. Відомо, що криза здоров'я дітей, підлітків і молоді в Україні загрожує національній безпеці, економічному й соціальному розвитку, обороноздатності країни. Масштаби та наслідки порушення здоров'я нових поколінь населення – украй загрозливі, ці проблеми перебувають у сфері життєвих інтересів суспільства, сім'ї та особистості.

Здоровий спосіб життя слугує основою профілактики захворювань і зміцнення власного здоров'я дітей та підлітків. Сучасна концепція здорового способу життя витлумачує його як усвідомлену необхідність постійно дотримуватися гігієнічних правил зміцнення і збереження індивідуального й суспільного здоров'я.

Здоров'я школярів – серйозна національна проблема. Серед основних складників здорового способу життя юного покоління виокремлюють раціональне харчування, рухову активність, загальнозміцнювальні й антистресові заходи, повноцінний відпочинок, високу медичну активність. У сучасних складних соціально-економічних умовах відсутність цих елементів у поведінці численної частини школярів є фактором ризику виникнення захворювань. Дослідники визнають, що навчальний день учня розумово та емоційно перенавантажений, тривала робота з комп'ютером призводить до перевтоми.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти регламентовано ключові та предметні компетентності, необхідні для вдалого розвитку, навчання й соціалізації школярів: уміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, здоров'язбережувальна, соціальна,

підприємницька компетенції. У документі обґрунтовано структуру і зміст ключових компетентностей, що формують в освітніх сферах; з'ясовано сутність терміну «предметні компетентності». Терміносполучення «здоров'язбережувальна компетентність» витлумачують як «здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей» [47].

Необхідно наголосити, що фахівці обстоюють різні позиції стосовно семантичного наповнення терміну «здоров'я». Більшість науковців схильні вважати, що здоров'я людини прогнозує внутрішню врівноваженість і врівноваженість із зовнішнім середовищем, залежить від грамотності та адекватності процесів адаптації. У літературі диференційовано кілька видів здоров'я: моральне, психічне, духовне, фізичне й соціальне; усі вони взаємодіють і є взаємозалежними. З огляду на це моменти кризових ситуацій у моральному чи в духовному здоров'ї несприятливо впливатимуть на соціальне здоров'я, натомість погіршене фізичне здоров'я обов'язково негативно позначиться на стані психічного здоров'я тощо.

Провідні науковці зазначають що здоров'я складається з чотирьох складників: психічного, фізичного, духовного й соціального. До сфери психічного здоров'я належать індивідуальні особливості психічних процесів і властивостей людини, наприклад, збудженість, емоційність, чутливість. Психічне здоров'я індивіда пов'язане з його потребами, інтересами, мотивами, стимулами, настановами, цілями, уявленнями, почуттями тощо. Психічне здоров'я стосується особливостей мислення, характеру, здібностей [130, с. 124].

Фізичне здоров'я – це правильне функціонування організму людини й кожної з його систем. На стан фізичного здоров'я впливають такі чинники, як індивідуальні особливості анатомічної будови тіла, фізіологічні функції організму в різних умовах спокою, руху, довкілля, генетичної спадщини, рівні фізичного розвитку органів і систем організму [там само].

Особливу роль виконує духовне здоров'я, що залежить від духовного світу особистості, усвідомлення нею складників духовної культури суспільства – науки, освіти, мистецтва, моралі, етики, релігії. Такий вид здоров'я характеризують як прагнення до любові, правди, істини, добра, до відкриття нового; спроможність діяти в любові до ближнього, причетність до живої та неживої природи. Духовне здоров'я є головним джерелом життєвої сили й енергії [99, с. 37].

На стані соціального здоров'я особистості позначається низка чинників: економічні фактори, ставлення до сім'ї й соціуму, соціальні зв'язки, праця, соціальний захист, охорона здоров'я тощо. У сучасному житті всі складники: психічний, фізичний, соціальний і духовний – діють одночасно, а їхній вплив маркує стан здоров'я кожної людини. Нині можна зафіксувати близько 80 різноманітних дефініцій поняття здоров'я людини, що базовані на поліаспектності ознак, які беруть до уваги вчені, витлумачуючи сутність названого терміну [28].

Духовне, соціальне, психічне, фізичне здоров'я є взаємопов'язаними. На основі фізичного здоров'я відбувається розвиток соціального здоров'я, а на базі соціального та фізичного утворюється психічне здоров'я, як результат постає духовне здоров'я людини. Такий компонентний склад здоров'я описаний у низці державних програм, наприклад, у міжгалузевій комплексній програмі «Здоров'я нації» на 2002–2011 роки, у навчальній програмі та підручниках інтегрованого курсу «Основи здоров'я» для загальноосвітніх навчальних закладів, у державній програмі «Діти України» [там само].

Дослідниця Ю. Михальська акцентує на тому, що здоров'я – це складний багатовимірний феномен, який має гетерогенну структуру, поєднує різні компоненти, являє собою фундаментальні аспекти людського життя [103, с. 706]. Така неоднорідність складу властива природі здоров'я. Експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я, кваліфікуючи сутність аналізованого терміну, зауважують: «Здоров'я – стан повного фізичного,

психічного й соціального благополуччя, а не тільки відсутність яких-небудь хвороб і дефектів» [117].

У психологічних дослідженнях В. Розіна [135] запропоновано комплексне визначення поняття здоров'я: «Порівняно стійкий стан, у якому особистість добре адаптована, зберігає інтерес до життя й досягає самореалізації». Водночас Ю. Михальська трактує термін здоров'я насамперед як благополуччя в найширшому сенсі: складний взаємозв'язок культурних, соціальних, психологічних, фізичних, економічних і духовних чинників. «Цей складний продукт – результат впливу генетичної схильності, середовища й особливостей індивідуального розвитку. Правильне розуміння здоров'я людини дає уявлення про соціально-біологічну суть людини» [103, с. 706].

Проблеми збереження здоров'я та життя людини привертала увагу людства на різних етапах його розвитку. У новітніх дослідженнях феномену «здоров'я людини» наголошено на обмеженості суто медичного підходу, що трактує здоров'я як відсутність хвороби [6, с. 4]. «Комплекс суто медичних питань становить лише незначну частину феномену здоров'я. Так, узагальнені підсумки досліджень залежності здоров'я людини від різних чинників переконують, що стан системи охорони здоров'я зумовлює в середньому лише близько 10 % всього комплексу впливів. Решта (90 %) припадає на екологію (20 %), спадковість (20 %) і найбільше – на умови і спосіб життя (50 %). Тобто суто медичний аспект не є головним серед різноманітності впливів на здоров'я людини, а отже, медичне визначення здоров'я як відсутність хвороби не відповідає життєвим реаліям» [130, с. 124].

Г. Апанасенко обстоює думку про те, що «здоров'я людини – це її здатність зберігати відповідно до віку стійкість в умовах різких змін кількісних та якісних параметрів триєдиного потоку сенсорної, вербальної і структурної інформації» [6, с. 4]. В. Клімова стверджує, що здоров'я індивіда

може бути схарактеризоване як стан організму людини, який забезпечує повноцінне й ефективне виконання нею соціальних функцій [81, с. 11].

За висловом Г. Апанасенка, здоров'я являє собою дуже складну категорію, потрібно виокремлювати біосоціальний аспект явища, стосовно якого здоров'я становить результат взаємодії людини з навколишнім середовищем, провідних мотивів життєдіяльності, умов існування й світовідчуття в цілому. На думку науковця, здоров'я – динамічний стан людини, що залежить від резервів самоорганізації її системи (стійкість до впливу патогенних чинників і здатність компенсувати патологічний процес). Здоров'я вможливує енергетичне, пластичне та інформаційне (регуляторне) забезпечення процесів самоорганізації, а також є основою вияву біологічних (виживання – збереження особи, репродукція – продовження роду) і соціальних функцій. Інтеграція всіх рівнів організації людини дає індивідові змогу виконувати свої біологічні й соціальні функції, що варто трактувати як вияв здоров'я. Що вища здатність індивіда реалізувати свої біологічні й соціальні функції, то вищий рівень його здоров'я [5, с. 19].

На наш погляд, поняття «здоров'я» слід тлумачити, зважаючи на специфіку діяльності людини, особливості її середовища й соціальне значення. Наукове зацікавлення становить дефініція терміну здоров'я, запропонована В. Клімовою: «Здоров'я – ступінь життєвиявлення людини, гармонійна єдність фізичних, психічних, трудових функцій, що зумовлює повноцінну участь людини в різних галузях суспільної діяльності. Тому власником гарного здоров'я вважають не просто того, хто не хворіє, а того, хто фізично міцний, духовно сильний, зберігає високу працездатність» [81, с. 44] Згідно з думкою автора, у філософському вимірі здоров'я описують як таку форму вільного вияву життя, що охоплює велике коло різноманітної предметно-чуттєвої діяльності [там само].

Характеризуючи сутність поняття «фізичне здоров'я», О. Єжова зазначає, що це стан такого функціонування організму в навколишньому середовищі, за якого відсутні болісні зміни, можлива успішна адаптація до

умов довкілля; такий рівень росту й розвитку органів і систем організму, основу якого становлять морфологічні та функційні резерви. Фізичне здоров'я можна оцінити за рівнем фізичного розвитку, рівнем фізичної підготовленості, функційним станом організму [64].

Н. Поліщук аналізує природу здоров'я не тільки з якісного, але й з кількісного боку. У працях науковця зауважено, що поняття «здоров'я» повинно характеризувати моментальний стан організму, а також його потенціал, резерви якого впливають на напрямок зміни стану здоров'я. У зв'язку з цим запропоновано кваліфікувати поняття «здоров'я» як рівень здоров'я. Під цим терміном розуміють кількісну характеристику функціонування й резервів фізіологічних, біологічних і психічних систем, а також ступінь напруженості регуляторних механізмів, які дають змогу підтримувати гомеостаз організму за оптимального рівня всебічної фізичної підготовленості, що забезпечує високу соціальну дієздатність» [130, с. 124].

Дослідники Е. Булич, І. Мурахов стверджують, що здоров'я – це стан оптимальної саморегуляції організму та його динамічної взаємодії із середовищем, сукупність порівняно врівноважених психосоматичних станів, що вможливають оптимальне функціонування людини в різних сферах життя. Здоров'я варто кваліфікувати не тільки як відсутність захворювань, а і як здатність організму швидко та своєчасно пристосовуватися до змінюваного соціально-психологічного й природного оточення, виконання видоспецифічних функцій, властивих людині. За висловом учених, здоров'я – така «форма життєдіяльності, що включає біологічні та соціальні ознаки» [28, с. 40]. Цитовані міркування науковців вважаємо базовими для подальшого аналізу структури й сутності поняття «здоров'язберезувальні технології».

Осмислення наукових праць спонукає до висновку про те, що здоров'я дітей необхідно характеризувати з погляду відповідності, збалансованості навчальних завдань і можливостей учнів, належних умов шкільного

середовища та ін. Крім того, категорія здоров'я тісно пов'язана з активною навчальною діяльністю, із постійним підвищенням складності завдань.

У практиці й теорії сучасної педагогіки проблема здоров'язбереження дітей посідає одне з провідних місць, проте більш докладного аналізу потребує підготовка майбутніх учителів фізичної культури до забезпечення здоров'язбереження учнів під час навчання у ВНЗ. Діяльність учителя фізичної культури, спрямована на зміцнення і збереження здоров'я дітей, суттєвою мірою відрізняється від аналогічної роботи інших педагогів, що насамперед зумовлене специфікою місця фізичної культури у вихованні здорового учня та вмотивовує доречність з'ясування змісту й сутності терміну «фізична культура».

Поява терміну «фізична культура» датована кінцем XI століття, поняттям почали оперувати англійці в період інтенсивного розвитку спорту, однак лексема не була поширена на Заході та згодом практично зникла. «У Росії, навпаки, увійшовши до вжитку з початку XX століття, після революції 1917 року термін «фізична культура» одержав своє визнання в усіх радянських інстанціях й міцно увійшов у науковий і практичний лексикон» [97, с. 97].

На наш погляд, найбільш коректну дефініцію фізичної культури запропонувала дослідниця К. Огниста. Це визначення фігурує й у статті 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»: «Фізична культура – складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості» [110, с. 13].

Сутність фізичної культури витлумачують у теорії та методиці фізичного виховання як сукупність досягнень людства у створенні й раціональному застосуванні спеціальних засобів, умов і методів, що спрямовані на фізичне вдосконалення особистості [98], [98]. За Н. Малютенко, «фізична культура являє собою єдність реальної (практичної)

та ідеальної (психічної) діяльності» [97, с. 96]. Водночас Ю. Рождественський убачає у фізичній культурі виховну педагогічну діяльність, що відповідає за соціалізацію душевних здібностей особистості, гарантує її душевну й тілесну енергетику. «Фізична культура, – зауважує вчений, – готує людину до будь-якого виду діяльності, саме тому є джерелом та основою педагогіки» [135, с. 64].

У галузі філософії культура витлумачена як єдність духовних і матеріальних цінностей, створених суспільством у процесі суспільно-історичної практики [186]. Адепти ціннісного підходу аналізують культуру переважно як продукт людської діяльності, її результат, представлений у вигляді сукупності матеріальних і духовних цінностей (як окремої особистості, так і суспільства в цілому), що використовують для подальшого вдосконалення [82].

І. Кривенцова зазначає, що ставлення до сутності фізичної культури повинно бути таким, як до «базової галузі загальної культури, «відповідальної» за гармонізацію фізичних якостей, які дані людині природою, і соціальних, тобто тих, що регулюються тією сукупністю цінностей, які напрацювало суспільство» [87]. Науковець Л. Матвеев наголошує, що сутність «фізичної культури полягає переважно в тому, що вона включає життєво важливі способи й результати використання нами, людьми, власних рухових можливостей: для «перетворення» своїх якостей, здібностей, отриманих від природи» [98, с.32]. В. Лях і Г. Мейксон [94] акцентують увагу на тому, що у фізичній культурі як в одній зі сфер соціальної діяльності представлені всі види цінностей – духовні й матеріальні, що пов'язані із задоволенням потреб.

В іншому вимірі характеризують культуру прихильники діяльнісного підходу, стверджуючи, що вона являє собою творчу діяльність, завдяки якій виокремлюються раніше створені цінності та з'являються нові. На думку дослідників, процес розвитку культури виявляється в тому, що особистість

одночасно створює культуру та себе як суспільну істоту, формує в ній власні сутнісні сили, опановує попередню культуру.

За висловом Ю. Ніколаєва, «фізична культура» – один із видів загальної культури, вид творчої діяльності людини, що вдосконалюється, відновлюється та підтримується у сфері фізичного вдосконалення особистості, самореалізація фізичних і духовних здібностей соціально значущих результатів, які пов'язані з реалізацією обов'язків у суспільстві [107]. І. Маланський зазначає, що фізична культура являє собою специфічний вид культури, результат людської діяльності, засіб і спосіб усебічного розвитку людей, а також практичного виконання ними своїх соціальних обов'язків [96].

Отже, фізична культура, подібно до культури в цілому, постає, з одного боку, як процес духовної й матеріальної діяльності людей, з іншого – як результат цієї діяльності, її продукт. Культура репрезентує якісний аспект духовної та матеріальної сторін діяльності людини й суспільства, а також її результати.

Як слушно зауважує Ю. Ніколаєв, фізична культура спрямована на гармонійний фізичний і духовний розвиток людини, що є в її сфері не тільки об'єктом, а й суб'єктом пізнання, оцінювання, перетворення [107]. Незважаючи на те, що фізична культура представлена всіма складниками структури особистості, у ній домінує духовність як цілісність психічного життя людини в процесі творення її фізичних кондицій.

В. Столяров висловлює сумніви стосовно того, чи можна зараховувати фізичну культуру тільки до сфери матеріальної або, навпаки, тільки до галузі духовної культури. Крім того, науковець вважає недоцільним аналізувати її як певний вид культури, що відрізняється від таких її форм, як матеріальна й духовна культура [154, с. 76]. Фізична культура – складник загальної культури – наповнена власним змістом, має свій об'єкт, предмет, функції й результат, що стосуються характеристик усієї культури. Це специфічний, самостійний вид культури, що вирізняється особливостями, завданнями й

метою, методами та засобами. Отже, помилково кваліфікувати названий феномен у руслі лише духовної або матеріальної культури чи аналізувати його за межами культури, оскільки задоволення духовних і матеріальних потреб людини й суспільства не становить єдиної та основної її мети як соціального явища.

У колективній праці В. Видріна, Б. Зикова, А. Лотоненка [32] підсумовано, що фізична культура спрямована на всебічний і гармонійний розвиток усіх природних сил та морального духа особистості. У фізичній культурі поєднані матеріальні й духовні сторони: вона постає як результат і як процес збагачення людини знаннями та способами «соціального перетворення» свого тіла.

Н. Маковецька підсумовує, що вчені В. Бальсевич, М. Віленський, Л. Лубишева, В. Столяров, Н. Хакунов обстоюють солідарну позицію, згідно з якою фізична культура – це не просто спосіб і результат перетворення людиною своєї фізичної підготовленості, а механізм взаємодії природної та соціальної детермінанти людини. Саме можливість одночасно впливати на фізичні й соціально-психологічні сторони організму людини дають підстави говорити про значущість фізичної культури для формування культури особистості [94, с. 32].

У теорії фізичної культури більш виразною стає тенденція до переважання філософсько-культурологічного підходу, що застосовують у вивченні феномену фізичної культури та способу її формування кожним індивідом. З огляду на це актуалізоване питання про сутність «фізкультурне виховання» особистості. Фундаментальним принципом фізкультурного виховання є єдність інтелектуального, тілесного та світоглядного компонентів у розвитку й становленні фізичної культури індивідуума, що зумовлює тісну взаємозалежність і взаємозв'язок у формуванні фізичної, чуттєво-емоційної, інтелектуальної, духовної сфер людини [94].

У науковій літературі сформульована думка про те, що поняття «фізичне виховання» є процесом, спрямованим не тільки на навчання рухів,

виховання фізичних якостей, але й на оволодіння спеціальними знаннями, розвиток усвідомленої потреби в заняттях фізичними вправами [94, с. 35]. Специфічність феномену фізичної культури полягає насамперед у тому, що вона природним чином поєднує соціальне й біологічне в особистості. Фізична культура як феномен загальної культури – унікальна. За словами В. Бальсевич, саме фізична культура слугує природним містком, що допомагає з'єднати біологічне й соціальне в розвитку людини [11].

Органічним компонентом формування фізичної культури слід вважати поняття «фізичне виховання». Г. Соловійов характеризує фізичне виховання саме як педагогічний процес, зорієнтований на формування здорової, духовно та фізично міцної, морально стійкої дитини [152]. Л. Матвеев зазначає, що фізичне виховання – це педагогічний процес, спрямований на застосування факторів фізичної культури, що включає до своєї сфери навчання рухових дій, завдяки яким формуються рухові навички, знання й уміння, виховання та розвиток індивідуальних рухових здібностей і поєднаних із ними фізичних якостей, сприяння на цій основі розвитку та становленню властивостей особистості [94, с. 35]. На думку Ю. Євсєєва, фізичне виховання варто трактувати як вид виховного процесу, особливість якого пов'язана з навчанням рухових актів і керуванням удосконаленням та розвитком фізичних якостей людини [63].

Логіка викладу спонукає до висновку, що фізична культура – один зі складників культури людства, який відображає єдність духовного й матеріального. З одного боку, вона спрямована на «соціальне перетворення» тіла, з іншого – постає результатом і процесом збагачення особистості способами та знаннями цього перетворення. Тож фізична культура людства безпосередньо залежить від індивідуальної фізичної культури кожного члена суспільства.

Дослідник В. Бальсевич стверджує, що фізична культура має бути схарактеризована в руслі гуманістичної парадигми освіти як діяльність особистості, унаслідок якої відбувається позитивне самоперетворення, під

час якого виконують завдання психологічного, тілесного, морального й інтелектуального плану. Результати цієї діяльності постають у вигляді системи створених цінностей [11].

Для розуміння фізичної культури методологічно значущими є два аспекти (за концепцією В. Бальсевича). Перший акцентує на ключовій ознаці фізичної культури – діяльності особистості, що призводить до «позитивного самоперетворення»; другий – на домінантній рисі результату цієї діяльності, а саме на «системі утворюваних цінностей». Згідно з першою ознакою, фізична культура індивіда може бути описана як діяльність із присвоєння цінностей фізичної культури суспільства. Відповідно до другої ознаки, фізичну культуру розуміють як інтегральну характеристику особистості – суб'єкта діяльності, що впливає на характер і рівень готовності до її провадження.

Отже, фізична культура – складник загальної культури людства, що конденсує не лише досвід загартовування, який виявляється в процесі фізкультурної діяльності людини, а й багатовікову практику підготовки особистості до життя, розвиток психічних і фізичних здібностей та керування ними на користь людини.

Загальновідомим є той факт, що основна мета фізичної культури полягає в збереженні й удосконаленні здоров'я людини. З огляду на це постає необхідність деталізувати основні аспекти поняття здоров'язбереження. Під терміном «здоров'язбереження» розуміємо процес зміцнення та збереження здоров'я, спрямований на перетворення емоційної й інтелектуальної сфер особистості учня, поліпшення ціннісного ставлення до особистого здоров'я і здоров'я інших, загальне усвідомлення школярами особистої відповідальності за власне здоров'я. Феномен здоров'язбереження являє собою соціально-освітню поліфункційну систему, що синтезує гуманістичні, аксіологічні, інструментальні, спонукальні та просвітницькі фактори.

Характеризуючи сутність поняття «здоров'язбережувальна технологія», зауважимо, що «це послідовна цілеспрямована система взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, що включає науково обґрунтовані форми, методи, способи формування і збереження здоров'я, сукупність психолого-педагогічних методів і прийомів роботи з дітьми, підходів до реалізації проблем, пов'язаних з оздоровленням, і спрямована на створення умов для збереження і зміцнення здоров'я, а також усвідомлення педагогом цінності власного здоров'я та здоров'я вихованців» [36, с. 31]. Науковець В. Ковалько зазначає, що мета здоров'язбережувальної технології – надати учневі змогу зберегти здоров'я, розвинути в нього необхідні навички, знання й уміння здорового способу життя, навчити його використовувати отримані знання та вміння в повсякденному житті [82].

У науковій літературі донині не запропоновано усталеної дефініції поняття «здоров'язбереження», що спричинене кількома факторами:

- 1) монополізація терміну «здоров'язбереження» медичною сферою;
- 2) оглядовий характер аналізу категорії здоров'язбереження як результату освітньої діяльності та пріоритетного педагогічного завдання.

На підставі вивчення наукових поглядів сформульовано авторське визначення досліджуваного поняття: «здоров'язбереження» – це процес навчання й виховання в дитини навичок здорового способу життя, створення комфортних і безпечних умов перебування учнів в освітньому закладі, запобігання перевантаженню, стресам, втомі, сприяння зміцненню здоров'я дитини. Окреслені завдання передбачають опанування майбутнім учителем фізичної культури цілого спектру технологій, що допоможуть виконувати фахові обов'язки на високому професійному рівні.

Під поняттям технологія розуміють сукупність операцій, що виконують обумовленим способом і в певній послідовності та які становлять процес. Терміносполучення «здоров'язбережувальні технології» об'єднує всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. У понятті «здоров'язбережувальні

технології» основне смислове навантаження виконує термін «здоров'язбереження». Це спонукає до конкретизації сутнісних ознак освітніх технологій в особливому ракурсі – крізь призму поняття «здоров'язбереження» і близьких до нього термінів «здоров'я» та «здоровий спосіб життя».

Здоров'язбережувальні технології умовно поділяють на дві великі групи:

– здоров'язбережувальні технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі; оптимізують раціональну організацію виховного процесу, зважаючи на вікові, статеві, індивідуальні особливості та гігієнічні вимоги, уможливають відповідність навчального й фізичного навантаження можливостям дитини;

– здоров'яформувальні технології, що спрямовані на зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я [187, с. 350].

Підсумовуючи аналіз наукових поглядів, наголосимо, що нинішній стан здоров'я учнів умотивовує нагальну необхідність активного використання в навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів здоров'язбережувальних технологій. Здоров'язбережувальні технології – різнопланові за своєю природою, передбачають заходи, які сприяють збереженню основних складників здоров'я учнів, а особливо фізичного здоров'я. Для ефективного формування здоров'язбережувальної компетентності вкрай потрібен високий рівень компетентності методистів і вчителів.

1.2. Аналіз психолого-педагогічних підходів до формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій

Поліпшення стану здоров'я дітей, відновлення їхніх життєвих сил, запобігання безпритульності, створення умов для покращення виховного

процесу й розвитку творчих здібностей юного покоління – пріоритетні завдання держави [8]. З огляду на це перед сучасною системою вищої освіти постала проблема професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, що актуалізує низку питань, характерних для нинішнього етапу соціокультурних перетворень у системі освіти в Україні. Оновлення змісту освіти, орієнтація на новий тип педагогічного мислення, формування в молодого покоління онтозберігального світогляду, утвердження етичних цінностей у системі відносин «природа – суспільство – людина» – ці й інші виклики початку XXI ст., безперечно, мають позначитися на професійних та особистісних якостях майбутнього вчителя [52].

Сучасне суспільство суттєво підвищило вимоги до юного покоління, тому успіх виконання соціальних, економічних, культурних, екологічних, освітніх завдань залежить від фізичної, інтелектуальної, моральної, емоційної, соціальної здатності й готовності людини активно інтегруватися в життєві процеси. Стан здоров'я населення, особливо дитячого контингенту, – украй проблемний, діти чутливо реагують на найменші зміни в навколишньому середовищі, їхнє здоров'я є показником здорового суспільства в цілому. Розв'язати описану проблему неможливо без залучення всіх соціальних інститутів [40].

Дослідники стверджують, що в освітніх закладах усіх рівнів не створено системи формування, збереження та зміцнення здоров'я. Серед причин низького рівня культури здоров'язбереження молоді називають відсутність у студентів особистісного ціннісного ставлення до власного здоров'я, заходів стимулювання здоров'язбережувальної діяльності студентів у навчальній та позанавчальній роботі, брак мотивації в руховій активності, низький рівень здоров'язбережувальної компетентності, нагальність формування знань, умінь і навичок профілактики професійних хвороб. Відомо, що на сьогодні зростає кількість студентів, які мають хронічні захворювання. За результатами медичних досліджень, лише 10 %

випускників можна вважати здоровими, у 40 % діагностують хронічну патологію, у кожного виявлено декілька хронічних захворювань [175].

Нині, за словами П. Джуринського, підготовка майбутніх учителів фізичної культури, що відбувається за усталеними планами й технологіями, лише поглиблює суперечності між змінами в системі загальної освіти, спрямованими на формування в школярів високого рівня здоров'язбережувальної освіти, та відсутністю професійної підготовки вчителів фізичного виховання в цьому напрямі [51, с. 8].

В умовах інтенсивного науково-технічного прогресу зростають вимоги до якості підготовки фахівця, обов'язковим компонентами якої є психофізична готовність до праці, а також високі показники працездатності, міцне здоров'я [24]. У цьому зв'язку варто наголосити на необхідності переходу вищої професійної освіти до більш високого рівня розвитку. Особливе значення в аналізованому контексті має професійна підготовка вчителів фізичної культури, оскільки саме вони безпосередньо впливають на стан здоров'я майбутнього покоління. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури в процесі освіти – найважливіша функція існування й розвитку людського суспільства.

Усебічне вивчення проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у літніх оздоровчих таборах спонукає до більш ретельного аналізу поняття «здоров'язбережувальної діяльності» як змісту професійної готовності. Насамперед слід зосередити увагу на тому, що наявність у студентів мотивів, внутрішньої потреби в зміцненні та збереженні як власного здоров'я, так і здоров'я вихованців, утвердження позитивної мотивації на майбутню здоров'язбережувальну діяльність уможливають формування в школярів здоров'язбережувальних умінь, знань і навичок у навчально-виховній діяльності.

У спеціальній науковій літературі обґрунтовано різні погляди стосовно понять «діяльність», «педагогічна діяльність», «готовність» та інших

споріднених із ними термінів. Проблеми «діяльності» глибоко досліджені у філософії (Л. Буєва [27], М. Каган [79], П. Копнін [85], Е. Ільєнков [76], Е. Юдин [187]) та в психології (О. Леонтьєв [90], П. Гальперин [36], Н. Тализіна [159]). У філософській площині діяльність витлумачена як предметна робота, специфічно-людський спосіб ставлення до світу. Науковці зазначають, що це процес, під час якого особистість відтворює і творчо перетворює природу, роблячи себе діяльним суб'єктом та освоюючи явища природи як об'єкт власної діяльності. У ході діяльності людина освоює предмет, робить його сутністю та мірою своєї активності, вона не пристосовується до решти природи, а поступово включає її до складу своєї духовної й матеріальної культури [178], [90].

Під терміном «діяльність» М. Каган розуміє спосіб існування особистості. Дослідник наголошує, що діяльність охоплює духовні, матеріально-практичні, інтелектуальні операції, а також внутрішні й зовнішні процеси; являє собою роботу думки, яка співмірна з роботою руки, а процес пізнання аналогічний до людської поведінки [79, с. 5].

Л. Колісніченко стверджує, що діяльність – це активна взаємодія особистості з навколишнім середовищем, у якому особистість свідомо досягає поставленої мети, що постає внаслідок вияву певної потреби. Науковець вважає, що для діяльності характерні такі фактори, як наявність людської активності, яку можна вивчати у двох вимірах:

- як енергію, що застосовують у специфічній реакції, яка виявляється в особистості через бажання та реалізацію діяльності;
- як засіб досягнення психічного стану – переживання [82, с. 244].

У монографії Р. Гуревич [43, с. 375] запропоновано таку дефініцію терміна діяльність: це певний спосіб активного ставлення особистості до світу, що спрямоване на його доцільне перетворення та зміну. М. Дяченко, Л. Кандибович [63, с. 72] описують діяльність у психологічному й соціальному аспектах. У соціальному аспекті діяльність – цілеспрямований процес перетворення дійсності, утілення духовних і матеріальних цінностей.

Згідно з психологічним виміром, діяльність – це активний, мотивований процес застосування різних засобів (внутрішніх і зовнішніх) для втілення й досягнення мети. Від змісту, мети, предмета, на який зорієнтована робота, ситуації, засобів і способів, за допомогою яких відбувається діяльність, та від її результатів залежить особливість діяльності. Отже, особистість – це суб'єкт діяльності.

Психологи трактують діяльність як «активну взаємодію з навколишньою дійсністю, у ході якої жива істота постає як суб'єкт, цілеспрямовано впливає на об'єкт і задовольняє таким чином свої потреби» [133], [83]. Особливості професійно-педагогічної діяльності вмотивовані характером спеціальності, яка належить до типу, що забезпечує взаємодію людини з суспільством. При цьому провідна мета вчителя втілена через розуміння взаємних цілей і спрямування зусиль майбутнього покоління на їх досягнення [125].

Автор «Українського педагогічного словника» С. Гончаренко вбачає в діяльності спосіб буття людини у світі, її здатність змінювати дійсність. Основні компоненти діяльності: суб'єкт із його потребами; мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямована діяльність; засіб реалізації мети; результат діяльності [39, с. 98].

Педагогічна діяльність вирізняється подвійним характером праці. З одного боку, важливість такої роботи зумовлена переданням певної системи умінь, знань, навичок і способів дій, що засвідчує когнітивний аспект професійно-педагогічної діяльності вчителя. З іншого боку, взаємодіючи з дітьми, учитель виконує управлінську функцію. До того ж професійна діяльність педагога, по суті, є управлінською [63]. Отже, педагогічна діяльність – специфічний, багатогранний процес, що містить низку компонентів, зокрема: мету, об'єкт, предмет, засіб, зміст і результат.

Поліплановість феномену спонукає включити до поданого списку ще один компонент – готовність до провадження педагогічної діяльності. Унаслідок аналізу наукової літератури констатовано відсутність єдиної

позиції вчених стосовно з'ясування сутності терміну «готовність», а також певні розбіжності у спробах виокремити структурні компоненти готовності до видів трудової діяльності.

На думку М. Козуб, готовність являє собою «установку, здатність, особистісне утворення, якість, властивість, стан, педагогічну спрямованість, що є центральним утворенням особистості вчителя» [82]. Відповідно до міркувань М. Левітова, готовність – це комплекс об'єднаних компонентів: підготовчий до трудової діяльності, індивідуально-психологічні властивості людини та мотиваційний [90].

Дослідники М. Дяченко, Л. Кандибович зауважують, що структура готовності передбачає позитивне ставлення до виду діяльності; здібності, риси характеру, мотиви, адекватні до вимог діяльності, темперамент; необхідні вміння, знання й навички, професійно важливі, стійкі особливості вольових та емоційних процесів, сприймання й уваги [63, с. 175]. У дисертації М. Козуб зосереджено увагу на тому факті, що, вивчаючи готовність із погляду включеності особистості в діяльність, Б. Паригін розмежовує близько десяти її складників, на основі яких розкриває структуру готовності: установка й здатність до повного включення в діяльність; установка та здатність до нестереотипної діяльності; установка й здатність ухвалювати обґрунтоване рішення; установка та здатність витримувати випробування [82].

У науковій літературі диференційовано два типи готовності до діяльності: тривала готовність і тимчасовий стан готовності, що натомість класифікований на три види (звичайний, підвищений і понижений). Тип звичайної готовності фіксують у людини здебільшого перед роботою, до якої вона вже звикла і до якої існує низка посиленних вимог. Стан підвищеної готовності може бути активований новизною і творчим характером роботи, особливим стимулюванням, гарним фізичним самопочуттям та ін. Понижена готовність може виявлятися у відволіканні уваги, неорганізованості, помилкових діях тощо [135].

У структурі та змісті готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності виокремлюють кілька компонентів: потребнісно-мотиваційний, комунікативно-організаційний, пізнавальний, морально-орієнтований [там само]. Потребнісно-мотиваційний компонент виявляється в мотивації, потребах, спонуканнях суб'єкта до професійної діяльності, у наявності тісного зв'язку між системою професійного впливу та усвідомленням його мотивів. Комунікативно-організаційний компонент полягає у вираженні комунікативних та організаторських здібностей особистості в діяльності, орієнтації особистості на спільну працю, організацію роботи як оптимальної взаємодії з іншими людьми, у готовності ухвалювати управлінські рішення. Пізнавальний компонент маркує професійні знання особистості; морально-орієнтований компонент виявляється в моральній зрілості та психологічній готовності особистості до професійної діяльності.

У контексті пропонованого дослідження, присвяченого проблемі підготовки вчителів фізичної культури, особливої значущості набувають три названі вище компоненти, що за своєю природою є більш широкими. Психологічна готовність – це наявність комунікативних здібностей; уміння адекватно реагувати на різноманітні ситуації, що виникають у процесі трудової діяльності; здатність знаходити правильний варіант розв'язання тих чи тих проблем. Розумова готовність – наявність необхідного теоретичного матеріалу, опанування практичних навичок для виконання різноманітних завдань у межах обраної спеціальності. Фізична готовність – це наявність фізичної підготовки та стану здоров'я, адекватного до специфіки обраної професії.

Аналізуючи природу готовності, Г. Бесарабчук убачає в ній одну з умов успішного виконання діяльності, певну вибіркочну прогнозувальну активність, що програмує організм та особистість людини на майбутню діяльність. Дослідник зауважує, що готовність – це не лише передумова, а й необхідний регулятор реальної діяльності, який формує залучення індивідуума до її виконання, до складу готовності входять також не будь-які

властивості особистості, а лише ті, які надають їй найбільшу продуктивність, не будь-які знання, а «сукупність діючих знань» [12, с. 9].

М. Гайдур стверджує, що термін «готовність» витлумачений у науці як стан і як якість. Професійна готовність учителя – не однорідна та самостійна якість, а сукупність властивостей, зумовлених усією структурою особистості [33, с. 7].

А. Деркач трактує термін готовності як єдиний вияв властивостей особистості, диференціюючи три його компоненти: емоційний, мотиваційний, пізнавальний. На думку дослідника, розвиток готовності передбачає організацію системи накопиченої суспільної інформації, поведінки, відносин та інших відомостей, що, активізуючись, надають особистості змогу продуктивно виконувати свої функції [47].

Поняття «готовності», за висловом Н. Зубанової, являє собою інтегральне особистісне утворення, до складу якого входять адекватні знання, уміння, навички, а також комплекс психологічних та індивідуальних особливостей, що вможлиблює високу продуктивність професійного функціонування в педагогічній діяльності [74, с. 7]. У цілому педагогічна наука витлумачує категорію «готовності» як інтегральну, професійно значущу якість особистості вчителя, систему взаємопов'язаних структурних компонентів, що включають особистісні (професійні мотиви й інтереси) і процесуальні (професійні знання та вміння) аспекти [82].

Характеризуючи структуру поняття «готовність», С. Гриншпун виокремлює три складники готовності: професійний, психологічний і моральний [42]. Натомість А. Пуні наголошує на симптомокомплексі рис людини, така структура передбачає сім компонентів: уява, воля, спрямована спостережливість, зорієнтованість інтелектуальних процесів, саморегуляція, гнучка увага, емоції [133].

Науковець Ю. Забродін теж розмежовує низку компонентів готовності: функційний – генералізований комплексний стан особистості з установкою на розвиток психічних можливостей; операційний – окреслення та

організація напрямів професійної діяльності, утвореної психологічною системою; мотиваційний – прогнозує формування, що завдяки опанованим особистісним перевагам і цінностям складається в систему професійних схильностей та інтересів [67].

У цілому всі описані компоненти готовності перебувають у тісному взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємодії. На підставі аналізу літературних джерел, що фокусують увагу на дослідженні структурних компонентів поняття готовність, можна диференціювати спільне й відмінне в поглядах учених на структуру явища. Так, науковці обстоюють солідарну позицію стосовно виокремлення таких компонентів готовності: практичний компонент, або вміння; психологічний компонент, або ставлення; теоретичний компонент, або знання. Водночас дослідники пропонують різну кількість компонентів готовності суб'єкта до діяльності, що, на нашу думку, можна пояснити, по-перше, предметом вивчення, по-друге, різними теоретичними позиціями.

Наукове зацікавлення становить психологічний аспект готовності майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій. У психології запропоновано три підходи, що пояснюють психологічну готовність до діяльності:

1) особистісний підхід, згідно з яким психологічна готовність витлумачена як система якостей і станів особистості;

2) психологічний підхід, за яким психологічна готовність – це психологічна установка;

3) функційний підхід, що характеризує психологічну готовність як особливий психічний стан людини; готовність постає в безпосередньому зв'язку з майбутньою діяльністю, а підготовленість – як стійка готовність суб'єкта до майбутньої професійно-трудової діяльності.

Дослідниця М. Козуб зазначає, що в межах першого підходу психологічну готовність характеризують у зв'язку з психічними функціями, формування яких необхідне для досягнення високих результатів діяльності.

При цьому готовність описують як особливий стан, що посідає проміжне становище між психічними процесами і властивостями особистості, утворюючи загальний функційний рівень, на тлі якого розвиваються процеси, необхідні для результативності професійної діяльності. У руслі другого підходу психологічна готовність до діяльності витлумачена як психологічна установка особистості. Беручи до уваги теоретичний вимір, доцільно зіставляти стан готовності до діяльності з поняттям установки, тобто з неусвідомлюваним станом, що передує тій або тій діяльності та впливає на її провадження, стійкість і спрямованість. Згідно з третім підходом психологічну готовність до діяльності кваліфікують як своєрідну форму відображення суб'єктом професійної діяльності, поза цим відображенням готовність виникнути не може. Цілісна професійна готовність – складне особистісне утворення, багатопланова й багаторівнева система якостей, властивостей та станів, які в сукупності дають певному суб'єктові змогу більш або менш успішно провадити діяльність [82]. Наголосимо, що стан готовності та установки, на наш погляд, збігаються лише в деяких випадках, а готовність являє собою більш складне утворення.

Дослідження специфіки формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій передбачає аналіз поняття «готовність до професійно-педагогічної діяльності». У наукових студіях із проблеми формування готовності майбутніх учителів до професійно-педагогічної діяльності репрезентовано емпіричний та теоретичний матеріал, необхідний для з'ясування сутності терміну «готовність», способів розвитку й формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до виховання та навчання дітей.

За висловом Т. Вайди, у готовності фахівців до застосування здоров'язберезувальних технологій як у багатоаспектному утворенні вбачають стійкий психічний стан особистості з наявною системою якостей, що зумовлюють позитивне ставлення до названого виду діяльності, можливість її творчого провадження, а також актуалізацію в разі суспільної

чи особистісної необхідності [27]. Загалом у науці не існує усталеного тлумачення окресленого поняття, під яким розуміють установку, сукупність здібностей, інтегральну якість, цілісну характеристику особистості, складне особистісне утворення, інтеграцію властивостей особистості та ін.

В. Пушкін, Л. Нерсесян структурували компоненти готовності до професійної діяльності, розмежувавши інтегральний, психофізіологічний компоненти, психічну спрямованість особистості та структуру дій [107]. У структурі професійної готовності та педагогічної діяльності, на думку К. Дурай-Новікової, варто виокремлювати єдність орієнтаційного, мотиваційного, пізнавально-оцінного, операційно-дієвого, настановчо-поведінкового та емоційно-вольового компонентів. Дослідниця стверджує, що професійна готовність педагога є особистісною передумовою ефективності педагогічної діяльності, її регулятором. Готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності як якість особистості включає стійкі професійно важливі якості, позитивне ставлення до фаху, знання, риси характеру, здібності, уміння, навички [61].

Готовність до діяльності складається з трьох блоків:

- 1) сенсорна організація індивіда – показники, які відповідають біофізіологічним характеристикам суб'єкта діяльності;
- 2) показники, що стосуються різноманітних умов виконання трудової діяльності;
- 3) набір психічних властивостей, станів і процесів (психологічний рівень) [145].

Унаслідок осмислення наукових розвідок сформульовано кілька висновків. По-перше, психологічна готовність суб'єкта представлена такими складниками, як блок самооцінювання й самоконтролю, що відповідає за самокорекцію та саморегуляцію, емоційно-вольовий блок як індивідуальне переживання майбутньої професійної діяльності та блок практичної готовності до продуктивного виконання діяльності. По-друге, загальна готовність до професійної діяльності – динамічна, набуває певної змістової

структури та формується в умовах конкретної діяльності. По-третє, загальна психологічна готовність до професійної діяльності є складною властивістю особистості, що являє собою суттєву передумову цілеспрямованої діяльності, її стійкості, ефективності та регуляції, допомагає виконувати корекцію й самоконтроль.

Професійно-педагогічна готовність докладно схарактеризована в працях В. Сластьоніна [148]. Згідно з думкою вченого, професійно-педагогічна готовність – складне утворення взаємопов'язаних структурних компонентів: практична готовність, фізична готовність, психологічна готовність, психофізіологічна готовність, науково-теоретична готовність. Поняттю «готовність» передуює поняття «підготовка», що також вимагає більш ретельного дослідження його структурного складу.

М. Гайдур трактує поняття «підготовка» як комплекс мотиваційного, знаннєвого й емоційно-вольового компонентів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей, адекватних до вимог діяльності [33, с. 7]. До структури підготовки вчений зараховує «мету, етапи підготовки, педагогічні умови, компоненти (мотиваційно-цільовий, гностичний, рефлексивно-проектувальний, теоретико-методичний, комунікативний, організаційно-управлінський), функції (інформаційна, прогностична, соціально-педагогічна, системна, організаційно-управлінська), принципи, зміст та очікуваний результат» [34, с. 7].

Зміст професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, як зазначає Л. Безкоровайна, зумовлений трьома факторами:

- 1) усвідомлення професійних вимог до майбутнього вчителя фізичної культури;
- 2) відповідність майбутнього спеціаліста моральним і культурним нормам, усталеним у цивілізованому світі;
- 3) залучення майбутнього вчителя фізичної культури до системи чинних відносин [11, с. 90].

Н. Зубанова наголошує, що професійна підготовка вчителів фізичної культури не може бути обмежена накопиченням суто професійних знань, навичок, умінь. Виконуючи ті чи ті професійні функції, фахівець завжди реалізує себе особистісно, цілісно реагує на певні ситуації, взаємодіє з іншими учасниками діяльності. «Саме через неготовність до подолання труднощів у педагогічній діяльності на особистісному рівні багато майбутніх вчителів фізичної культури не можуть повністю реалізувати свій індивідуальний потенціал» [74, с. 7].

У дослідженнях В. Медведєва схарактеризовано інтегративні процеси, що відбуваються в змісті фахової підготовки студентів ЗВО, виокремлено педагогічні умови її реалізації: попередня підготовка інноваційного впровадження, розроблення критеріїв оцінювання результатів експерименту, аспектів підготовки до інноваційної діяльності, облік пізнавальних можливостей суб'єктів інновації та ін. [100]. Згідно з особистісно-діяльнісним підходом, формування особистості педагога аналізують як системну якість професійної готовності [148]. У цьому випадку професійна готовність учителя фізичної культури включає, крім сформованої системи умінь, знань і навичок, розвинені професійні якості людини, інтереси, мотиви, педагогічні здібності, основи педагогічної майстерності.

Отже, аналіз підходів до з'ясування сутності професійної готовності дає підстави стверджувати, що вчені трактують це поняття як динамічне явище, складне цілісне утворення; детермінованість внутрішніми та зовнішніми чинниками; систему, що має свій зміст, який формується на основі низки компонентів. Серед головних компонентів більшість дослідників виокремлює мотивацію професійної діяльності, професійну спрямованість, пізнавальний, процесуальний та емоційно-вольовий компоненти.

Готовність майбутніх учителів до провадження здоров'язбережувальної діяльності варто аналізувати з погляду професійної готовності до педагогічної діяльності. На сьогодні проблему формування

готовності майбутнього педагога фізичної культури розв'язують, керуючись різними підходами, кожен із яких являє собою якісно новий, цілісний тип засобів наукового пізнання, що має позитивні риси.

Осмилення психолого-педагогічної літератури слугує підґрунтям для твердження про те, що вчені зосереджують посутню увагу на теоретико-методологічних засадах зміцнення та збереження здоров'я (М. Амосов [3], Г. Апанасенко [4], І. Брехман [26], О. Дубогай [59]), педагогічних чинниках забезпечення здоров'я дитини в системі освіти (Г. Зайцев [69], Л. Сущенко [156], О. Ткаченко [176]), психологічних основах здоров'я та здоров'язбереження (Б. Братусь [26], Г. Никифоров [107]). У межах практико-орієнтованого підходу до підготовки майбутніх учителів створено педагогічну концепцію здоров'я (Г. Сериков [144]), І. Пальшкова [122]). Компетентнісного підходу дотримуються такі науковці, як Н. Бібік [14], О. Пометун [131], О. Савченко [138]. Дослідниця Н. Ничкало [107] надає особливої значущості особистісно орієнтованому підходові в системі безперервної освіти та ін. Визнаючи вартісність наукових студій, зауважимо, що нині жоден із розроблених підходів достатньою мірою не розкриває питання підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язберезувальних технологій. Це можна пояснити насамперед динамічністю й багатоаспектністю педагогічної системи.

Як зазначає С. Мединський, напружена ситуація в кадровому забезпеченні спричинена розбалансованістю між обсягом підготовки та реальними потребами у фахівцях із фізичної культури й спорту, відставанням змісту їхньої освіти від реальних потреб і запитів часу. Для подолання окресленої проблеми необхідно затвердити нормативи кадрового забезпечення галузі фізичної культури та спорту; удосконалити порядок ліцензування й акредитації закладів, які готують фахівців цієї галузі; виокремити пріоритетні напрями фундаментальних і прикладних досліджень у сфері фізичної культури й спорту; сприяти виконанню плану науково-дослідницької роботи; створити у вищих навчальних закладах мережу

проблемних науково-дослідницьких лабораторій, центрів із фізичної культури та спорту, обладнати їх сучасною апаратурою [101, с. 66].

Зважаючи на реалії сьогодення, науковці розробляють і впроваджують у практику освітні здоров'язбережувальні технології, що, з одного боку, є сукупністю прийомів, форм та методів організації навчання з використанням засад здоров'язбереження, з іншого – якісною характеристикою будь-якої педагогічної технології [58, с. 52]. До методологічних підходів, що застосовують у підготовці вчителів фізичної культури, належать аксіологічний, діяльнісний, індивідуальний, компетентнісний, культурологічний, особистісно орієнтований, практико-орієнтований та системний підходи. Кожен із них має особливе значення для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язбережувальних технологій у школі.

У процесі наукового пошуку підсумовано, що застосування діяльнісного підходу (І. Соколянський [151], І. Богданова, З. Курлянд, О. Чебикін, [144] та ін.) є результативним лише на такій психолого-педагогічній базі, яка дає змогу формувати готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій, що являє собою гармонійне поєднання структурних компонентів цієї готовності. Діяльнісний підхід допомагає окреслювати зміст та етапи підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі цілісності потенційного й актуального суб'єктного досвіду студентів; виховувати в студента позиції суб'єкта власної незалежної діяльності; досліджувати можливості опанування психолого-педагогічних знань і практичних умінь із застосуванням здоров'язбережувальних технологій; скеровувати учнів на самостійне ухвалення рішень, що стосуються вибору здоров'язбережувальних технологій; апробувати в навчальному процесі активні методи й форми навчання, які оптимізують більш глибоке оволодіння професійними знаннями, навичками та вміннями, мотивують до майбутньої професійної діяльності. Діяльність актуалізує формування в людини всіх

психічних процесів і свідомості, що натомість як регулятори діяльності стають умовою її подальшого вдосконалення. Залучення суб'єкта до діяльності вможлиблює об'єднання численних і різних за складністю компонентів у функційну психологічну систему діяльності. При цьому індивідуальні якості, із яких складається остання, розвиваються під впливом вимог діяльності, набуваючи рис оперативності та пристосованості до цих вимог.

Особливе значення в контексті роботи має принцип інтеріоризації – екстеріоризації, що характеризує механізм засвоєння особистістю суспільно-історичного досвіду. Базовою формою будь-якої діяльності вважають спільну, колективну діяльність, під час якої завдяки інтеріоризації – засвоєнню структур зовнішньої соціальної діяльності – відбувається формування психологічної системи діяльності [32, с. 93].

Реалізація діяльнісного підходу дасть фахівцеві змогу успішно адаптуватися до сучасного динамічного світу, стати конкурентоспроможним, постійно дбати про саморозвиток і підвищувати рівень своєї кваліфікації та якість педагогічної діяльності зі школярами. Унаслідок професійно-педагогічної підготовки студент має осмислити сутність свого фаху як діяльності, що передбачає виконання педагогічних завдань, спрямованих на формування особистості кожного учня [37, с. 25].

Системний підхід (В. Башкін, В. Корж [85], М. Каган [79], Ш. Магомедов [94], В. Попов [133] та ін.) використаний для реалізації підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій як цілісної системи, яку можна було б продуктивно застосовувати в навчанні студентів ВНЗ.

Аксіологічний підхід (В. Бігун [18], [17], Л. Бірюк [19] та ін.) формує в майбутнього педагога систему професійних і загальнолюдських цінностей, що впливають на його ставлення до світу, до своєї майбутньої професійної діяльності. В. Бігун наголошує, що аксіологія – це філософська теорія або вчення про цінності, їхню сутність і природу, типи й значення. Аксіологія

з'ясовує якості та властивості предметів, явищ, процесів, спроможних задовольняти потреби, інтереси й бажання людей [18, с. 11].

Аксіологічні ідеї розвивали представники різних шкіл, формуючи традиції, напрями, підходи до розв'язання аксіологічних проблем. Так, В. Бігун виокремлює чотири основні групи проблем: 1) природа цінностей (аналізують крізь призму причин оцінювання); 2) типи цінностей (найчастіше розрізняють сутнісні, або «вроджені», та інструментальні (контрибутивні) цінності); 3) критерії цінності (досліджують під впливом теорій психології й логіки); 4) метафізичний статус цінності (студіюють у контексті ціннісного ставлення до фактів, буття, даності й належності; людського ціннісного досвіду; або до незалежної від людини реальності – на засадах суб'єктивізму, логічного об'єктивізму й метафізичного об'єктивізму) [там само].

Індивідуальний підхід (Л. Дибкова [53 с. 3], О. Кононко [84] та ін.) надає змогу, організовуючи навчальний процес у ВНЗ, діагностувати особистісний і пізнавальний потенціал кожного студента, обирати адекватні до цих особливостей методи й форми навчання. Беззаперечно, що основне завдання освіти ХХІ ст. полягає в удосконаленні професійної підготовки майбутніх педагогів у поєднанні з особистим розвитком кожного студента. Л. Дибкова зазначає, що ставлення до кожного студента як до індивідуальності, яка має лише їй властиві особистісні риси та якості, допоможе адекватно організувати навчальну діяльність, дібрати необхідні педагогічні методи та прийоми для розвитку особистості, підвищення результатів навчання, а отже, для більш ефективного формування професійної компетентності [53, с. 3]. Такий підхід, за переконанням дослідниці, сприяє коригуванню тих чи тих позитивних якостей і зменшенню рівня негативних рис, ефективному застосуванню педагогічних технологій.

Культурологічний підхід (В. Болгаріна [23], Н. Саєнко [140] та ін.) створює умови для розвитку майбутнього вчителя фізичної культури як носія професійної й фізичної культури, формує його повноцінне існування в процесі фахової діяльності та в навколишньому світі. Л. Настенко наголошує,

що нині перед особистістю вчителя ставлять посилені вимоги до професійних та особистісних якостей. Підвищення рівня професіоналізму у взаємодії із загальною культурою передбачає всебічний особистісний розвиток, формування педагогічної позиції з огляду на гуманістичні засади, на основі поєднання суспільно-економічної, професійної та культурологічної підготовки [106, с. 3]. Як зауважує автор, виконання названих завдань вимагає «трансформації ціннісного змісту підготовки майбутнього вчителя, переорієнтації на продуктивність, а саме: уміння вести проектну, дослідницьку діяльність; бути не тільки реципієнтом культурних цінностей, а найперше – дослідником культурно-освітніх процесів, здійснювати їх культурологічний аналіз на основі системи культурологічних знань і вмінь, детермінованих гуманістичними ціннісними орієнтаціями; створювати культуротворче середовище навчання і виховання учнів» [там само].

Відповідно до позицій компетентнісного підходу (Н. Бібік [14], О. Пометун [131], О. Савченко [138] та ін.), підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій є основною метою сучасної професійної освіти, що характеризують через сукупність компетенцій, важливих для професійного становлення майбутніх педагогів. Модернізація вищої освіти засвідчує зорієнтованість парадигми вітчизняної освіти на створення національної системи професійної освіти, адекватної до вимог прогресу. На думку І. Бавтрюкова, компетентнісний підхід спричинив зміни в якості підготовки фахівців, відповідно до структурно-змістового аспекту вищої професійної освіти, що вможливило психологічну й фізичну готовність до культуротворчої інноваційної діяльності [8, с. 7]. О. Пометун звертає увагу на те, що кожна компетентність заснована на комбінації рівноцінних пізнавальних відносин і практичних навичок, які можна використовувати для активної дії [132].

Особистісно орієнтований підхід (І. Бех [13], А. Сембрат [142, с. 57] та ін.) пропагує вивчення особистості студента як суб'єкта життєдіяльності та як індивідуальності. А. Сембрат убачає в особистісно орієнтованому підході

важливий психолого-педагогічний принцип і методологічний інструментарій, основу якого становить сукупність концептуальних уявлень, цільових установок, методико-психодіагностичних та психолого-технологічних засобів, які вможливають більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості дитини й на цій основі – її гармонійний розвиток в умовах чинної освітньої системи [там само].

Характеризуючи сутність поняття особистісного підходу, С. Гончаренко витлумачує його в руслі «послідовного ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого відповідального суб'єкта власного розвитку та як до суб'єкта виховної взаємодії» [39, с. 243]. Змістом особистісно орієнтованої педагогіки є індивідуалізована система наукових знань і практичних умінь, що впливають на поведінку людини для зміни цієї поведінки, а також нове тлумачення індивідуального підходу, сутність якого полягає в тому, щоб у системі освіти йти не від навчального предмета до дитини, а від дитини до навчального предмета, від можливостей дитини з огляду на її потенціал, який необхідно розвивати, удосконалювати, збагачувати. Індивідуалізація такого підходу потрактована як процес, що через розвиток особистості забезпечує саморозвиток суспільства [126].

Практико-орієнтований підхід (І. Пальшкова [122] та ін.), що застосовують у ході становлення професійно-педагогічної культури вчителя, відображає процес пізнання, спрямований на усвідомлення автора, персони, що створила певний досвід навчання й виховання дитини, формування її світогляду, цінностей, які спонукали й керували її професійною діяльністю в умовах освітнього навчального закладу [там само].

У сучасній науці виправданим є також багатовимірний підхід, згідно з яким дослідження проводять із позиції застосування комплексу підходів до аналізу педагогічного об'єкта та суб'єкта в цілому [82].

Отже, аналіз та узагальнення наукових поглядів спонукає до висновку про те, що підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій – це інтегративне

утворення особистості, яке має системну організацію, багаторівневу та складну структуру, працює як взаємодія когнітивного, рефлексивного, мотиваційного, практичного компонентів, рівень сформованості яких впливає на здоров'язбережувальний характер, спрямованість, умотивовує потребу в професійно-особистісному вдосконаленні майбутнього вчителя фізичної культури. Наголошуючи на інтегративному характері описуваного утворення, зазначимо, що до складу його характеристик належать системність, багаторівневність змісту, можливість формування в умовах професійної підготовки. Для створення необхідних умов, що оптимізують формування в майбутніх учителів фізичної культури готовності до використання здоров'язбережувальних технологій, обов'язковим є комплекс педагогічних методичних механізмів, які вможливають ефективність їх реалізації в процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

1.3. Основні тенденції підготовки вчителів фізичної культури в зарубіжних країнах

В Україні об'єктивно сформувалися такі несприятливі соціально-педагогічні й соціально-економічні умови, як складна екологічна ситуація, інтенсифікація та інформаційне перенасичення навчального процесу, що призводять до суттєвого погіршення здоров'я учнів різного віку, негативного ставлення до основних принципів здорового способу життя. Найбільш вразливу категорію становлять учні молодших класів. Здоров'я населення, зокрема дітей шкільного віку, має особливо важливе значення для майбутнього нації. Так, за даними фахівців, приблизно 75 % хвороб і захворювань у дорослих спричинені умовами життя в юнацькі та дитячі роки. Уже 90 % школярів мають погіршення або відхилення в стані здоров'я, у близько 50 % осіб рівень фізичної підготовки – нижчий від середнього [40].

Катастрофічна ситуація зі станом здоров'я постійно прогресує, умотивовуючи необхідність у посиленні рухової активності учнів. Для цього

вчитель фізичної культури повинен максимально модернізувати свою професійну діяльність, удосконалити майстерність для проведення фізкультурно-масової й фізкультурно-оздоровчої роботи. Орієнтація вищої педагогічної освіти України на досягнення відповідності стандартам Європи вимагає пошуку оновлених форм, змісту й методів підготовки фахівців, особливо в галузі фізичної культури та спорту. Останнім часом усе більш помітна негативна тенденція до різкого погіршення фізичної підготовленості та здоров'я молоді, що доводить нагальність розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Аналіз наукових джерел із теми дослідження переконливо доводить, що підготовка майбутніх спеціалістів із фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій та фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами набула в останні роки посиленої актуальності у зв'язку зі стрімким погіршенням працездатності та здоров'я учнів. Нині міжнародний освітній простір продуктивно наповнений інноваціями – новими педагогічними технологіями, множинність яких породжує різноманіття дефініцій. Серед низки визначень найбільш семантично містким вважаємо таке: педагогічна технологія – продумана в усіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального процесу із забезпеченням комфортних умов для студентів та викладачів у ЗВО [42].

Як зазначають М. Шкіль, О. Романовський, вищу освіту в економічно розвинутих державах традиційно здобувають у класичних і спеціалізованих університетах, інститутах, коледжах, академіях [185, с. 112]. У зарубіжних країнах основним шляхом формування кадрів є саме університетська освіта.

У Європі більшість університетів та інститутів фізичної культури об'єднані в мережу вищих навчальних закладів, що визнана Європейською комісією. Пріоритетом у діяльності Європейської мережі спортивних наук у вищій освіті («ENSSHE») обрано узгодження в організації освітніх програм, які найбільше відповідають потребам ринку робочої сили в Європейському

Союзі [42]. На заході панує переконання, що університети спроможні формувати висококваліфікованих спеціалістів, які не тільки володіють фундаментальними знаннями з гуманітарних наук, але й мають професійну підготовку, тобто університети є вершиною освітньої ієрархії. В Україні, з огляду на історичні обставини, фахівців готували переважно в спеціалізованих інститутах фізичної культури. Нині більшість із них отримала статус академій або університетів, однак поки що ці перейменування недостатньо впливають на зміст навчального процесу.

Аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в зарубіжних країнах засвідчує, що до структури професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту входять факультети: фізичного виховання, фізичної освіти, фізкультури та спорту; інститути: фізичного виховання, фізичної культури, спортивні, фізкультурні, педагогічні; факультети фізичного виховання в коледжах; технікуми фізичної культури; вищі педагогічні училища; інструкторські курси з масової фізичної культури при університетах [там само]. Навчальні плани вищих освітніх закладів у зарубіжних країнах включають такі цикли дисциплін: спеціальні, загальнонаукові, педагогічні, соціально-гуманітарні, спортивні.

У працях Л. Сущенко зазначено, що за «європейською моделлю» навчальних планів ЗВО із фізичної культури до циклу загальнонаукових дисциплін входять: біомеханіка, анатомія, фізіологія, здоров'я, біометрія, статистика, фізика, біохімія, біологія, гістологія, хімія. Соціологія, право, філософія, іноземні мови представлені в соціально-гуманітарному циклі дисциплін. До циклу педагогічних курсів належить психологія, педагогіка, дидактика. Історія, дидактика, організація, антропомоторика, теорія та методика фізичного виховання, теорія руху становлять цикл спеціальних дисциплін. У межах циклу спортивних курсів виокремлюють легку атлетику, плавання, гімнастику, ритміку, ігри, заняття на природі, танці, предмети за вибором, лижний спорт, рекреацію [157].

Унаслідок дослідження нормативних документів підсумовано, що розподіл кількості годин серед дисциплін навчальних планів вищих освітніх закладів у різних зарубіжних країнах суттєво відрізняється. Навчальні плани вищих освітніх закладів зарубіжних країн, характерною особливістю яких є варіативність, містять три типи курсів: обов'язкові, частково за вибором, повністю за вибором [42].

Посутню увагу на педагогічній освіті зосереджено в країнах Заходу, де, розвиваючись, вона виявляє свої тенденції й закономірності. До найвагоміших із них можна зарахувати соціальний контекст і зумовленість розвитку педагогічної освіти політичними, історичними обставинами; збереження звичаїв та національних традицій у підготовці фахівців; вплив сучасних педагогічних ідей. У Західній Європі такі тенденції спрямовують розвиток освітньої системи, доповнюючи її новими напрямками.

Дослідники Я. Болюбаш, А. Василюк виокремили низку основних тенденцій до покращення системи підготовки вчителів у країнах Західної Європи:

- посилення кваліфікаційних вимог до компетентності, зосередження уваги уряду й суспільства на професійній підготовці вчителів;
- перехід від закладів освіти низького рівня до університетів, багаторівневості педагогічної освіти;
- прагнення студентів опанувати у вищих закладах освіти суміжні або додаткові спеціалізації; запровадження вступного тестування або іспитів на професійну придатність, інтенсифікація вимог до абітурієнтів педагогічних факультетів вищих закладів освіти, загострення конкуренції серед молодих учителів;
- акцентування на тривалості, змісті й засобах професійно-педагогічної підготовки вчителів;
- підвищення уваги до інтелектуальної самостійності вчителя, формування його особистості, належного рівня інноваційних навичок;

– необхідність координування програм професійної й загальної підготовки європейських педагогів [24, с. 20].

У зарубіжних країнах нині відбувається повна реформація системи вищої освіти, що призводить до зростання значущості, престижності професії «вчитель». Аналогічні фундаментальні реформи тривають і в системі вищої освіти США. Професію викладача фізичного виховання в США здобувають у коледжах та університетах штатів, а також в елітарних університетах. Коледжі й факультети університетів пропонують програми підготовки спеціалістів у галузі фізичного виховання, спорту, здоров'я, рекреації та фізичних вправ [44].

Університетська освіта в США децентралізована, оскільки згідно з десятою поправкою до Конституції країни головну відповідальність за надання громадянам США освіти покладено на окремі штати, тобто уряд штатів, а не федеральні органи організовує та фінансує всі рівні освіти, зокрема й вищу. Система вищої освіти – це п'ятдесят окремих систем зі своїми особливостями, різноманітністю навчальних закладів, із власною метою, скерованістю, складом студентів [158].

У США навчальні заклади, а саме університети, поділяють на багатопрофільні й дослідницькі. Університет, що навчає за докторськими програмами, має право претендувати на статус дослідницького. Якщо університет готує спеціалістів не вище від рівня магістра, то навчальний заклад вважають багатопрофільним.

Університети США виконують три головні функції: проводять наукові дослідження (викладацька, наукова, філософська, творча, критична діяльність коледжів та університетів), навчають студентів й обслуговують суспільство, активно впроваджують здоров'язбережувальні технології на всіх етапах навчання учнів [158, с. 3]. У цій країні університети є автономними установами. Губернатор штату затверджує опікунську раду, що керує такими університетами. Раду приватного університету, яка також має управлінські функції, затверджує промислово-фінансова група, релігійна громада,

приватна особа, корпорація. Її основне завдання – формувати і створювати тривалу політику університету, затверджувати й удосконалювати його організаційну структуру, зокрема управління та керівництво шкіл, факультетів, кафедр, департаментів, а також розв'язувати нагальні фінансові питання. Опікунська рада складається з комітетів, що відповідають за деякі важливі ланки діяльності університету. Єдина система акредитації, чинна в країні, залежить від відповідності освітянського закладу державним освітнім стандартам. Можлива загальна форма акредитації університету, що постійно проводить регіональна комісія, а також акредитація за різними спеціальностями, яку вповноважені виконувати спеціалізовані, акредитаційні агентства. Для університету акредитація має велике значення, оскільки забезпечує високий рівень підготовки майбутніх фахівців та, як наслідок, підвищує престиж навчального закладу.

Для галузі фізичної культури і спорту США запропонована професійна підготовка фахівців на факультетах фізичного виховання університетів і коледжів. Основні мета й завдання професійної підготовки у вищих навчальних закладах фізкультурного напрямку полягають у забезпеченні ЗВО, шкіл, команд із різних видів спорту спеціалістами цього профілю та в залученні населення до занять спорту.

У сфері університетської підготовки викладачів США можна виокремити кілька тенденцій. По-перше, це використання в педагогіці нових інформаційних і педагогічних технологій як способів оптимізації навчання. Педагогічну технологію витлумачують як «комплексну інтегровану систему, спрямовану на засвоєння системних знань, набуття професійних умінь і формування особистісних якостей тих, хто навчається, що задані метою навчання» [192, с. 10].

По-друге, упровадження особистісно орієнтованого навчання. Американські дослідники наголошують, що позитивні результати навчання можуть бути досягнуті тільки тоді, коли індивід, який навчається, робить самостійні висновки на базі раніше отриманих практичних умінь і

теоретичних знань. Існує й інший бік особистісно орієнтованого навчання – це холистичний підхід до освіти. Від традиційного підходу він відрізняється тим, що увага індивідуума, який навчає, має буди сконцентрована на цілісності особистості дитини, на розвитку не тільки її громадянського почуття відповідальності та інтелекту, але й особистості із задатками, потребами, здібностями. У цьому випадку самореалізація особистості стає однією з найголовніших цілей навчання майбутнього вчителя, виконанню якої потрібно підпорядкувати всі інші завдання [79].

По-третє, підвищення рівня ефективності викладання завдяки реформі вищої педагогічної освіти, що базована на стандартах професії. У США розроблено основні стандарти в галузі освіти вчителів: стандарти якості викладання досвідченого педагога (відповідає за професійний статус учителя); стандарти акредитації програм підготовки педагогів; стандарти якості викладання педагога-початківця (відповідає за отримання сертифіката на право викладання в школах штату) [115].

По-четверте, акцентування на формуванні компетентностей майбутнього вчителя. Компетентності – це ключ до реформації змісту освіти не лише на рівні середньої педагогічної школи, а й на рівні вищої школи [86].

Основною метою професійної діяльності педагога фізичного виховання в США є виховання в процесі навчання фізично освічених людей, які б вели здоровий, активний спосіб життя та були соціально адаптовані в суспільстві. Відповідно до цього мета програм підготовки вчителів фізичного культури полягає у формуванні «фізично освіченої людини», яка усвідомлює цінність фізичної підготовленості дитини для розвитку її особистості. «Фізично освічений викладач – це компетентний професіонал, який ухвалює рішення залежно від конкретної ситуації, аналізуючи й узагальнюючи відомості про учнів, їхній рівень фізичного, розумового та емоційного розвитку, розробляє й ефективно використовує програму фізичного виховання для учнів різного віку, від підготовчого до 12 класу» [115].

Базові принципи фізичного виховання спрямовані на активне залучення студентів до всіх аспектів викладання фізичного виховання в школі; набуття досвіду роботи з учнями в процесі педагогічної практики; формування навичок творчого, критичного мислення, необхідних для становлення компетентного вчителя; розвиток рухових умінь в основних видах фізичної активності [44]. До основних завдань учителя фізичного виховання в процесі навчання належить підвищення рівня фізичної підготовленості учнів; навчання учнів рухових умінь і навичок, їхній розвиток і вдосконалення в різних видах спорту та фізичної активності; розвиток бажаних соціальних якостей дітей, їхньої емоційної сфери та пізнавальних якостей [там само].

Виховання учнів у США не обмежене формами, які використовують у школі. Шкільний колектив у традиційному вигляді, головним структурним компонентом якого є клас, не в змозі достатньою мірою створити належні умови для засвоєння учнями всієї варіативності соціального досвіду, позбутися ізоляції між класами й різними віковими групами, усунути внутрішньоклективні взаємини обмеженості та одноманітності. Тому виховання учнів розширюється та продовжується поза межами загальноосвітнього закладу за допомогою форм різнопланової діяльності, які допомагають розв'язанню нагальних проблем.

Специфіка сучасних позашкільних форм полягає в тому, що вони охоплюють учнів різного віку, мають органи самоврядування, створені на добровільних началах, реалізують широкий спектр діяльності, у ході якої відбувається самовираження учнів, самоутвердження особистості, розширюється їхнє пізнання, спілкування. Одна з таких форм – бойскаутизм; засновником скаутівського руху був англійський полковник Роберт Баден-Пауелл, який створив серед англійських підлітків організацію скаутів (у перекладі – розвідників), що повинна була в іграх і серйозній діяльності виховувати молодь, готувати її до служіння батьківщині, прищеплювати лицарський дух. Принципи організації полковник схарактеризував у книзі «Юний розвідник». Скаутський рух молоді швидко поширився майже на всі

культурні країни світу. У 1920 році був створений Міжнародний союз бойскаутського руху, що приваблював народи своєю демократичністю (добровільність, відкритість для всіх осіб, незалежно від походження, расової ознаки, віросповідання), романтичністю, вірою у власні сили дитини, автономністю від політики урядів і партій та, головне, метою – сприяння інтелектуальному, духовному й громадянському потенціалу індивідумів як членів місцевих, національних і міжнародних співтовариств [16].

Стати членом скаутської організації може будь-яка людина, але більшість осіб – це молодь від 7 до 17 років. У зв'язку з такою різницею у віці робота груп організована за віковими категоріями. В організації існує три основні групи:

- вовчята (7–12 років), які працюють і бавляться в ігри, основна мета виховання цієї вікової категорії – допомогти відкритися для інших (вийти з дитячого егоїзму);

- скаути (12–17 років), що є найактивнішими в скаутстві, акцентують на вихованні в спільноті; основна структура – це малі (4-8 осіб) групи-гуртки, де вчаться жити в спільноті, виховання відбувається через навчання й ігри, найчастіше на природі, саме тут формуються моральні чесноти;

- провідники та мандрівники (17 років і старші), провідна мета яких – допомога особі у виборі й активізації свого життєвого покликання, підготовка до дорослого, творчого та відповідального життя.

Для отримання статусу скаута людина повинна виконати певну програму: ознайомитися зі скаутським рухом, скаутськими законами, правилами, традиціями, а також скласти проби (екзамени). Це все роблять для того, щоб кандидат зміг з'ясувати, потрібно йому скаутство чи ні, чи подобається йому тут. Якщо особа все ж вирішить вступити до організації, така програма допоможе не почуватися «одинаком». Скласти проби, освоїти «теорію» новоприбулому допомагають його майбутні колеги, провідники.

Скаути є організаторами й учасниками прогресивних розвивальних програм і різноманітних суспільних проєктів. Наприклад, екологічні акції

(прибирання парків, садження дерев), добродійні акції (збір продуктів та одягу дитячим будинкам, безкоштовні концерти, трудова допомога церквам і монастирям). Основна мета організації – надання кожній молодій людині засобів для особистого розвитку через таких п'ять цілей: здоров'я і фізична вправність, практичні вміння, формування характеру. Оригінальність скаутської методики полягає й у тому, що вона являє собою школу праці. Скаутський гурток не є місцем, де все вивчають теоретично, а функціонує як спільнота практичної науки життя через спілкування з природою, ігри, перебування в спільноті (гуртку) [80].

Отже, система освіти в США досить різноманітна, оскільки кожен штат країни має власну політику щодо виховання дітей і навчання майбутніх спеціалістів. Попри низку розбіжностей у навчальних планах, курсах та ін., їх поєднує надзвичайно велика увага до позакласної роботи. З учнями постійно працюють не тільки в школі, під час занять, а й поза ними, тобто відбувається безперервне навчання.

Північна Америка також має свої особливості у сфері підготовки вчителів. Наприклад, у Канаді педагоги зосереджують увагу на необхідності підвищення якості підготовки вчителів для поліпшення загального стану освіти в державі, на вивченні проблем відповідності рівня освіти запитам суспільства, підготовки вчителів для корінного населення та національних меншин з огляду на принцип полікультурності, для роботи в інклюзивному навчальному середовищі. Особливої актуальності набувають питання переходу від традиційної моделі підготовки вчителя до особистісно орієнтованої, до компетентнісного, соціокультурного підходів, підвищення професійно-педагогічної культури вчителя [109].

У Канаді абітурієнт, вступаючи до вищого навчального закладу, має продемонструвати знання принаймні однієї з державних мов. У канадських університетах навчальний рік, як правило, складається з трьох семестрів, кожен по 4 місяці, або з двох семестрів, що розпочинаються у вересні та закінчуються в травні. Поширені випадки виконання програми у ВНЗ із

початку будь-якого семестру. В університетах Канади відсутні студентські групи, кожен студент повинен відповідати сам за себе, самостійно обирати курси для опанування, що пропонують на різних факультетах. Для здобуття ступеня необхідно успішно оволодіти змістом затверджених навчальних курсів. Система оцінювання в канадських університетах подібна до американської системи, відрізняється лише деталями в навчальних закладах і провінціях. Усі экзамени проводять у письмовій формі. Кожен студент самостійно складає свій розклад [110].

До базових принципів, покладених в основу програм педагогічної підготовки, належить такий: освіта вчителя – це процес, що триває все життя. Крім основної підготовки, початкова педагогічна підготовка повинна супроводжуватися особистісним розвитком, для якого характерне об'єктивне самооцінювання й удосконалення, усвідомлення необхідності в здобутті знань на навичок, необхідних для подальшого навчання. Усі програми педагогічної підготовки повинні надавати майбутнім учителям змогу опанувати основні практичні навички, знання теорії та її зв'язку з практикою, прогресивні вчення й професійні компетентності. Факультети освіти представляють якісні програми педагогічної підготовки, визнаючи важливість постійного контролю, оцінювання й удосконалення власних пропозицій для ефективного відображення змін, що відбуваються в суспільстві, та для розвитку знань [105].

Навчальні програми професійної педагогічної освіти різних освітньо-кваліфікаційних рівнів у Канаді поєднують професійну та академічну спрямованість, що ґрунтоване на практичній підготовці, мета якої – формування повноцінних навичок професійної роботи, а також на збалансованому поєднанні навчального часу, потрібного для ефективного розуміння предметів загальноосвітнього й фахового напрямів. Організація педагогічної практики, що поділена на педагогічну практику вступного професійного семестру та прогресивного професійного семестру, передбачає

вивчення теоретичних курсів і практичну діяльність у шкільному середовищі для формування знань, навичок та вмінь майбутніх учителів [там само].

Виклад спонукає до висновку, що канадська національна система освіти являє собою складну інтегровану структуру, яка відповідає на запити суспільства країни, що вирізняється наявністю представників різних культур і націй. Унаслідок дослідження основних принципів вищої освіти в Канаді підсумовано, що система професійної освіти функціонує згідно із засадами доступності, якості, портативності й мобільності, відповідальності та відповідності. Для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів зміст педагогічної освіти регламентований стандартами вищої освіти Канади та галузевими стандартами професійної педагогічної освіти, що передбачає фундаментальну, методичну, психолого-педагогічну, інформаційно-технологічну, соціально-гуманітарну й практичну підготовку педагогічних працівників.

У багатьох розвинутих європейських країнах (Польща, Угорщина, Чехія, Болгарія, Словаччина, Румунія) на професійній підготовці майбутніх спеціалістів фізичного виховання та спорту зосереджують посилену увагу. Факультет фізкультури та спорту Карлового університету (Чехія) – один із найпрестижніших вищих навчальних закладів – гарантує здобуття якісної освіти та забезпечує ліцензовану практику в галузі фізичного виховання і спорту з підготовки конкурентоспроможних фахівців та кваліфікованих тренерів різних рівнів [27, с. 22]. Університет випускає фахівців за такими спеціальностями: менеджмент фізичної культури та спорту, педагогіка тілесного і трудового виховання для інвалідів, фізіотерапія, педагогіка загальноосвітніх предметів для середньої школи, військова фізкультура.

Глобальні суспільно-політичні, економічні та культурні зміни, що відбуваються в останнє десятиліття, помітні й у Польщі. Поглиблення процесу європейської інтеграції країни впливає на те, що компетенції сучасного вчителя підлягають постійному процесові модернізації. Однією з суттєвих тенденцій розвитку європейської вищої освіти є виконання завдань

Болонської декларації про створення єдиного загальноєвропейського простору вищої освіти («The European Higher Education Area»), що тісно пов'язаний із процесом організації європейського дослідницького простору («European Research Area»):

- реалізація ініціативи в підвищенні якості підготовки фахівців вищої кваліфікації, зокрема вчителів фізичної культури,
- зміцнення довіри між суб'єктами навчання й виховання;
- створення конкурентоспроможної та динамічної системи вищої освіти, нових інтелектуальних робочих місць;
- налагодження тісних зв'язків між вищою освітою й дослідницькими системами в кожній із країн, які підписали Болонську декларацію;
- збереження європейського культурного багатства та мовної різноманітності, що ґрунтоване на культурній спадщині й національних традиціях [124].

Відомий польський науковець у сфері фізичного виховання Р. Цеслінський зазначає, що сучасний учитель фізичної культури повинен опанувати низку компетенцій: методичні, аксіологічні, організаційні, виховні, діагностичні, суспільні та професійні. На думку дослідника, завдання й функції вчителя фізичної культури залежать від технологізації суспільства, що спричинює гіподинамію, яка натомість має потужний вплив на психофізичну кондицію дітей. Усе це призводить до потреби популяризації рухової активності серед різноманітних вікових груп населення, саме тому спорт і фізична культура мають посідати головне місце в усіх типах навчальних закладів [189], [191].

В. Пасічник зауважує, що вчитель фізичної культури повинен відповідати за формування в учнів компетенцій, пов'язаних з особистою гігієною, уміннями дбати про власний психофізичний стан протягом усього життя. У Польщі підготовка майбутніх учителів фізичної культури відбувається в понад тридцяти ЗВО, серед яких основну роль відіграють академії фізичного виховання. Фахівців фізичної культури і спорту готують

за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями: «ліцензіат» («licencjat») – трирічний термін підготовки, «магістр» («magistr») – дворічний термін підготовки. Одним із провідних профільних ВНЗ із цієї галузі освіти є Варшавська академія фізичного виховання, яку в країні вважають передовою з погляду активного впровадження європейських стандартів підготовки фахівців із цієї галузі [124].

Аналіз сучасного стану підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі дає змогу зробити висновок, що в цій країні домінує традиційна настанова на опанування студентами професійних знань, умінь і навичок. Це вважають достатнім для якісного виконання вчителем його професійних функцій. Однак підготовка вчителів, зокрема фізичного виховання, яка б відповідала сучасним вимогам суспільства, можлива не лише в разі засвоєння психолого-педагогічних і спеціальних знань, умінь та навичок, що забезпечують у майбутньому професіоналізм діяльності вчителя, а й за умови формування в студентів стійкої мотивації на постійне вдосконалення власної педагогічної майстерності, об'єктивного самоаналізу своєї професійної діяльності, підвищення особистої активності як основи саморегуляції [там само].

Отже, нині в країнах близького та далекого зарубіжжя відбуваються глобальні зміни в системі освіти, особливо у сфері фізичної культури та спорту. Аналогічних кардинальних змін і нового погляду вимагає й вища освіта в нашій державі. Попри низку успішних реформ в Україні, усе ж наявні відкриті питання щодо вдосконалення та трансформації вищої освіти. На сучасному етапі розвитку України фізкультура і спорт є головними аспектами у формуванні здорового способу життя дітей. З огляду на досвід зарубіжних країн, зазнає актуалізації проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури не тільки в загальному плані, а й в руслі впровадження здоров'яформувальних і здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури не супроводжується соціально-

педагогічним контролем розвитку професійної відповідальності, усебічним і глибоким аналізом ціннісно-орієнтаційної сфери особистості людини.

Основна умова ефективного функціонування системи фізичного виховання – підготовка для галузі освіти висококваліфікованих професіоналів, носіїв усіх її цінностей. Саме такі фахівці роблять систему освіти динамічною, формують її ідеологію, провадять просвітницьку діяльність; беруть участь у створенні, оновленні, удосконаленні та збереженні матеріально-технічної бази. Постає необхідність підготовки вчителя, спроможного використовувати здоров'язбережувальні технології в майбутній професійній діяльності.

Професійна підготовка майбутніх спеціалістів, учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи, передбачає оволодіння такими знаннями й уміннями: викладати дисципліни освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» на належному рівні; застосовувати новітні методи, форми, засоби навчальної роботи; формувати в учнів ґрунтовні знання про шляхи збереження та зміцнення здоров'я; посилювати мотивацію до проведення фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями; сприяти розвиткові в школярів потреби в здоровому способі життя. Унаслідок фахової підготовки майбутній учитель фізичної культури має опанувати знання з організації методичної роботи з вчителями початкових класів та з учителями-предметниками щодо проведення фізкультурно-оздоровчих заходів.

1.4. Проблема реалізації здоров'язбережувальної діяльності в змісті шкільної освіти

Нині увага фахівців різних галузей зосереджена на проблемі здоров'я суспільства, що засвідчує вивчення механізмів зміцнення здоров'я та критеріїв визначення його рівня, проведення досліджень, які оптимізують збереження й покращення здоров'я дітей, оскільки діти, зокрема особи молодшого шкільного віку, становлять потужний потенціал для розвитку майбутнього українського суспільства XXI ст.

У ході аналізу державної статистичної звітності про стан здоров'я дітей від 0 до 17 років з'ясовано, що в структурі захворюваності дитячого населення у 2010 р. переважали хвороби органів дихання (66,75 %), шкіри й підшкірної клітковини (5,13 %), травми та отруєння (3,74 %), хвороби органів травлення (3,62 %), інфекційні й паразитарні хвороби (3,51 %), хвороби ока і його придаткового апарату (3,30 %). Сумарна частка цих хвороб становить 86,05 %. Структуру поширеності хвороб серед дітей 0–17 років формували переважно хвороби органів дихання (51,82 %), травлення (7,25 %), ока та його придаткового апарату (5,28 %), ендокринні хвороби, розлади харчування й порушення обміну речовин (4,69 %), хвороби шкіри та підшкірної клітковини (4,34 %), кістково-м'язової системи (4,32 %). Сумарна частка названих хвороб у структурі поширеності становить 77,7 % [100, с. 14–15].

Рівень захворюваності й поширеності хвороб серед дитячого населення у 2010 р. перевищував загальноукраїнські показники на 10 адміністративних територіях України. За статистичними даними, перші рангові місця за рівнями захворюваності у 2010 р. посідали Закарпатська (1025,9), Сумська (1132,69), Миколаївська (1214,99 на 1000 дитячого населення) області; найвищі рівні зареєстровано в м. Києві (1906,56), у Київській (1718,80), Черкаській (1686,58) областях [там само].

Описана ситуація, беззаперечно, спричинена низкою економічних, соціально-педагогічних, екологічних факторів. Однією з вагомих причин погіршення здоров'я дітей став малорухливий спосіб життя. З'ясовуючи причини такого стану справ, багато фахівців звертається насамперед до факторів, зумовлених навчальною діяльністю. Серед них виокремлюють недотримання вимог до нормування навчального навантаження, санітарно-гігієнічних вимог до обладнання кабінетів, невиконання вимог охорони праці, відсутність належних умов для нормальної життєдіяльності учасників освітнього процесу, відсутність ефективної системи контролю за навчальним навантаженням, брак моніторингу стомлюваності дітей. Із-поміж ключових

причин погіршення здоров'я юного покоління називають навчальне перевантаження дітей на шкоду їхній руховій активності [82].

З огляду на це нині проблема здоров'язбереження покоління, яке підростає, набула безпрецедентної актуальності. Для її розв'язання необхідно переосмислити процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури на всіх етапах, оскільки саме педагоги найбільшою мірою відповідають за здоров'язбережувальне середовище в навчальних закладах.

Основні характеристики здоров'язбережувального середовища навчально-освітнього закладу, педагогічні умови його формування досліджують М. Безруких [12], Н. Бібік [15], Л. Омельченко [113], О. Савченко [139], Н. Смирнов [151] та ін. Аналіз наукових праць уможливорює окреслення педагогічних умов реалізації та особливостей створення здоров'язбережувального середовища залежно від специфіки загальноосвітнього закладу.

Варто наголосити на факторах, що заважають створенню повноцінного здоров'язбережувального середовища, а отже, провадженню здоров'язбережувальної діяльності та використанню адекватних до сьогоднішніх запитів здоров'язбережувальних технологій. Ідеться насамперед про численну кількість стресів, які переживають сучасні діти, що призводить до розладу системи саморегуляції фізіологічних функцій і до появи хронічних захворювань [2].

Більшість учених фіксує тенденцію до збільшення навчального навантаження, що виникає через уведення додаткових занять, при цьому загальний рівень рухової активності суттєво знижується. Одночасно з м'язовою бездіяльністю й нервовим напруженням відбувається різке погіршення фізичного стану учнів. За наявності гіпокінезії працездатність учнів загальноосвітніх закладів погіршується, як і стійкість учня до впливу стресогенних чинників, зростає ризик захворювань дихальної та серцево-судинної систем [4], [27], [42].

Характерний для більшості школярів дефіцит фізичної активності призводить до відставання моторики, координаційних здібностей і рухових якостей, погіршення адаптаційної здатності серцево-судинної системи. Унаслідок цього розвивається схильність до ожиріння та послаблюється імунітет [44], [79].

Усі описані фактори засвідчують недоліки навчального процесу в аспекті організації фізичного виховання. Вважаємо за необхідне наголосити, що на сьогодні не існує підходів, які б формували фізичну культуру, сприяючи формуванню достатнього рівня здоров'я та працездатності дітей. Уроки фізичної культури – один з основних напрямів оздоровчої роботи серед учнів. У багатьох працях акцентовано увагу на необхідності пошуку нових форм фізичної активності, набуття фізичною культурою статусу субкультури з вираженим поліфункційним характером, перетворення фізкультурних занять на формування здорового способу життя [107].

Згідно з навчальною програмою, передбачено три уроки фізкультури щотижня, такий малий обсяг ускладнює досягнення кумулятивного ефекту – тренувального й оздоровчого. Сформована практика не забезпечує диференційованого підходу до добору навантажень залежно від біологічного віку. Так, для розвитку м'язової сили потрібно виконувати вправи хоча б тричі на тиждень по 25-35 хвилин; для розвитку витривалості, що наповнює організм аеробними джерелами, – не менше трьох-чотирьох разів на тиждень по 25-30 хвилин; для розвитку рухливості в суглобах – тричі на тиждень по 15-20 хвилин тощо [82].

У зв'язку з ситуацією, що склалася, загальноосвітні заклади перебувають у постійному пошуку ефективних шляхів для розв'язання цієї проблеми, оскільки найважливіше завдання будь-якої школи – турбота про здоров'я учнів. Від здоров'я, гарного самопочуття й бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світосприйняття, розумовий розвиток, рівень навчальних досягнень, віра у свої сили. Навчання учнів здорового способу

життя має бути системним, сприяти гармонійному розвитку психофізичних здібностей [111].

Перед сучасним загальноосвітнім закладом постає нагальна необхідність створити належні умови, що, з одного боку, дали б змогу оптимізувати розвиток життєвих компетентностей, природних нахилів, творчого потенціалу кожної дитини через упровадження нових інноваційних технологій навчання та виховання, з іншого – допомогли б їй стати творцем свого життя [147]. Органічний складник роботи школи – створення системи педагогічної підтримки дитини, оптимального педагогічного клімату в шкільному колективі, гуманного освітньо-виховного середовища життєтворчості, комфортних умов для ефективного розвитку особистості, здорового середовища проживання, що спрямоване на зміцнення здоров'я дітей, їхній фізичний розвиток, соціальну адаптацію й духовне зростання. Украй важливим є аспект соціально-правового захисту життя, здоров'я дитини, створення демократизованого правового простору шкільного життя, упровадження принципів толерантності й поваги, довіри, утвердження людської гідності [111].

У процесі реалізації окреслених положень виникає ще одна проблема, пов'язана з тим, що більшість людей ототожнює здоров'я з медициною. Медичне обслуговування (шкільний лікар чи медична сестра протягом навчального дня, наявність медичного обладнання для елементарних замірів, діагностики, програмне забезпечення для оброблення даних тощо) для багатьох закладів освіти в Україні повною мірою не доступне. Це актуалізує проблему створення педагогічним колективом таких умов для розвитку дитини, які б могли максимально сприяти формуванню здоров'язберезувального мислення індивідуума [147].

Формувати здоровий спосіб життя повинна насамперед людина; навички піклування про своє здоров'я як компонент духовного світу й загальної культури слід розвивати з раннього дитинства. Саме рівень загальної культури зумовлює стиль життя, поведінку та стан здоров'я

людини. Ідеться про нагальну необхідність навчити кожну особу науки здоров'я.

Серед основних напрямів діяльності сучасного навчального закладу виокремлено:

1) створення психолого-педагогічних та організаційно-педагогічних умов, що сприяють психічному здоров'ю і комфортові учнів, за допомогою гуманізації й демократизації навчально-виховного процесу на засадах фізкультурно-спортивної активності; обґрунтованої відповідності навчального навантаження обсягові інформації, психофізичним можливостям її засвоєння; переведення традиційної системи навчання на систему, яка навчає учнів самостійно здобувати знання, вільно мислити, застосовувати отриману інформацію на практиці.

2) організація навчальної праці, харчування й відпочинку учнів;

3) забезпечення максимально можливих санітарно-гігієнічних умов;

4) формування культури здорового способу життя учнів як у навчальний, так і в позаурочний час; уведення в навчальний процес гуманітарних курсів «Основи здоров'я», «Основи безпеки життєдіяльності», «Етика»; активне залучення учнів до здоров'язберезувального навчального процесу, формування в них активної позиції щодо зміцнення власного здоров'я, пропагування ідей здорового способу життя;

5) психологічний і медичний супровід освіти, соціальний захист дітей, об'єднання зусиль усіх підрозділів навчального закладу, закладів медицини та фізичної культури, громадськості;

6) розроблення системи оздоровлення учнів в умовах літніх таборів;

7) інформаційно-комп'ютерне забезпечення оздоровчої системи;

8) відкриття в навчальному закладі консультативно-оздоровчих центрів здорового способу життя для учнів, батьків і вчителів;

9) створення системи підготовки кадрів із проблем здоров'язбереження, програмне й навчально-методичне забезпечення;

10) організація в навчальному закладі системи управління школою, сприяння здоров'ю, моніторинг стану здоров'я учасників навчально-виховного процесу;

11) підготовка умов для дослідницько-експериментальної й науково-пошукової роботи з проблем моделювання та апробації здоров'язберезувальних освітніх технологій [111].

У процесі наукового пошуку сформульовано перелік чинників, що допоможуть студентам і вчителям формувати здоровий спосіб життя покоління, яке підростає:

1) навчання й адаптація педагогічного колективу до умов роботи в новітньому здоров'язберезувальному середовищі;

2) підготовка документації, необхідної для впровадження здоров'язберезувальних технологій;

3) організація системи виховної та навчальної роботи, що позитивно впливає на розвиток духовного, фізичного й соціального здоров'я учнів;

4) створення проекту для реалізації оздоровчої функції освіти;

5) упровадження освітньо-профілактичних програм для формування в дітей навичок здорового способу життя та розвитку позитивної мотивації, культури здоров'я, моралі й духовності в навчальних закладах;

6) навчання батьківського та учнівського колективів, формування навичок здорового способу життя, їх реалізація у власному житті.

Одна з найвагоміших передумов успішного розв'язання окреслених проблем і втілення в життя сформульованих цілей – співпраця шкіл із батьками. Крім того, украй важливим є налагодження спільної діяльності шкіл і закладів для літнього відпочинку дітей. Сучасний темп життя дитини (велика кількість уроків, відвідування гуртків, додаткових занять, перебування перед комп'ютером або перегляд телевізійних програм протягом тривалого часу та ін.) не дає змоги освітнім установам повною мірою створити повноцінне здоров'язберезувальне середовище. Завдяки організованому відпочинку в літніх оздоровчих таборах виникає змога

відновити ресурси дитячого організму, оскільки основний напрям діяльності літніх оздоровчих таборів (ЛОТ) пов'язаний з активним відпочинком дітей. У ході такої роботи виконують фізичні вправи, грають у рухливі та спортивні ігри на суші й на воді, навчають плавання, проводять змагання з різноманітних видів рухової діяльності. Усе це має на меті хоча б частково компенсувати брак оздоровчої ефективності системи фізичного виховання та посилити рухову активність підлітків [35].

Комплексні, глобальні проблеми збереження, формування й розвитку здоров'я дитини, її лікування та оздоровлення неможливо розв'язувати за допомогою закликів, повчань, лекцій, бесід. Натомість варто брати до уваги взаємопов'язані та взаємозумовлені чинники, зокрема потребу «бути здоровим», що формується не стільки на біологічному рівні, скільки в діяльнісному, естетичному, чуттєвому, раціонально-споживацькому, пізнавальному вимірах.

Учені визнають, що погіршення здоров'я юного покоління спричинене насамперед браком рухової активності, послабленням уваги до фізичного виховання учнів. Водночас дослідники зауважують, що фізична культура має найпотужніший потенціал для оздоровлення людського організму, її роль у здоров'язбереженні учнів надзвичайно велика [82].

Підтримання належного режиму рухової активності – органічний спосіб зміцнення здоров'я. Суттєво посилити оздоровчий ефект від фізичної культури можна шляхом дотримання в процесі фізичних занять таких умов, як енергозабезпечення роботи м'язів завдяки аеробним процесам, ритмічний характер м'язової діяльності, робота великих м'язових груп, тривале виконання фізичних вправ. Фундаментальну частину оздоровчого виховання школярів становить саме фізична підготовка, що являє собою ефективний засіб профілактики різних захворювань, оптимізуючи стійку адаптацію до навколишнього середовища [90].

Орієнтація на всебічний розвиток особистості передбачає опанування учнями засад фізичної культури, до основних складників якої належить

достатній рівень розвитку рухових здібностей і фізичний стан у цілому, міцне здоров'я, оперування способами провадження фізкультурно-оздоровчої діяльності, наявність мотивації [2]. Не потребує доведення той факт, що високий рівень рухової активності посилює резистентність організму. За умов оптимального обсягу вправ фізичний розвиток набуває гармонійного характеру, сприятливо впливає на роботу серцевих м'язів, поліпшує судинні реакції та обмін речовин, зміцнює кістковий апарат, розвиває органи дихання [179], [4].

Унаслідок занять фізичною культурою відбуваються суттєві зміни й у нервовій системі, що загартовується, набуває нових властивостей, даючи змогу формувати такі риси характеру, як рішучість, сила волі, упевненість у собі, наполегливість, сміливість та інші, не менш важливі якості [127]. Отже, фізична культура – універсальний засіб для зміцнення не тільки фізичного, а й психічного здоров'я та розвитку дитини.

Фізична культура відіграє посутню роль і в аспекті нормального перебігу соціалізації учнів, орієнтуючи школяра на різноманітні форми соціальної активності, інтегруючи його в нову соціальну сферу. Фізкультурно-спортивна діяльність оптимізує здобуття особистісного досвіду, побудову власної системи цінностей, формування комунікативних навичок, засвоєння норм поведінки в колективі [82].

Здоров'язберезувальна освіта передбачає не тільки зміцнення та збереження здоров'я учнів, а й покращення їхньої успішності. Міцне здоров'я та достатній рівень освіченості дітей належать до беззаперечних соціальних цінностей. Досягнення таких результатів можна аналізувати в діалектичній єдності, що потребує низки спеціальних освітніх заходів, покликаних сприяти збереженню здоров'я учнів та водночас дбати про високу якість їхніх знань.

Здоров'язбереження дітей слід розуміти як взаємозв'язок і взаємозумовленість педагогічних заходів, спрямованих на зростання якості освіченості учнів і поліпшення їхнього здоров'я. Інакше кажучи,

здоров'язбереження дітей в освітніх процесах передбачає виконання освітніх завдань з огляду на стан здоров'я дитини та його збереження і зміцнення [144].

Стан здоров'я школярів та їхні успіхи в навчанні варто кваліфікувати як результат реалізації освітніх процесів, тому обидві характеристики доцільно вважати провідними критеріями якості освіти, що функціують на паритетних засадах [82]. У процесі фізичного виховання дітей у межах здоров'язбережувальної освіти потрібно використовувати такі засоби фізичної культури, які б передбачали поліпшення досягнень з інших навчальних предметів, покращували б загальний рівень освіченості учнів, формували б у них активність і пізнавальний інтерес.

Підбиваючи підсумки, слід наголосити, що проблема здоров'я людини, особливо дитини, має інтегрований характер, що спонукає до її комплексного розв'язання. Поряд із загальноосвітніми установами (школою, дитячим садком) табір слугує специфічним закладом, у якому можливо формувати суб'єктивні та об'єктивні складники здоров'я через усвідомлення людиною цінності здоров'я і факторів, що його зумовлюють [38]. Схарактеризовані цінності формуються на основі теоретичних знань, умінь і навичок, а також на підставі навичок й умінь, опанованих унаслідок спілкування з природою, під час оздоровчої та виховної роботи в ДОТ.

Висновки до першого розділу

У розділі подано теоретичне обґрунтування наукової проблеми – підготовка вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у змісті шкільної освіти загалом та в дитячих оздоровчих таборах зокрема.

Унаслідок осмислення вітчизняних і зарубіжних праць підсумовано, що проблема з'ясування сутності понять «здоров'я», «фізична культура», «фізичне виховання», «професійно-педагогічна діяльність»

«здоров'язбереження», «здоров'язбережувальні технології», «готовність до здоров'язбережувальної діяльності» належить до категорії складних і неоднозначних, що актуалізує дискусії в наукових колах.

Схарактеризовано сутність поняття «здоров'язбереження», що витлумачене як процес зміцнення та збереження здоров'я, спрямований на перетворення емоційної й інтелектуальної сфер особистості учня, посилення ціннісного ставлення до особистого здоров'я та здоров'я інших людей, усвідомлення школярами особистої відповідальності за власне здоров'я.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, присвяченої дослідженню природи терміну «готовність» та його структурних компонентів, виокремлено спільне й відмінне в поглядах учених на окреслене поняття. Більшість дослідників обстоює солідарну позицію, диференціюючи практичний компонент готовності, або вміння; психологічний компонент готовності, або ставлення; теоретичний компонент, або знання. Кількість описуваних у літературі компонентів готовності суб'єкта до діяльності постійно змінюється, що, на нашу думку, можна пояснити, по-перше, предметом вивчення, по-друге, теоретичними засадами.

Описано структуру професійної готовності та педагогічної діяльності, що включає єдність орієнтаційного, мотиваційного, пізнавально-оцінного, операційно-дієвого, настановчо-поведінкового, емоційно-вольового компонентів.

У розділі наголошено, що професійна готовність майбутнього вчителя є особистою передумовою ефективності педагогічної діяльності. Готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності містить стійкі професійно важливі якості, а саме: риси характеру, позитивне ставлення до фаху, знання, здібності, уміння й навички.

Підсумовано, що готовність до діяльності складається з трьох блоків: 1) сенсорна організація індивіда – показники, які відповідають біофізіологічним характеристикам суб'єкта діяльності; 2) показники, що

стосуються різноманітних умов виконання трудової діяльності; 3) набір психічних властивостей, станів і процесів (психологічний рівень).

Відповідно до основних поглядів науковців на зміст професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, виокремлено три фактори підготовки: перший – усвідомлення професійних вимог до майбутнього вчителя фізичної культури; другий – відповідність майбутнього спеціаліста моральним і культурним нормам, усталеним у цивілізованому світі; третій – залучення майбутнього вчителя фізичної культури до системи чинних взаємин.

Зосереджено увагу на тому, що успішності формування ефективної готовності вчителя до педагогічної діяльності неможливо досягнути без наявності настанови, інколи ці два поняття збігаються, але поняття готовності являє собою більш складне утворення.

Усебічна рефлексія психолого-педагогічних підходів до з'ясування сутності професійної готовності дала змогу зробити висновок, що більшість науковців трактує це поняття як динамічне явище, складне цілісне утворення, детермінованість внутрішніми та зовнішніми чинниками, систему, яка має свій зміст, що формується з таких компонентів, як мотивація до професійної діяльності, професійна спрямованість, пізнавальний інтерес, емоційно-вольовий і процесуальний компоненти.

Запропоновано дефініцію терміносполучення підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій: це інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, багаторівневу та складну структуру, яка працює за наявності низки компонентів, рівень сформованості яких впливає на здоров'язберезувальний характер, спрямованість і потребу в професійно-особистісному вдосконаленні майбутнього вчителя фізичної культури.

Осмилення основних аспектів підготовки майбутніх учителів фізичної культури в зарубіжних країнах довело, що в різних країнах домінують власні підходи до підготовки майбутніх педагогічних кадрів у галузі фізичного

виховання. За результатами дослідження основних аспектів роботи педагогічних університетів США зазначено, що підготовка майбутніх учителів фізичного виховання відбувається відповідно до постанов уряду кожного зі штатів. Система вищої освіти США – це 50 окремих систем, зі своїми особливостями, різноманітністю навчальних закладів, із власною метою, скерованістю, складом студентів. Основна мета й завдання університетів, які пропонують професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури, – забезпечення ЗВО, шкіл, команд із різних видів спорту спеціалістами цього профілю, залучення населення до занять спорту.

Вивчення особливостей системи вищої освіти Канади спонукало до висновку, що основним принципом підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури є безперервність освіти, тобто освіта вчителя – це процес, який триває все життя. Констатовано важливий факт, згідно з яким система професійної освіти в Канаді функціонує за такими принципами: доступність, якість, портативність, мобільність, відповідальність, відповідність.

Нині в країнах ЄС, та у пострадянських державах відбуваються кардинальні зміни, що порушують перед вищою освітою проблему підготовки майбутніх учителів фізичної культури не тільки в загальному плані, а й у руслі впровадження здоров'яформувальних та здоров'язберезувальних технологій.

У роботі зазначено, що здоров'язберезувальна роль фізичної культури в шкільній освіті виявляється у двох аспектах: 1) висока значущість фізичної й рухової активності школярів із погляду стимулювання інтелектуальних, перцептивних і мнемічних процесів, покращення розумової працездатності, що вможливує повноцінний розвиток рівня освіченості дітей з усіх предметів; 2) грамотно організована фізична активність учнів школи, що являє собою найважливіший засіб зміцнення їхнього здоров'я.

Зафіксовано тенденції до погіршення здоров'я школярів, що суттєвою мірою зумовлені браком рухової активності. Для збереження здоров'я дітей необхідно зосереджувати увагу на заняттях фізичною культурою. Водночас

здоров'язбережувальна освіта передбачає паритет між збереженням здоров'я школярів і їхньою успішністю з усіх навчальних предметів.

Використання здоров'язбережувальних технологій учителем фізичної культури в педагогічному процесі – контрольована та професійно-педагогічна діяльність, основною метою якої є збереження й розвиток здоров'я школярів, удосконалення процесу навчання та виховання, сприяння збереженню та зміцненню здоров'я дітей, орієнтування учнів на здоровий спосіб життя за допомогою імплементації в практику виховання та збереження здоров'я.

Зміст розділу викладено в низці публікацій [163, 164, 165, 165, 166, 168, 170, 171, 173,162].

РОЗДІЛ II
МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

У розділі на підставі обґрунтованих вище теоретичних аспектів формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій виокремлено педагогічні умови, що завдяки використанню здоров'язбережувальних технологій потенційно сприяють більш ефективній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах.

2.1. Зміст і структура підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах

Завдання наукової роботи скеровують науковий пошук на з'ясування змісту і структури формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ, що вмотивовує доцільність аналізу сутності базових понять – «зміст» і «структура» підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури є складною багатогранною системою, спрямованою на здобуття в процесі навчання у вищому освітньому закладі й розвиток у практичній діяльності такого рівня компетентності, що вможливить продуктивну професійну роботу [112]. Ця система має специфічну структуру та зміст, що схарактеризовані нижче.

Згідно з академічним тлумачним словником української мови, зміст – це суть, внутрішня особливість, розумна основа, мета, призначення чого-небудь [149]. Для дослідження наукове зацікавлення становить освітянський аспект названого поняття. В «Українському педагогічному словнику» за

редакцією С. Гончаренка зазначено, що «зміст освіти впливає з її основної функції – прилучити молодь до загальнолюдських і національних цінностей; це – система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних вмінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей та відповідної поведінки, якими повинен оволодіти учень у процесі навчання. На зміст освіти впливають об'єктивні (потреби суспільства у розвитку робочої сили; розвиток науки і техніки, що супроводжується появою нових ідей, теорій і докорінними змінами в техніці й технології) та суб'єктивні (політика керівних сил суспільства, методологічні позиції вчених) фактори. Педагогічні вимоги до змісту освіти: зміст освіти повинен бути спрямований на досягнення основної мети виховання – формування гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості – громадянина України; зміст освіти повинен будуватися на науковій основі» [39].

О. Ельбрехт наголошує, що формування змісту навчання є досить складною проблемою. Зміст має відображати раціональне співвідношення фундаментальних знань і практичних умінь; забезпечувати перетворення навчальної інформації в знання та вміння; передбачати розвиток у студентів здібностей і навичок самостійної роботи, спрямованої на отримання й удосконалення знань [63, с. 55].

Зміст підготовки майбутнього вчителя у вищому педагогічному навчальному закладі ґрунтований на засадах професіограми вчителя середньої загальноосвітньої школи (кваліфікаційна характеристика) [178]. На базі професіограми вчителя складають навчальні плани, за якими затверджують перелік навчальних предметів й обсяг запланованого часу для їх вивчення, вимоги до знань, умінь і навичок майбутнього вчителя, регламентовані в навчальних програмах та підручниках [там само]. Отже, зміст професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури складається із сукупності знань, умінь і навичок, володіння якими дає змогу працювати за обраним видом професії [112].

Автори академічного тлумачного словника української мови трактують поняття «структура» як взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого або його будову [149]. У науковій літературі запропоновано широке й вузьке розуміння структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури:

– у широкому сенсі це один зі способів визначення форми, що означає організацію змісту; одна з форм організації змісту на основі стійких зв'язків, що забезпечують цілісність змісту за різних зовнішніх і внутрішніх змінах; у цьому випадку поняття структури часто зіставляють із поняттями системи та організації;

– у вузькому вимірі терміном «структура» номінують певний взаємозв'язок, взаєморозташування складників або будівлю, пристрій чогонебудь [38, с. 66-67].

Систему професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури потрібно вибудовувати на усталених принципах безперервності освіти, її фундаменталізації, інтегративності, гуманізації тощо [112].

Отже, зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури представлений у навчальних планах і програмах вищих освітніх закладів, структура підготовки передбачає здобуття під час навчання у ЗВО комплексу професійно-особистісних компонентів майбутнього вчителя фізичної культури.

Із позицій сьогодення структурну природу педагогічних технологій, спрямованих на підготовку майбутніх учителів фізичної культури, описують як педагогічні умови, завдяки яким зазнають реалізації компоненти технології; як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені й необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети. Педагогічні умови мають віддзеркалювати структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури в умовах професійного навчання у вищому освітньому закладі [116, с. 80].

Отже, однією з педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій ми вважаємо поповнення інформаційного поля вчителя завдяки створенню системи взаємодоповнювальних і взаємопов'язаних профільних дисциплін та спецкурсу.

Логіка викладу вмотивовує доцільність аналізу навчальних планів і програм у руслі підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

2.1.1. Аналіз навчальних планів і програм в аспекті підготовки майбутнього вчителя фізичної культури

У ході роботи проаналізовано навчальні плани і програми напряму 0102 «Фізичне виховання і спорт» спеціальності 8.010201 «Фізичне виховання» кваліфікації «Вчитель фізичної культури». Такий підхід дав змогу з'ясувати, які риси є характерними для сучасної підготовки вчителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій, а також описати сутність базових термінів.

Навчальний план – це нормативний документ, що складає вищий педагогічний навчальний заклад на основі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки. У документі подано перелік й обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, описано послідовність їх вивчення, регламентовано конкретні форми проведення навчальних занять (лекції, лабораторні, практичні, семінарські, індивідуальні заняття, консультації, навчальні й виробничі практики) та їхній обсяг, графік навчального процесу, форми й засоби проведення поточного та підсумкового контролю. У навчальному плані відображено також кількість часу, передбаченого для самостійної роботи [178].

Робочий навчальний план – нормативний документ, що складає вищий заклад освіти на поточний навчальний рік. Документ конкретизує форми проведення навчальних занять, їхній обсяг, форми й засоби проведення

поточного та підсумкового контролю за семестрами. Робочий навчальний план затверджує декан факультету [там само].

До аналізу залучено навчальні плани та програми факультету фізичної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та програми інституту фізичної культури і спорту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Досліджувані документи розроблені за вимогами кредитно-модульної системи.

Унаслідок ретельного осмислення навчальних планів і програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури констатовано, що навчальні дисципліни різною мірою (більшою чи меншою) сприяють ефективній підготовці вчителя. Найсуттєвіший вплив на підготовку вчителя фізичної культури має цикл дисциплін професійної та практичної підготовки. Так, у робочій програмі дисципліни «Безпека життєдіяльності» зазначено, що мета вивчення курсу полягає в опануванні студентами знань про загальні закономірності виникнення й розвитку небезпек, надзвичайні ситуації, їхні властивості, можливий вплив на життя та здоров'я людини, а також у формуванні вмінь і навичок для запобігання ризикам, для ліквідації захисту людей та навколишнього середовища.

Після закінчення курсу студенти повинні знати: основні етапи організації безпеки, основні поняття з дисципліни, визначення та терміни безпеки життєдіяльності, раціональні умови життєдіяльності людини, природні техногенні, соціальні, політичні й комбіновані небезпеки, психофізіологічні особливості людини, основні законодавчі та нормативні акти з питань безпеки життєдіяльності. Серед умінь виокремлено такі: уміння визначати рівень безпеки системи «людина – життєве середовище», з'ясовувати причини й можливі наслідки небезпек, оцінювати відповідність стану середовища вимогам здорового та безпечного існування людини, розробляти заходи, спрямовані на недопущення ризику й порушення вимог безпеки, застосовувати заходи індивідуального захисту, надавати допомогу

потерпілим, пропагувати відомості щодо створення та дотримання здорових і безпечних умов існування людини.

Пропонована дисертація присвячена виокремленню і з'ясуванню ефективності умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах, тому необхідно наголосити на значущості викладання курсу «Безпека життєдіяльності», оскільки в основу здоров'язберезувальної діяльності покладено неперервний процес, що охоплює всі ланки життя молодого покоління, його метою є формування в учнів умінь і навичок здорового способу життя та створення умов, що унеможливають вплив факторів ризику на самопочуття молодого покоління [84]. Дисципліна «Безпеки життєдіяльності», на нашу думку, слугує фундаментальним підґрунтям для ефективного використання здоров'язберезувальних технологій.

Наступна важлива ланка ефективної підготовки вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій – викладання дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання». Мета курсу полягає у формуванні в студентів спеціальних знань і вмінь із галузі фізичного виховання. Відповідно до вимог освітньо-професійної програми, студенти повинні знати: історію виникнення й розвитку фізичного виховання як соціального явища, основні джерела інформації з питань фізичного виховання людини. Крім того, унаслідок опанування дисципліни студенти повинні вміти: застосовувати загальні закономірності фізичного вдосконалення дітей, підлітків, юнаків, дорослих людей для побудови окремих фрагментів навчального й тренувального процесу, аналізувати та прогнозувати динаміку фізичного виховання в суспільстві.

Нам імпонує інноваційне бачення здоров'язберезувальної функції, тому не варто зараховувати її лише до соціальної роботи, оскільки школа загалом й учитель зокрема відповідають за стан здоров'я сучасної молоді [84]. Вихователі, які працюють у дитячих оздоровчих таборах, ще більшою

мірою відповідальні за таку роботу, тому що основна мета роботи ДОТ – саме оздоровлення дітей. На тлі умов діяльності в ДОТ фахові знання та вміння набувають особливої ваги для вчителя фізичної культури.

Вище підсумовано, що «здоров'язбереження» – це процес зміцнення та збереження здоров'я, спрямований на перетворення емоційної й інтелектуальної сфер особистості учня, підвищення ціннісного ставлення до особистого здоров'я і здоров'я інших, загальне усвідомлення школярами особистої відповідальності за власне здоров'я. У цьому контексті знає актуалізації дисципліна «Основи здорового способу життя», що оптимізує підготовку вчителя фізичної культури. Мета викладання зазначеної навчальної дисципліни пов'язана з формуванням валеологічної культури майбутнього спеціаліста, розумінням важливості здорового способу життя в зміцненні здоров'я, закріпленням теоретичних знань і виробленням умінь надавати першу медичну допомогу. Серед завдань предмета виокремлюють навчання студентів здорового способу життя, засвоєння основних теоретичних знань про причини, ознаки й перебіг хвороб, невідкладні стани, про засоби надання долікарської медичної допомоги в будь-яких умовах побуту, навчання, праці. Під час роботи в ДОТ такі фахові знання мають особливе значення для вчителя фізичної культури. Лише за умови відповідального ставлення до власного здоров'я можливо виховувати в молоді адекватне ставлення до власного здоров'я.

Підготовці майбутнього вчителя фізичної культури як професіонала сприяє також навчальна дисципліна «Фізіологія віку і статі», що ставить за мету сформувати в студентів знання, вміння й навички оцінювання функційного стану організму, вміння прогнозувати зрушення фізіологічних параметрів у людей різного віку і статі. Опанування студентами описаних умінь має особливе значення в руслі пропонованого дослідження, оскільки однією з основних умов ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій є застосування диференційованого підходу. Уміння вчителя фізичної культури

правильно дібрати фізичне навантаження для дітей різного віку слугує показником його професіоналізму. Знання особливостей і потенціалу дитячого організму – базове вміння, яким має володіти вчитель фізичної культури під час роботи в ДОТ.

Посутню роль у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури відіграє навчальна дисципліна «Теорія і методика фізичного виховання», що являє собою фундаментальну частину. Саме рівень знань із цієї дисципліни характеризує вчителя фізичної культури як професіонала. Мета курсу – формування в студентів спеціальних знань і вмінь для реалізації навчальної дисципліни в умовах загальноосвітньої школи. До основних завдань вивчення дисципліни належить формування в студентів національно-свідомого світогляду, педагогічного мислення, озброєння майбутніх фахівців спеціальними знаннями та вміннями (історія виникнення й розвитку фізичного виховання як соціального явища, основні джерела інформації з питань фізичного виховання людини). Засвоївши навчальну дисципліну, студент повинен уміти оперувати знаннями про загальні закономірності фізичного вдосконалення дітей, підлітків, юнаків, дорослих людей для побудови окремих фрагментів навчального і тренувального процесу, аналізувати та прогнозувати динаміку фізичного виховання в суспільстві.

Із циклу дисциплін математичної і природничо-наукової підготовки заслуговує на дослідницьку увагу курс «Спортивної медицини», покликаний сформулювати в студентів систему сучасних знань, умінь і навичок щодо оцінювання ефективності засобів та методів удосконалення й збереження здоров'я основних соціальних, вікових груп населення за допомогою фізичних вправ, масажу, раціонального харчування, фізіотерапії та загартування на основі комплексного медико-біологічного контролю. Знання названої дисципліни допоможуть майбутньому вчителю фізичної культури під час роботи в ДОТ більш ефективно добирати фізичні вправи для дітей різних вікових груп, із різними можливостями, діагностувати протипоказання до тих чи до тих фізичних вправ, з'ясувати характер ускладнень у процесі

нераціональних занять із фізичним навантаженням, виконувати функційні проби для вивчення рівня тренуваності та фізичної працездатності тощо.

Цикл дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу має свою специфіку та формує більш вузькі знання з певної галузі знань. Так, під час навчання у ВНЗ студенти опановують курс «Спортивно-педагогічне вдосконалення». Мета дисципліни – формування в студентів практичних навичок професійної майстерності спортсмена для розвитку й поглиблення фахових знань і вмінь тренерської діяльності. Схарактеризовані знання необхідні для ефективної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, оскільки самовдосконалення власних можливостей, прагнення до постійного зросту як професіонала, вміння управляти процесом фізичної підготовки не тільки інших, але й самого себе слугують запорукою ефективної роботи майбутнього вчителя фізичної культури в умовах роботи в загальноосвітній школі, а також у процесі діяльності в ДОТ.

Майбутній учитель повинен уміти максимально використовувати всі можливості, які надає ДОТ. Опанування дисципліни «Оздоровчі заняття на воді» допоможуть вчителю фізичної культури ефективно організовувати як індивідуальні, так і масові навчання плавання й оздоровлення учнів в умовах басейну та відкритого водоймища.

У межах циклу дисциплін вільного вибору студента варто виокремити навчальний предмет «Менеджмент здоров'я». За допомогою цього курсу в майбутніх учителів фізичної культури формується уявлення про резерви організму й можливості управління здоров'ям, методологію підвищення рівня якості життя.

Отже, аналіз навчальних планів і програм педагогічних факультетів із підготовки вчителів фізичної культури дає підстави констатувати наявність адекватної до сучасних вимог системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Водночас доцільно наголосити, що робота в умовах ДОТ вимагає особливої підготовки майбутнього вчителя. На тлі реалій підготовки кадрів із фізичного виховання значущості набувають здоров'язбережувальні

технології, які слід використовувати не тільки під час роботи в школі, але й у ході діяльності в ДОТ. Унаслідок аналізу навчальних планів і програм не зафіксовано дисциплін, що сприяли б підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. На сучасному етапі професійної підготовки майбутніх учителів здоров'язберезувальні технології є пріоритетними в межах підготовки майбутніх соціальних робітників, це вмотивовує необхідність аналізу навчальних планів і програм інших факультетів, які готують педагогічні кадри з різних спеціальностей.

2.1.2. Аналіз навчальних планів і програм підготовки фахівців різних спеціальностей

У цій частині роботи проаналізовано навчальні плани і програми напряму 1301 «Соціальне забезпечення» спеціальності 6.130102 «Соціальна робота», 0101 «Педагогічна робота» спеціальності 6.010106 «Соціальна педагогіка», 6.010101 «Дошкільна освіта» та 6.010102 «Початкова освіта»; схарактеризовано дисципліни, що сприяють підготовці сучасних високопрофесійних кадрів до використання здоров'язберезувальних технологій.

У Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького [120] студенти, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта», опановують курс «Технології вивчення галузі «Здоров'я та фізична культура», що передбачає оволодіння знаннями, уміннями й навичками практичного застосування в процесі навчально-виховної діяльності в школі відповідно до таких вимог:

- знати сучасний стан теорії й методики фізичного виховання, кваліфікувати фізичне виховання як частину комплексного виховання;
- широко використовувати засоби фізичного виховання, методи навчання й методичні прийоми для виховання активної життєвої позиції, починаючи з першого класу школи;

- володіти основами дисциплін суспільно-політичних, психолого-педагогічних, біологічного циклів і приватних методик для обґрунтованої реалізації міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі;
- оперувати відомостями про вікові, психофізіологічні, індивідуальні особливості молодшого шкільного віку;
- бути поінформованим про закономірності формування рухових умінь та навичок, основних рухових якостей в учнів початкових класів;
- розуміти значення предмета «фізична культура» для фізичного вдосконалення людини і його роль у підготовці молодого покоління до майбутньої трудової діяльності;
- компетентно аналізувати чинну навчальну програму з предмета «Фізична культура» для початкових класів загальноосвітньої школи;
- розподіляти навчальний матеріал програми на рік, планувати його за чвертями, компетентно складати конспекти уроків;
- планувати зміст частин уроку за часом, зважаючи на завдання уроку, рівень фізичної підготовленості, фізичний розвиток, стан здоров'я учнів, відповідно до етапів навчання й закономірностей формування рухових умінь і навичок;
- обґрунтовано формулювати перспективні та конкретні завдання на кожний урок (творчі, виховні, оздоровчі, інструктивні);
- оперувати спеціальною термінологією; уміти правильно вести запис фізичних вправ, комплексно добирати їх залежно від рівня фізичної підготовленості й фізичного розвитку, стану здоров'я, віку учнів та ін.;
- аналізувати уроки фізичної культури в початкових класах школи, володіти різноманітними прийомами фіксації успішності;
- правильно добирати засоби й методи навчання, використовувати їх для виконання окреслених оздоровчих, творчих і виховних завдань;
- успішно реалізовувати дидактичні принципи в практичній діяльності; дотримуватися гігієнічних вимог під час занять фізичними вправами;

– володіти засобами активізації розумової діяльності учнів початкових класів школи в процесі навчання;

– знати й уміти використовувати в практичній роботі методи педагогічних досліджень у фізичному вихованні.

На наш погляд, уведення описаного курсу до навчального плану напряму підготовки 0102 «Фізичне виховання і спорт» спеціальності 8.010201 «Фізичне виховання» посприяло б більш ефективній підготовці вчителя фізичної культури, поглибило б розуміння сутності здоров'язбереження. Водночас варто наголосити на доцільності адаптування дисципліни до специфіки підготовки вчителів фізичної культури, що прогнозує врахування особливостей викладання фізичної культури для дітей не тільки молодшого, а й середнього та старшого шкільного віку.

Студенти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького вивчають також курс «Основи здорового способу життя», мета викладання якого полягає у формуванні валеологічної культури майбутнього спеціаліста як передумови його адаптації до майбутньої професійної діяльності та збереження і зміцнення здоров'я. Ключові завдання дисципліни «Основи здорового способу життя»:

– гностично-дослідницькі, що передбачають опанування мінімуму наукових знань, необхідних для формування в студентів власного валеологічно обґрунтованого освітнього маршруту та індивідуальної програми здорового способу життя;

– компенсаторні, які прогнозують ліквідацію прогалин у базовій освіті випускників загальноосвітніх шкіл щодо проблем збереження і зміцнення власного здоров'я;

– прогностичні, виконання яких допомагає запобігати негативним виявам поведінки студентів з огляду на їхні вікові особливості (уживання наркотичних речовин, безладні статеві стосунки тощо).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати: місце валеології серед природничих наук і наук про здоров'я людини;

предмет, завдання та методи валеології; поняття здоров'я, його інтегративний зміст, критерії здоров'я; основні фактори, що впливають на здоров'я; поняття і складники здорового способу життя; основні методи валеологічного оздоровлення. Студенти мають демонструвати низку вмінь: оцінювати стан здоров'я; характеризувати вплив умов середовища на здоров'я; розробляти індивідуальну оздоровчу програму; виконувати валеологічні розвантажування протягом навчального та трудового процесу; проводити роботу щодо запобігання шкідливим звичкам.

В інституті історії, міжнародних відносин і соціально педагогічних наук Луганського національного університету імені Тараса Шевченка [119] студенти, які здобувають освіту за спеціальністю «Соціальна робота», вивчають курс «Основи медичних знань». Мета дисципліни – озброїти студентів знаннями прийомів першої допомоги потерпілим від нещасних випадків і хворим із гострими захворюваннями, розвинути навички виконання різних процедур, спрямованих на допомогу хворим, а також ознайомити з основними соціально-медичними проблемами здоров'я населення.

Після закінчення курсу студенти повинні демонструвати знання відомостей за такими напрямками: медицина (терміни, завдання, розділи; фактори, що впливають на здоров'я людини); історія розвитку медицини (медицина в рабовласницькому, феодальному, капіталістичному устрої; розвиток медико-біологічних дисциплін, клінічної медицини); поняття про травми та їх класифікацію; переломи й вивихи (симптоми, перша допомога на місці події; види та причини переломів, можливі ускладнення; транспортна іммобілізація стандартними й імпровізованими шинами, пов'язками; види зовнішньої кровотечі; накладання асептичної пов'язки в поєднанні з підвищеним положенням у разі венозної кровотечі; пальцеве притиснення артерій за умови їх ушкодження до підлягаючої кістки; максимальне згинання в суглобах ушкодженої кістки; закручення; основні види поранень та основні принципи лікування ран; особливості поранень

м'яких тканин голови, пошкоджень головного мозку, шиї, грудної клітини, серця, живота, хребта; перша допомога; основні поняття десмургії, асептики та антисептики; види пов'язок і правила накладання на голову та грудну клітину; основні види пов'язок на живіт, паху, пальці, кисті; основні види пов'язок на проміжності та нижні кінцівки); реаніматологія (основні поняття; шок, класифікація, симптоми; реанімаційні заходи на місці випадку); основні види гострих захворювань легень, серця; основні види гострих гнійних захворювань шкіри; основні види антропонозних повітряно-краплинних і кишкових інфекцій (причини, симптоми); основні види венеричних захворювань (характеристики збудників, клінічні вияви, профілактика; основні види отруень та принципи їх профілактики й першої допомоги); основні види зооантропонозів (симптоми, лікування, профілактика).

Крім того, студенти повинні вміти: надати першу невідкладну допомогу в разі помилкового крупу, нападу бронхіальної астми, гострої судинної недостатності, гіпертонічного кризу, нападу стенокардії, «гострого живота», епілептичного й істеричного припадку, гострих отруень, алергічних реакцій, закритих і відкритих ушкоджень, травматичного шоку, опіків і відморожень, укусів тварин та комах, влучення стороннього предмета в око, вухо, горло й ніс.

Студенти Житомирського державного університету імені Івана Франка, які навчаються за спеціальністю «Соціальна педагогіка» [118], опановують курс «Здоровий спосіб життя, СНІД». Майбутні соціальні педагоги ознайомлюються з основними складниками здорового способу життя, з'ясовують визначення поняття «здоров'я», критерії здоров'я, аналіз стану здоров'я дітей та молоді в Україні, аналізують демографічну ситуацію / смертність і народжуваність, приріст населення, середню тривалість життя, причини та наслідки втрат серед населення, стан здоров'я молоді, відповідальність людини за своє здоров'я.

У Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького студенти, які здобувають освіту за спеціальністю «Соціальна

педагогіка», вивчають «Медико-соціальні основи здоров'я та основи першої допомоги». Мета дисципліни – ознайомити студентів із сучасними теоретичними положеннями та практичними програмами в галузі валеології, соціальної медицини й гігієни, соціально-гігієнічними проблемами порушень здоров'я, системою управління охороною здоров'я, основними напрямками організації медичної допомоги населенню.

Отже, однією з основних особистісних функцій людини є ставлення до власного здоров'я як до найголовнішого чинника впровадження життєвих цілей. Педагогічно доцільна, грамотно організована діяльність учителя фізичної культури, що провадять без шкоди для організму і здоров'я дітей, дає змогу виконувати різні здоров'язберезувальні завдання й виховувати в школярів здоровий спосіб життя, цього досягають за допомогою грамотно вибудованої діяльності вчителя фізичної культури. Ефективність впливу педагогічної діяльності вчителя фізичної культури залежить від якості його підготовки у ВНЗ, оскільки саме під час навчання майбутніх учителів фізичної культури відбувається їх становлення як висококваліфікованих фахівців.

Докладний аналіз навчальних планів інститутів і факультетів, які готують фахівців різних спеціальностей, спонукає до висновку про те, що на підготовці майбутніх кадрів до збереження й удосконалення здоров'я людини найбільшу увагу зосереджують інститути, які готують фахівців у галузі соціальної роботи та соціальної педагогіки. Також вагомий внесок у розвиток здоров'язбереження дітей шкільного віку роблять ті інститути, що готують учителів дошкільної та початкової освіти. У практиці університетів, які готують фахівців фізичного виховання, відсутні дисципліни, що формують ґрунтовні теоретичні знання та практичні вміння з використання здоров'язберезувальних технологій майбутніми вчителями фізичної культури. Відповідно до описаних недоліків нами була удосконалена методична система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до

використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах, основні аспекти якої схарактеризовано нижче.

2.2. Новітні технології підготовки вчителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах

Органічною передумовою удосконалення ефективності методичної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у ДОТ є опанування майбутнім учителем фізичної культури новітніх технологій та активне їх використання на робочому місці (інтерактивні технології, здоров'язберезувальні технології, дослідницький підхід у роботі (постійне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення), творчий підхід). Підготовка високопрофесійного фахівця має відбуватися із застосуванням найновітніших технологій, методик, освітніх інновацій, на підставі впровадження передових ідей вітчизняного й зарубіжного досвіду. Фундаментальним підґрунтям слугують принципи гуманізації освіти, особистісно орієнтований підхід, оновлення змісту й форм організації навчально-педагогічного процесу згідно зі світовими стандартами, що стали основою національної доктрини розвитку освіти [102].

Л. Дудко наголошує, що сучасні технології підготовки конкурентоспроможного спеціаліста вимагають моделювання особистості студента як майбутнього професіонала, допомагаючи окреслювати інваріантні, ідеалізовані параметри особи та професійної діяльності спеціаліста, а також досліджувати процес особистісного формування. Основний критерій моделювання діяльності конкурентоспроможного спеціаліста – професійна готовність до діяльності, що постає як інтегративний показник особи, об'єднуючи мотиваційно-ціннісне ставлення до професії й володіння елементами діяльності на раціональному рівні. Науковець стверджує, що традиційні методи навчання неефективні, тому

необхідно змістити акценти в навчальному процесі, слід вибудовувати його, зважаючи на індивідуальні запити й можливості тих, хто опановує знання. Студенти мають з об'єкта навчання перетворитися на суб'єкта діяльності [60, с. 2].

Проблему інноватики сучасної системи освіти студіювали вітчизняні й зарубіжні вчені: Дж. Гарднер [190], І. Дичківська [54], В. Паламарчук [121], І. Підласий [128], З. Петрасінський [194], С. Покривкакова [193], С. Поляков [131], П. Уайтфилд [195] та багато інших. Дослідники солідарні в думці про те, що ефективна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій неможлива без наявності навичок і вмінь застосування всього спектру можливостей, які мають новітні педагогічні технології. З огляду на це постає необхідність у виокремленні основних компонентів, необхідних майбутнім учителям фізичної культури для інноваційної діяльності в ДОТ зокрема і на майбутньому робочому місці загалом.

Особливу значущим вважаємо вміння майбутніх учителів фізичної культури використовувати диференційний підхід до навчання, а також упроваджувати інтерактивні технології, що дає змогу успішно реалізувати здоров'язбережувальні ресурси. І. Дичківська зауважує, що співіснування в організації навчання двох стратегій – традиційної та інноваційної – належить до головних особливостей сучасної системи освіти, яка спроможна модернізуватися й відкрита для новацій [54, с. 8]. Створенню комфортних умов навчального процесу сприяє використання інноваційних технологій, а саме: диференціації в навчанні, інтерактивних і здоров'язбережувальних засобів, що являють собою особливу систему правил організації продуктивної взаємодії тих, хто навчається, і тих, хто навчає [41, с. 24].

Виклад проблеми спонукає до ґрунтовного аналізу таких понять, як педагогічна технологія, технологія виховання, новітні технології й педагогічна інноватика. Осмислення наукової літератури засвідчує наявність різних поглядів учених на сутність названих термінів. Розбіжності в

тлумаченні понять спричинені неоднаковим баченням сутнісного ядра, а також радикальністю новацій. Одні дослідники переконані, що інноваціями можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни в певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть несуттєві, нововведення [181].

Поняття «технологія» походить від грецького «*techné*» – мистецтво, майстерність, уміння і «*logos*» – навчання, наука. Технологією називають науку про майстерність, способи взаємодії людини, знаряддя і предмети праці [83, с. 67]. До педагогіки поняття «технологія» прийшло з виробництва, де воно схарактеризоване як сукупність різних елементів, зокрема прийомів, операцій, дій, процесів та їхня послідовність, тобто своєрідна майстерність людини. «Технологія» постає алгоритмом, за допомогою якого досягають запланованого результату [91].

За висловом О. Томашевського, технологія – це набір способів, засобів вибору й виконання керуючого процесу з множини можливих його реалізацій. Учений виокремлює такі її компоненти: мета реалізації процесу; предмет, що підлягає технологічним змінам; способи та методи впливу; засоби технологічного впливу; упорядкованість й організація, що протиставлені стихійним процесам [78].

М. Гайдур убачає в педагогічній технології сукупність психолого-педагогічних настанов, що впливають на спеціальний набір і компонування форм, методів, засобів, прийомів навчання, засобів виховання. Педагогічна технологія, на думку науковця, є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу [34, с. 28]. В. Беспалько витлумачує педагогічну технологію як проект педагогічної системи, реалізований на практиці [13, с. 6].

Педагогічні технології – комплексний, інтегрований процес, що включає людей, ідеї, засоби й методи організації діяльності для реалізації проблем, які охоплюють основні аспекти навчання та виховання [91]. Педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітніх технологій і

базована на знанні закономірностей функціонування системи «педагог – середовище – студент» у певних умовах навчання (індивідуальне, групове, колективне, масове тощо). Їй притаманні загальні риси й закономірності реалізації навчально-виховного процесу, незалежно від конкретного навчального предмета [83, с. 68-67].

Аналіз наукових джерел із досліджуваної нами теми вможливив висновок про те, що погляди вчених на тлумачення поняття «педагогічна технологія» дещо відрізняються, проте водночас мають спільні риси. Дослідники обстоюють солідарну позицію стосовно того, що педагогічна технологія – це взаємодія способів, методів, компонентів, закономірностей, умов, які сприяють ефективній реалізації освітнього процесу. Такі міркування стосовно розуміння окресленого поняття покладено в основу подальшого нашого дослідження.

З огляду на потребу обґрунтувати необхідність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання новітніх технологій, доцільно проаналізувати природу поняття «новітні технології» та підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності. Проблема інновацій тісно пов'язана з людьми, які є її творцями та реалізаторами, саме особистість відіграє вирішальну роль у процесі оновлення суспільства [177, с. 112].

Досліджуючи сутність новітніх технологій навчання, М. Зайцева, Т. Крутевич [88] трактують їх не як форму отримання знань, а як процес розвитку в студентів креативних здібностей. Це допомагає екстраполювати знання до сфери особистого буття та свідомості людини. Водночас науковці аналізують інноваційні технології в руслі формування вчителя-новатора, який має втілювати в навчальний процес нові ресурси, опановувати систему знань, розвивати власне ставлення до будь-якої проблеми в різних її вимірах.

Як зазначає О. Шапран, новітні технології – це набір процедур, що допомагають поліпшувати фахову діяльність і вможливають досягнення запланованого результату. Такі технології слід відрізнити від новаторських

методик і педагогічної майстерності, оскільки новації, попри наявний досвід та рівень професіоналізму вчителя, неодмінно оптимізують ефективність навчання й виховання. Інноваційні технології являють собою цілісний проект навчально-виховного процесу, передбачають постійний зворотній зв'язок між викладачем і слухачем [184, с. 27].

У науковій літературі запропоновано різні підходи до проблеми підготовки майбутніх педагогів, спроможних проводити інноваційні перетворення. Учені обґрунтовують думку про те, що інноваційна діяльність має сприяти гармонійному поєднанню теоретичного і практичного складників підготовки з профільних предметів, передбачати створення студентами власної індивідуальної концепції навчання, опанування ними вміння працювати зі змістом освіти, який уже не трактують як усталену норму. Майбутні педагоги повинні мати реальне, гуманістичне розуміння освіти (концентрація на можливостях, здібностях, інтересах учнів); розвивати вміння пов'язувати навчання з емоційною сферою учнів; демонструвати готовність до гнучкості в роботі (застосування альтернативних підходів до навчання, адаптація їх до умов праці); поважати й удосконалювати плюралістичні підходи до виховання та його змісту; усвідомлювати нові цінності виховання (розвиток і поглиблення демократії, гуманізму, вільне становлення особистості, повага до прав людини тощо); уміти реалізувати завдання й мету шкільної освіти, аналізувати освітні процеси [177, с. 113-114].

Дослідники диференціюють такі основні критерії професійного становлення педагога в інноваційному комплексі: сформованість професійної компетентності; оволодіння основами теорії і практики інноваційної технології; спроможність провадити інноваційну діяльність [57]. Слушну думку висловлює О. Шапран, стверджуючи, що інноваційна підготовка є закономірним процесом постійного оновлення навчально-виховного процесу, базованого на поєднанні традиційних та інноваційних підходів, має

індивідуальне спрямування й готує студентів до майбутньої інноваційної діяльності [182, с. 123].

Принагідно зауважимо, що О. Шапран витлумачує поняття педагогічних інновацій як процес залучення до практики освітніх технологій, унаслідок впровадження яких зростають показники досягнень структурних систем і компонентів освіти [183].

Нині запропоновано низку інноваційних педагогічних технологій навчання, що з огляду на актуальність продуктивно використовують під час підготовки майбутнього вчителя [67]. У таблиці 2.1 систематизовано погляди вчених на порушену проблему.

Таблиця 2.1

Назва	Розробники	Мета технології
Педагогічна технологія критичного мислення	М. Вайнштайн, В. Машіка, А. Селевко, О. Тягло, Т. Щепакіна	сформувати власну точку зору в студента, навчити впевнено вести дискусії та приймати виважені рішення, самостійно здобувати знання, вчитись відкрито спілкуватись, логічно мислити та аргументувати
Технологія навчання як дослідження	А. Байер, Д. Джойс	прищепити студентам навички дослідницької роботи, сформувати активну, творчу особистість
Інтегральна педагогічна технологія	Л. Головеєва, О. Курвіна, А. Пирський, О. Тюленєва, Є. Шоштаєва, А. Яковлєва	створити оптимальні умови для розвитку та самореалізації студента шляхом формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається, і який є основою творення «образу світу»
Технологія	В. Давидов,	сформувати в студента здібності до

розвивального навчання	О. Дусавицький, А. Колеченко, В. Кремень, В. Рєпкін, А. Фурман	самовдосконалення, активного, самостійного творчого мислення, самостійного навчання
Технології формування творчої особистості	В. Антонюк, В. Волощук, Л. Кекух, Т. Ковтушенко, Г. Сорока, Н. Ющук	прищепити студентам навички, завдяки яким вони самостійно керуватимуть своєю пізнавальною активністю, будуть самостійно мислити, приймати неординарні рішення, свідомо вибирати свою життєву позицію, генерувати оригінальні ідеї
Технологія особистісно орієнтованого навчання	С. Шодмазін, О. Савченко, І. Якіманська	надати студенту можливість проявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до власного вибору
Проектна технологія	О. Белинська, Н. Белоусова, О. Воїнова, Л. Голікова, І. Драгович, Дж. Дьюї, Т. Землінська, С. Кулмагамбетова	стимулювати інтерес студентів до нових знань, до розвитку себе за допомогою вирішення особистих проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності
Технологія диференційованого навчання	Н. Бібик, П. Гусак, С. Логачевська,	сформувати в студентів уміння вчитися, потребу в самоосвіті, виникнення бажання генерувати

	О. Савченко, Н. Софій, І. Унт, А. Фурман	ідеї, шукати альтернативні розв'язки стандартних та проблемних ситуацій
Технологія гуманістичного навчання	О. Норкіна, Т. Пушкарьова	виховати свідомих громадян, патріотів, освічених, творчих особистостей, становлення їхнього фізичного й морального здоров'я, забезпечення пріоритетного розвитку людини на засадах гуманізації, гуманітаризації та демократизації освітніх процесів
Технологія модульно-розвиваючого навчання	Л. Кекух, О. Огневюк, Л. Федорик, А. Фурман	сформувати самоосвітню компетентність студентів
Технологія групового навчання	В. Дяченко, О. Рівинюк	сформувати внутрішню мотивацію студентів до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації, сприяти формуванню комунікативних якостей студентів, активізувати розумову діяльність
Технології індивідуалізації процесу навчання	А. Границька, І. Унт, В. Шадріков	забезпечити максимальну продуктивність роботи студентів в існуючій системі організації навчання
Технологія інтерактивного навчання	П. Ерднієв, О. Пометун	організувати пізнавальну активність, що має на меті створення комфортних умов

		навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність
Технологія продуктивного навчання	А. Границька, І. Бьом, Й. Шнейдер	надати можливість студентам накопичувати знання під час процесу створення ними власних освітніх продуктів-гіпотез, досліджень, творів, правил, живописних картин, комп'ютерних програм тощо

Отже, орієнтація сучасної системи підготовки вчителів на технологічний підхід є органічним складником покращення умов підготовки майбутніх кадрів, що вможливує ефективну роботу вчителів-практиків на їхньому майбутньому робочому місці.

Застосування інноваційних технологій у навчанні сприяє розвитку індивідуальних ресурсів студентів і викладачів, формує навички самостійного мислення, ініціативність і відповідальність за виконану роботу [134]. Об'єднання переваг традиційного та нового навчання стає ключовим компонентом сучасної підготовки педагогічних кадрів.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що в умовах сучасного розвитку суспільства, стрімких політичних і соціальних змін у країні необхідні реформи в системі освіти, зокрема в аспекті підготовки вчителів фізичної культури. Стан здоров'я молоді дає підстави говорити про брак сформованого відповідального ставлення до власного здоров'я, про ігнорування елементарних норм гігієни. На шляху в учителя фізичної культури постає багато бар'єрів, які перешкоджають його ефективній професійній діяльності: перевантаження на роботі, невідповідність спортивних майданчиків і залів середніх освітніх закладів сучасним стандартам, брак часу та ін. Для підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури

необхідно шукати нові шляхи вдосконалення системи фізичного виховання, запровадження інноваційних технологій навчання [137, с.39].

Сучасний інноваційний процес вирізняється великою свободою вибору й різноманіттям видів інноваційної діяльності, що вимагає від учителя фізичної культури поглиблення професійно необхідних знань і досвіду, посилення педагогічної творчості та вибірковості інноваційної діяльності для більш якісного виконання різноманітних завдань фізичного виховання [90].

Як зазначено вище, одним із головних чинників ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є використання новітніх технологій (диференціація в навчанні, інтерактивні та здоров'язбережувальні технології). Проблему погіршення здоров'я молоді можна розв'язати через залучення вчителів фізичної культури до роботи з дітьми в ДОТ. Досвід переконує, що найчастіше роль учителя фізичної культури в оздоровчому таборі ототожнюють із контролем за дотриманням усіма дітьми режимних вимог, нерідко педагоги не мають достатнього рівня теоретичної підготовки, відчутний брак організаторських, комунікативних, прогностичних і діагностичних умінь [179]. Особистісна незрілість багатьох студентів негативно позначається й на стані вихованців під час перебування в ДОТ.

Н. Яременко стверджує, що серед пріоритетів канікулярного (дозвілльєвого) часу варто виокремлювати збереження здоров'я, повноцінний відпочинок, усебічний розвиток, різноманітне дозвілля. Крім того, науковець описує основні види діяльності в таборах відпочинку: культурно-дозвілльєвий, освітньо-дозвілльєвий, дозвілльєво-розважальний, дозвілльєво-ігровий [188].

Досліджуючи зміст дозвілля в зарубіжних країнах як соціально-культурного явища в контексті людської життєдіяльності, І. Петрова диференціює його за основними параметрами, одним із яких є спортивний параметр. У цьому випадку дозвілля вивчають як засіб оздоровлення, зміцнення здоров'я, адаптації людини до змінюваних соціальних і природних умов, зменшення психологічної напруженості особи [127, с. 24-25].

Аналізуючи функції й завдання дозвілля розмежують такі форми роботи: пізнавальні, трудові, моральні, оздоровчі, моральні, оздоровчі, фізкультурно-спортивні, туристично-краєзнавчі, юнкорівські, екологічні, естетичні, розважальні, ознайомлення з народними традиціями та промислами [там само].

До функцій дозвілля І. Петрова зараховує:

– рекреаційну, спрямовану на нейтралізацію виробничої перевтоми, психологічної перенапруженості, відтворення фізичних, інтелектуальних, емоційних сил людини, на зміцнення здоров'я шляхом дозвіллевого об'єднання ігрових, оздоровчих, розважальних, спортивних, туристично-екскурсійних програм, проведення вечорів відпочинку, видовищних заходів, театралізованих вистав, масових свят;

– комунікативну, що дає змогу розширювати можливості для спілкування, подолання самотності, знаходження нових друзів та яскраво виявляється в таких формах дозвілля, як диспути, дискусії, вечори відпочинку, конференції, конкурсні й розважальні програми, просвітницькі акції тощо;

– соціальну, яка сприяє тому, щоб кожна особистість мала власну гідність, могла збагнути сенс свого буття, оптимізує інтеграцію людини в суспільство;

– творчу, зорієнтовану на створення умов для вияву й розвитку творчого потенціалу особистості за межами професійно-трудової та сімейно-побутової діяльності;

– пізнавальну функцію як складник неперервної освіти, що акцентує на важливості самовдосконалення й самоосвіти, духовного збагачення особистості;

– ціннісно-орієнтаційну, яка полягає у формуванні системи ціннісних уявлень та орієнтацій особистості, мотивів, ідеалів, переконань, життєвої позиції й виявляється в ставленні індивіда до навколишнього середовища, до інших людей, до самого себе;

– виховну, що передбачає добровільне включення людини в дозвілєву діяльність і виявляється в цілеспрямованому розвитку особистісних потенціалів [127, с. 41-31].

Підсумовуючи виклад, зазначимо, що оздоровча й фізкультурно-спортивна робота з дітьми в умовах ДОТ має низку особливостей. Від учителя фізичної культури, який працює в ДОТ, вимагають наявності всього спектру вмінь і навичок виховної, оздоровчої, комунікативної, творчої діяльності, а також використання новітніх технологій.

2.2.1. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до застосування диференційованого підходу в ДОТ

Згідно з розробленою нами методичною системою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ, однією з основних педагогічних умов її ефективності є опанування майбутнім учителем фізичної культури новітніх технологій та активне їх використання на робочому місці (інтерактивні технології, здоров'язбережувальні технології, дослідницький підхід у роботі (постійне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення), творчий підхід). Модернізація сучасної освіти передбачає розв'язання широкого кола проблем, що суттєвою мірою зумовлені потребою поліпшення якості підготовки вчителів до професійної діяльності. Гуманістичний характер реформ вимагає спрямування й концентрації зусиль науковців і практиків не тільки на розкриття та розвиток творчих здібностей людини, але й на збереження і зміцнення її здоров'я. Останнє особливо актуальне, оскільки надзвичайно складні умови життєдіяльності людини в сучасному світі породжують високі вимоги до її фізичного стану [76].

Успіх підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах безпосередньо залежить від: 1) окреслення нових цілей і змісту навчання на різних рівнях; 2) використання інноваційних технологій навчання; 3) контролю за рівнем сформованості професійних знань і вмінь. У процесі

професійної підготовки в майбутнього фахівця мають бути сформовані бажання натхненно працювати за обраною професією, уміння знаходити індивідуальний підхід до кожної дитини [9].

Попри постійні дискусії науковців щодо необхідності підготовки майбутніх учителів до використання індивідуального та диференційованого підходів у їхній подальшій професійній діяльності, практичний стан порушеної проблеми донині недостатньо досліджений. Неабиякої значущості диференційований підхід набуває у сфері підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

У спеціальних дослідженнях, присвячених комплексному формуванню психофізичних якостей учнів, схарактеризовано парадоксальну ситуацію: навички фізкультурно-оздоровчої діяльності, рухової підготовленості не корелюють із показниками здоров'я дітей. Протягом останніх років збільшилася кількість випадків, коли стан здоров'я учнів погіршується безпосередньо на уроках фізичної культури в школі. Уведення до розкладу занять і плану роботи школи численних фізкультурних заходів, незважаючи на свою корисність, має примусовий, формальний характер і спричинює негативне ставлення учнів до фізичної культури та фізичного виховання в цілому [76].

У підготовці майбутніх учителів фізичної культури поширені підходи, що ґрунтовані на використанні середніх статево-вікових можливостей учнів, тому не зважають на індивідуальну варіабельність морфофункційних показників. Індивідуальні особливості біологічного формування організму та особливості адаптації його до фізичних навантажень потребують застосування адекватних розвивальних фізичних вправ [7].

Необхідно зауважити, що останнім часом сумна статистика смертності дітей саме на уроках із фізичної культури призводить до падіння загальних показників психофізичних якостей дітей шкільного віку, унаслідок цього індекс фізичних якостей дітей знижується. Нині не завжди проводять адекватну загальнооздоровчу профілактику захворювань, загальне ставлення

дітей до власного здоров'я перебуває на вкрай низькому рівні, послаблена й роль фізичної культури. Ситуацію, що склалася, варто розв'язувати шляхом оновлення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з дітьми на засадах індивідуально-диференційованого підходу.

Покращення фізичного стану учнів можливе за умови обґрунтування диференційованого підходу під час занять фізичними вправами, що, як відомо, зважає не тільки на статевовікові закономірності організму, а й на індивідуальні можливості однорідних осіб за морфофункційним станом. Такий підхід дає змогу кожному учневі виконувати навантаження в оптимальному режимі та сприяє досягненню найкращого оздоровчого ефекту [7].

Упровадження індивідуально-диференційованого підходу в теорію і практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури передбачає виконання низки завдань. По-перше, основу такої підготовки має становити ціннісна орієнтація майбутніх учителів на індивідуальну роботу з кожною конкретною дитиною. Друге завдання полягає в тому, щоб навчити їх виявляти індивідуальні можливості, особливості фізичного й особистісного розвитку кожного учня, ураховувати їх, коректно виправляти та розвивати, використовуючи різноманітні форми та види фізично-оздоровчої, спортивно-ігрової діяльності. Третє завдання – озброїти майбутніх учителів практичним досвідом організації індивідуально-диференційованого фізичного виховання дітей в умовах уроку й в позаурочний час, поєднання індивідуальних завдань і групових форм роботи, створення педагогічно доцільних стимулів для самостійного фізичного розвитку кожної дитини [76].

Процес формування ціннісних орієнтацій особистості майбутнього викладача фізичної культури охоплює дві стадії: на першій відбувається інформування особи й усвідомлення педагогічних цінностей, на другому – проходить глибинна перебудова структури особистості у зв'язку з прийняттям цінностей як власних, унаслідок чого виникає процес перетворення об'єктної орієнтації особистості майбутнього вчителя

(уявлення про цінності) у його суб'єктну орієнтацію (готовність діяти згідно зі сформованим уявленням про професійно-педагогічні цінності). Зміна ціннісної системи діяльності, формування трудових навичок активізують рух особистості по сходинках професійної майстерності, розвиток специфічної системи способів виконання діяльності, формування особистісного стилю діяльності [29].

Отже, проблему формування ціннісної орієнтації майбутніх учителів фізичної культури на індивідуальну роботу з кожною конкретною дитиною можливо розв'язати лише за умови розвиненої мотивації до описаних дій, що являє собою першооснову ефективної підготовки майбутніх учителів до використання диференційованого підходу. Мотиваційний компонент підготовки вчителів фізичної культури до ефективного застосування диференційованого підходу повинен бути безперервний і реалізований на всіх етапах навчання у ВНЗ.

Необхідні вміння, навички діагностування індивідуальних можливостей та особливостей фізичного й особистісного розвитку кожної дитини формують у студентів фізкультурних факультетів у процесі практичних занять. У ході наукового пошуку запропоновано тренування таких умінь і навичок саме на практичних заняттях, що допомагає вивчати фізичні якості дитини, її статеві та вікові закономірності та індивідуальний потенціал організму.

Завдяки такому підходові розроблено багаторівневу класифікацію диференціації індивідуальних можливостей дитини, що передбачає діагностику й виявлення комплексу характеристик розвитку дитячого організму:

- 1) вікові особливості організму (специфіка реакцій організму дитини на фізичні навантаження в різні вікові періоди);
- 2) статеві особливості організму (специфічні можливості чоловічого та жіночого організмів);

3) морфологічні та функційні особливості організму (довжина тіла (зріст), маса тіла, окружність грудної клітки, життєвий об'єм легень, м'язова сила рук, станова сила; склад тіла, стан опорно-рухового апарату, форма хребта, грудної клітки, ніг, постава; ступінь відкладення жирової підкладки й розвиток вторинних статевих ознак);

4) індивідуальні особливості організму (наявність хронічних захворювань, травм, відхилень у розвитку).

У ході опису морфологічних і функційних можливостей дитячого організму взято до уваги методичні рекомендації професора Н. Польки [146], що базовані на трьох індексах тіла: індекс Робінсона (характеризує функційний стан серцево-судинної системи, систолічну роботу серця та аеробні можливості організму), індекс Рорера (маркує фізичний розвиток та обмін речовин в організмі), вегетативний індекс Кердо (відображає регулювальні механізми в організмі).

У професійній діяльності вчителя фізичної культури домінуючим стає фізичний розвиток дитини різного віку, що чітко й адекватно характеризує процеси змін морфологічних і функційних властивостей організму, а також їхній стан упродовж різних вікових періодів, визначаючи запас фізичних сил, рівень фізичної витривалості, ступінь біологічної, соціальної й навчальної дієздатності тощо [143].

Досліджуючи закономірності фізичного розвитку дитини, І. Зайченко стверджує, що в юному віці фізичний розвиток людини відбувається більш швидко й інтенсивно, згодом темпи розвитку уповільнюються. Фізіологічно дитина розвивається нерівномірно: в одні періоди – швидше, в інші – повільніше. Кожен орган людського тіла розвивається в характерному лише для нього темпі, у цілому частини тіла еволюціонують нерівномірно та непропорційно [70].

Варто зосереджувати увагу й на тому факті, що разом із фізичним розвитком вагоме значення має розвиток духовний, що теж вирізняється помітними коливаннями. Суттєві відмінності між людьми виражені в рівні

інтелектуальної діяльності, структурі свідомості, потребах, інтересах, мотивах, поведінці, ступені соціального розвитку. І. Зайченко доводить, що коливання психічного розвитку дитини зумовлені здебільшого нерівномірністю визрівання нервової системи й розвитку психічних функцій [там само].

Отже, виклад теоретичного матеріалу доводить запотребуваність підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, спроможного реалізувати інтеракцію з дітьми різного психічного й духовного розвитку, що схарактеризоване в наступному параграфі.

2.2.2. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання інтерактивних технологій у ДОТ

Згідно з авторською методичною системою, одна з ключових умов ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій в дитячих оздоровчих таборах є опанування майбутнім учителем фізичної культури новітніх технологій та активне їх використання на робочому місці (інтерактивні технології, здоров'язбережувальні технології, дослідницький підхід у роботі (постійне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення), творчий підхід). Формуванню педагогічної творчості в майбутніх учителів фізичного виховання сприяє застосування інтерактивних методів навчання [75].

Проблему інтерактивних методів навчання досліджували Е. Голант [38], І. Зязюн [125], О. Пометун [154], Ю. Фокін [179] та ін. Так, ще на початку 60-х рр. Е. Голант [38] запропонував дві класифікації моделей навчання – активну й пасивну.

Серед різновидів активної моделі навчання варто виокремити інтерактивне навчання. Поняття «інтерактивний» походить від англ. «interact» («inter» – «взаємний», «act» – «діяти») [75]. Інтерактивне навчання ґрунтоване на ефективній взаємодії між тим, хто навчає, і тим, хто навчається. Розширюючи сутність аналізованого поняття, О. Пометун [154,

с. 7] зазначає, що це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і вчитель постають рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, усвідомлюючи, що вони роблять, рефлектуючи з приводу того, що вони знають, уміють, виконують.

Натомість Ю. Фокін [179] стверджує, що інтерактивне навчання орієнтоване на більш активну взаємодію учнів як з учителем, так і один з одним, під час такого навчального процесу домінує активність учнів. Міркування вченого мають особливе значення в контексті досліджуваної проблеми, оскільки в умовах роботи в ДОТ інтерактивні технології навчання набувають для вчителя фізичної культури зовсім іншого звучання: діяльність учителя фізичної культури є специфічною й потребує особливого підходу до дитини. Працюючи в ДОТ, учитель фізичної культури не має права посідати пасивну позицію, але й домінувати над діяльністю учнів під час їх канікулярного часу також недоречно, тому що діти втомилися від авторитарного виду спілкування в школі. Учитель повинен уміти знаходити баланс у спілкуванні з учнями, непомітно керувати, спрямовувати їх у потрібне русло. Мозок дитини не тільки отримує, а й обробляє інформацію, для її ефективного опрацювання вчитель фізичної культури повинен залучати зовнішні й внутрішні чинники, тобто «вмикати» мозок дитини [154, с. 10].

Аналіз наукових поглядів на інтерактивні новітні технології спонукає до висновку про те, що їх застосування в практиці вчителя фізичної культури має специфічний характер, зумовлений складністю діяльності вчителя й умовами роботи в ДОТ. Для ефективного використання інтерактивних технологій учителем фізичної культури необхідно насамперед проаналізувати різновиди технологій інтерактивного навчання та виокремити найбільш прийнятні для впровадження в ДОТ.

У зв'язку з відсутністю в сучасній науковій літературі єдиної класифікації інтерактивних технологій, за основу дослідження обрано класифікацію, запропоновану О. Пометун [154]. Технології інтерактивного навчання поділяють на чотири групи: інтерактивні технології кооперативного

навчання, технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань. До інтерактивних технологій кооперативного навчання належить робота в парах, ротаційні трійки, «два – чотири – усі разом», карусель, робота в малих групах, акваріум. У межах технологій колективно-групового навчання диференційовано обговорення проблеми в загальному колі, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, «навчаючи – навчаюся», броунівський рух, кожен навчає кожного, ажурна пилка, аналіз ситуації, розв'язання проблем, дерево рішень. До технологій ситуативного моделювання зараховують симуляції, або імітаційні ігри, спрощене судове слухання (суд «prose»), громадські слухання, розігрування ситуації за ролями. Серед технологій опрацювання дискусійних питань розмежовують метод «прес», «обери позицію», «зміни позицію», неперервну шкалу думок, дискусію, дискусію в стилі телевізійного ток-шоу, оцінювальну дискусію, дебати.

Групова (фронтальна) форма організації навчальної діяльності учнів передбачає навчання однією людиною (здебільшого вчителем) групи учнів або цілого класу. За умов зазначеного формату роботи кількість слухачів завжди більша, ніж тих, хто говорить, усі учні в кожен момент часу працюють разом чи індивідуально над одним завданням із подальшим контролем результатів [154, с. 19]. Фронтальною формою організації навчальної діяльності учнів називають такий вид діяльності на уроці, коли всі учні класу під безпосереднім керівництвом учителя виконують спільне завдання, при цьому педагог проводить роботу з усім класом у єдиному темпі. У процесі розповіді, пояснення, показу він прагне одночасно впливати на всіх присутніх. Уміння тримати в полі зору клас, бачити роботу кожного школяра, створювати атмосферу творчої колективної праці, стимулювати активність учнів – важливі умови ефективно організації навчальної діяльності учнів [104].

З огляду на специфіку роботи вчителя фізичної культури в ДОТ, використання фронтальної організації пізнавальної діяльності дітей украї

необхідне, оскільки робота з численними загонами під час ранкової зарядки є невід'ємною частиною діяльності вчителя фізичної культури в ДОТ. Крім того, до обов'язків учителя фізичної культури входить організація спортивних естафет, ігор, змагань із різних видів спорту, що спрямовані на оздоровлення дитячого організму та ін. До обов'язкових умов ефективної роботи вчителя фізичної культури в ДОТ належить уміння організувати роботу дітей у групах.

Колективна (кооперативна) форма навчальної діяльності учнів – це форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчального процесу вчитель керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, шляхом яких він спрямовує діяльність групи [154, с. 19].

Н. Мойсеюк називає кооперативно-групову освітню діяльність формою організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою [104]. Обираючи названий формат роботи, учитель керує діяльністю кожного учня опосередковано через завдання. Виконуючи частину спільної для всього класу мети, група представляє, захищає виконане завдання в процесі колективного обговорення. Основні підсумки такого обговорення стають надбанням класу, їх записують усі присутні на занятті.

Технології ситуативного моделювання насамперед передбачають модель навчання в грі, тобто побудову навчального процесу за допомогою включення учня до гри (ігрове моделювання аналізованих явищ). Ігрова модель навчання покликана реалізовувати, крім основної дидактичної мети, ще й комплекс цілей: контроль виведення емоцій; надання дитині змоги самовизначення; стимулювання та допомога в розвитку творчої уяви; формування навичок співпраці в соціальному аспекті; надання можливостей для висловлення власних думок [154, с. 42].

У руслі проблематики дисертації описані технології набувають неабиякої значущості, оскільки сприяють ефективній організації підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання

здоров'язберезувальних технологій під час роботи в ДОТ. Авторитарний вид співпраці вчителя й учня на тлі діяльності в ДОТ абсолютно не прийнятний, під час канікулярного періоду діти прагнуть відпочити від режимних вимог школи. Учитель фізичної культури повинен застосовувати творчий підхід до взаємодії з дітьми. Робота дитячого оздоровчого табору наповнена ігровими моментами, естафетами, змаганнями. Для ефективної оздоровчої діяльності з дітьми вчитель фізичної культури має досконало застосовувати технології ситуативного моделювання.

Технології дискусійних питань – один із головних та ефективних компонентів інтерактивних технологій, що продуктивно використовують як під час навчання в середніх загальних освітніх закладах, так і в умовах роботи в ДОТ. Дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. За визначенням науковців, дискусія – це широке публічне обговорення спірного питання, що суттєвою мірою сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу обрати власну позицію, формує навички обстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. Така форма роботи навчає глибокого розуміння проблеми, формування самостійної позиції, оперування аргументами, критичного мислення, поваги до думки інших осіб, визнання вдалих доказів, сприяє уточненню власних переконань і становленню самостійного погляду на світ [154, с. 49].

Використання методів і прийомів мовного впливу в практиці вчителя фізичної культури підвищує ефективність навчання техніки фізичних вправ, що має велике значення для поліпшення результативності педагогічної діяльності та зростання вчителя як професіонала [180, с. 181]. Вважаємо доцільною методику інтеграції інтерактивних технологій на практичних заняттях із фізичної культури, що запропонована Р. Чопик [там само] й апробована в ході практичних занять зі спецкурсу.

У процесі практичних занять студентам було запропоноване проведення занять із кількома групами, що умовно поділене на три етапи: підготовчий, основний і завершальний. Підготовчий етап передбачав

формулювання завдань і мотивування учнів, ознайомлення учнів зі змістом дидактичного матеріалу, інформування про порядок виконання робіт, формування груп, опис персонального складу та розподіл обов'язків.

Основний етап прогнозував самостійне ознайомлення учнів зі змістом опорних моментів у процесі читання та запам'ятовування; виконання елементів вправи із застосуванням самопромовляння, самоаналіз власних рухових відчуттів і їх порівняння з еталоном, самокорекцію рухів; співпрацю в групі для перевірки за словом-підказкою знання змісту основних опорних точок; співпрацю в групі для розучування техніки ігрового прийому (виконання вправ, аналіз виконання всіма членами групи, виявлення та усунення помилок, навчання інших); аналіз досягнень учасників групи й визначення найкращих представників. Завершальна стадія цього етапу – презентація групою результатів вивчення вправи (теоретичні знання змісту основних опорних точок, техніки виконання ігрового прийому).

Під час завершального етапу підбивають підсумки інтерактивного заняття, у цей період доцільно використати будь-яку інтерактивну технологію: мікрофон, мозковий штурм, аналіз ситуації тощо.

Здоров'язбереження – це процес, спрямований не тільки на зміцнення та збереження здоров'я, а й на перетворення емоційної, інтелектуальної сфер особистості учня, поліпшення ціннісного ставлення до особистого здоров'я і здоров'я інших осіб, загальне усвідомлення школярами особистої відповідальності за власне здоров'я. Учитель фізичної культури, який працює в ДОТ, повинен володіти всім спектром технологій дискусійних питань як одним із головних чинників впливу на інтелектуальну та емоційну сферу дитячої розумової діяльності.

Унаслідок дослідження інтерактивних технологій у теорії і практиці вчителя фізичної культури підсумовано, що технології кооперативного й колективно-групового інтерактивного навчання мають дещо менший вплив на дитячу свідомість, натомість технології ситуативного моделювання та

технології опрацювання дискусійних питань уможливають більш ефективний виховний вплив на свідомість дитини.

Під час підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ студентам запропоновано в межах практичних занять апробацію різноманітних інтерактивних технологій, схарактеризованих у теоретичному вимірі в ході лекцій. Студенти розподіляли власну групу на підгрупи (за критеріями, обґрунтованими в підпараграфі 1.2.1.), відповідно до можливостей кожної з них проводили фізичні вправи з використанням інтерактивних технологій.

Отже, головна умова застосування інтерактивних методів навчання – це ініціативність студентів в освітньому процесі, стимульована педагогом, який виконує, зокрема, роль консультанта. Інтерактивні дії повинні мати особистісно орієнтований, систематичний і творчий характер.

2.2.3. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до впровадження здоров'язбережувальних технологій у ДОТ

Здоров'язбережувальна діяльність – процес багатогранний і поліфункційний, що вмотивовує доцільність окреслення основних функцій учителя фізичної культури, який провадить здоров'язбережувальну діяльність.

У науковій літературі диференційовано низку функцій учителя, який упроваджує здоров'язбережувальні технології в школі:

1) профілактична, реалізована через виховну та інформаційну діяльність (організація занять, які стимулюють позитивні зміни в учня, актуалізують інтерес до проблем школярів, з'ясування причин порушень у психічному, інтелектуальному й суспільному розвитку, опис превентивних дій, що запобігають закріпленню негативних звичок у поведінці);

2) діагностична, що передбачає діагностику інтелектуального рівня розвитку учнів, фіксацію дефіцитів, емоційних порушень, їхніх джерел і

наслідків, рівня навченості та сформованості загальнонавчальних умінь, пізнавальних інтересів і потреб тощо);

3) терапевтична, пов'язана з наданням терапевтичної допомоги учням, своєчасним запобіганням стресогенним ситуаціям, педагогічною підтримкою);

4) консультативно-нарадча, яка прогнозує надання допомоги у виборі напряму навчання та професії, стратегії професійної кар'єри, психологічне консультування щодо розв'язання навчальних і життєвих проблем [159, с. 61-62].

Отже, майбутній учитель фізичної культури повинен знати й уміти використовувати на практиці комплекс форм, методів і засобів педагогічної, виховної та оздоровчої діяльності, що позитивно впливають на здоров'я дітей.

Відповідно до функцій учителя, виокремлюють систему завдань, які має виконувати вчитель фізичної культури під час провадження здоров'язберезувальної діяльності, а саме:

1) діагностування рівня розвитку, можливостей запобігання порушенням у поведінці учнівської молоді, з'ясування причин успіхів і невдач, опис особливих труднощів у навчанні через розрізнення інтелектуальних, пізнавальних, перцептивних здібностей учнів та емоційно-психологічних процесів; визначення рівня навчальних досягнень; оцінювання процесів інтеграції сенсорного й мовного розвитку; характеристика рівня рухового розвитку; конструювання діагнозу згідно з отриманими даними;

2) допомога в усебічному розвитку можливостей і здібностей учнівської молоді через опис форми навчання; вибір форми та сфери пристосування виховних вимог; складання програми індивідуального розвитку й реалізації її стратегії для кожного учня в процесі навчання; створення індивідуальних виховних програм; рекомендація для кожного учня форм і способів психолого-педагогічної допомоги, що залежить від діагнозу;

3) ведення терапії з учнівською молоддю відповідно до зафіксованих потреб, особливо з дітьми, які мають різні дефекти, через своєчасну допомогу в становленні, розвивальні заняття, освітньо-терапевтичні заняття, корекційно-компенсаційну терапію, поліпшення рухового апарату, соціотерапію, тренінг творчості;

4) сприяння учнівській молоді, яка відчуває адаптаційні труднощі, пов'язані з культурними відмінностями, зміною виховного середовища, навчанням за кордоном, через упровадження психовиховних занять для батьків стосовно скорочення адаптації хлопців до дитячого садка або до школи; уведення інтеграційно-адаптивних занять для учнів школи; допомога в оволодінні вміннями спілкування державною мовою; надання батькам порад у ситуації адаптації та подолання труднощів;

5) допомога батькам і вчителям у діагностуванні й розвитку індивідуального потенціалу учнів через уведення психолого-виховних занять, з огляду на індивідуальні відмінності та можливості учнів; консультації з вибору форм розвитку відповідно до схильностей і здібностей учнів; аналіз сильних сторін особистості учнів;

6) проведення профілактичних заходів із подолання залежностей та інших проблем учнівської молоді, надання психолого-педагогічної допомоги учням із груп ризику та їхнім батькам;

7) створення банку інформації про установи, що проводять заняття з обдарованою учнівською молоддю;

8) співпраця з психолого-педагогічними консультативними та іншими установами;

9) роз'яснювальна робота з охорони психічного здоров'я серед учнівської молоді та батьків;

10) надання консультативної допомоги батькам у розв'язанні виховних проблем;

11) допомога учнівській молоді у виборі напряму навчання та професії, фахової кар'єри, планування й виконання освітньо-професійних завдань;

12) співпраця з педагогами і психологами в аспекті діагностики учнів за замовленням педагогічних колективів;

13) удосконалення педагогічної майстерності, пошук і реалізація нових методів здоров'язбережувальної діяльності в шкільній практиці [159, с. 61-65].

Крім шкільних закладів, проблемою формування здоров'язбережувальної культури дітей опікуються й установи літнього відпочинку для дітей, а саме дитячі оздоровчі табори. В. Горбинко слушно зауважує, що діяльність дитячих оздоровчих закладів варто характеризувати як комплексний підхід до організації здорового способу життя дитини в спеціально створених умовах. Науковець стверджує, що дитячі заклади оздоровлення й відпочинку посідають особливе місце серед установ, які створюють здоров'язбережувальне середовище, безпосередньо використовують технології здоров'язбереження, упроваджують у практику здоровий спосіб життя, проводять комплекс рекреаційних, здоров'явідновлювальних заходів [40].

Вивчаючи аспекти формування здорового способу життя, дослідниця О. Жабокрицька виокремлює його компоненти, наголошуючи, що саме завдяки організаційно-виховній діяльності стає можливим розвиток у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку таких якостей, як оптимальна рухова активність; гармонійний розвиток духовних і фізичних сил; повноцінний, здоровий сон; творча діяльність; психологічна підготовка; загартування та зміцнення організму; дотримання норм і правил гігієни; дотримання режиму дня згідно з індивідуальними особливостями; фізична культура та спорт; індивідуальна поведінка, спрямована на запобігання шкідливим звичкам; пасивний та активний відпочинок; здорове й збалансоване харчування [66]. У цьому ж контексті В. Горбинко зазначає, що створення в дитячих закладах здоров'язбережувального середовища та використання здоров'язбережувальних технологій роблять їх осередками,

унікальними за потенціалом і можливостями, де впроваджують здоровий спосіб життя [40].

Літній табір слугує, з одного боку, формою організації вільного часу дітей різного віку, статі й рівня розвитку, з іншого – простором для художнього, технічного, соціального розвитку, творчості дитини, а головне – її оздоровлення. Розвиток та оздоровлення дітей суттєвою мірою залежать від знань, умінь і підготовленості до роботи педагогів, які організують життєдіяльність дитини в таборі протягом усієї зміни й кожного дня.

Унаслідок аналізу роботи кількох таборів виокремлено низку положень, що стосуються діяльності літніх оздоровчих таборів:

- дитячі оздоровчі табори – частина соціального середовища, де діти у вільний час реалізують свої можливості, потреби в індивідуальній, фізичній і соціальній компенсації;

- робота дитячого оздоровчого табору ґрунтована на принципах масовості й загальнодоступності заходів за інтересами, розвитку творчості та самодіяльності, соціально значущої спрямованості діяльності, єдності оздоровчої й виховної роботи з дітьми, обліку статевовікових та індивідуальних особливостей дітей, взаємозв'язку з сім'єю й соціальним середовищем;

- для дитячих оздоровчих таборів характерна предметно-практична діяльність, конкретні життєві ситуації, які допомагають пізнати дитину, вибудувати стосунки між дітьми, учнями й педагогами [38].

Згідно зі статистичними даними, щороку все більшу увагу зосереджують на літньому оздоровленні та відпочинку дітей. У 2010 році в Черкаській області протягом літніх канікул функціювало 988 таборів системи освіти, де оздоровилося й відпочило 48,6 % дітей шкільного віку. Наступного року організовано діяльність 1005 літніх таборів, де послуги з оздоровлення та відпочинку отримало понад 50 % школярів. На 41 одиницю зросла кількість пришкільних таборів із денним перебуванням, таким відпочинком були охоплені понад 40 тис. школярів. Крім цього, організовано роботу 71

профільного табору, 268 таборів праці й відпочинку з денним перебуванням та 5 таборів обласного підпорядкування [98].

Осмилення наукової літератури дає підстави стверджувати, що нині вчені акцентують дослідницьку увагу на сприятливих можливостях, створених колись в оздоровчих дитячих таборах, для формування рухових навичок і якостей, працездатності, посиленого фізичного розвитку, функційного потенціалу школярів (О. Карпенко [79], Ю. Коропа [86], Г. Шутка [186] та ін.). Для аналізу думки вчителів, учнів і батьків стосовно створення сприятливого здоров'язбережувального освітнього середовища (оцінювання школярами стану свого здоров'я, рівня фізичної підготовки, ставлення до уроків фізичної культури, режиму рухової активності, рівня знань щодо впливу занять фізкультурою, спортом на стан здоров'я та ін.) проведено моніторинг рівня рухової активності як провідної детермінанти формування здорового способу життя дітей і молоді (1, 3, 5, 8 класи). Результати анкетування названих категорій респондентів послугували підґрунтям для таких висновків:

1. Додаткове фізичне навантаження найкраще організоване під час уроків, у дітей недостатньо сформовані навички організації рухової активності після уроків (на думку учнів і батьків, це спричинене відсутністю або недотриманням режиму дня; станом здоров'я; недосипанням, втомуою протягом дня; надмірним проведенням часу перед екраном телевізора або комп'ютера; виконанням у вільний час справ, не пов'язаних з активними рухами; зосередженням уваги лише на навчанні);

2. Помітне погіршення стану здоров'я дітей зі збільшенням віку (більшість учнів вважає, що рівень їхньої фізичної підготовки задовільний, але серед учнів міських шкіл, які називають свою фізичну підготовку високою, зафіксована тенденція до погіршення стану здоров'я з віком) [98].

Проблему послаблення рухової активності дітей можна нейтралізувати шляхом організації їх перебування в ЛОТ під час літніх канікул. Діяльність літніх таборів базована на гуманістичній концепції взаємин особистості й

суспільства, цілісному підході до виховання та розвитку особистості в умовах колективної діяльності, побудованої на основі співпраці дорослих і дітей, педагогізації всіх служб та підрозділів табору, ретельного відпрацювання механізму кадрового й матеріального забезпечення, послідовної реалізації принципу оновлення змісту та форм, а також конкретної методики, що дає змогу максимально виявити й реалізувати найрізноманітніші інтереси та запити особистості [38].

Оздоровлення дітей в умовах відпочинку під час літніх канікул передбачає збереження, відновлення, розширення адаптаційних можливостей організму, компенсацію здоров'я, підвищення стійкості до впливу різноманітних факторів. Натомість оздоровча робота в заміському стаціонарному закладі оздоровлення й відпочинку дітей (таборі) прогнозує зміцнення та охорону здоров'я дітей, дотримання протиепідемічних і санітарно-гігієнічних вимог до загартування, профілактику захворювань, заняття фізичною культурою, туризмом і спортом, дотримання режиму харчування й життєдіяльності дітей в екологічно сприятливому середовищі, формування навичок здорового способу життя [188].

У таблиці 2.2. запропоновано опис традиційного комплексу оздоровчих послуг, що надають оздоровчі табори (табл. 2.2.) [38]:

Таблиця 2.2.

Послуги	Оздоровчі заходи	Форми оздоровчої роботи	Відповідальний за виконання
1. Організація безпечної життєдіяльності в період проживання в таборі.	Дотримання норм і правил протипожежної, санітарної безпеки, профілактичні заходи щодо запобігання	Інструктаж, бесіда.	Медичний працівник, вихователі табору, інструктор із фізичної культури.

	травматизму, нещасним випадкам.		
2. Медичні послуги.	Охорона здоров'я, надання медичної допомоги, профілактика захворювань, організація раціонального харчування, формування навичок здорового способу життя, контроль за дотриманням санітарно- гігієнічних і протиепідемічних вимог.	Медичні огляди, складання режиму дня, комплекс вправ із використанням ЛФК.	Медичний працівник, інструктор із фізичної культури.
3. Психологічні послуги.	Поліпшення психологічного стану дітей та їх адаптації до навколишнього середовища.	Психологічне консультування, психологічні тренінги.	Психолог
4. Культурно- оздоровча діяльність.	Раціональне й корисне проведення з	Свята, ігри, бесіди.	Вихователь, вожаті, інструктор із

	дітьми вільного часу, їх духовно-моральний розвиток.		фізичної культури.
5. Послуги у сфері фізичної культури, спорту, туризму.	Туристська, краєзнавча, екскурсійна, фізкультурна діяльність, спрямована на оздоровлення.	Туристські походи, екскурсії, ранкова й лікувальна гімнастика, плавання, оздоровчий біг, спартакіади, змагання.	Медичний працівник, інструктор із фізичної культури, вихователь, вожаті.

Згідно з представленою таблицею, до оздоровлення дітей у таборі найбільш залучені медичні працівники та інструктори з фізичної культури, саме вони виконують основне методичне та організаційне навантаження, відповідають за адекватність і якість проведення оздоровчих заходів у дитячому таборі. Як зазначає О. Стасенко, готовність майбутніх учителів фізичної культури до позакласної діяльності повинна сприяти оволодінню навичками організації та проведення фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової роботи в школі; набуттю навичок організації й проведення спортивно-масової, фізкультурно-оздоровчої роботи в школі; опануванню навичок організації та проведення занять у фізкультурно-оздоровчих гуртках; якісному проведенню уроків і занять у спеціальних медичних групах; розвитку в майбутніх учителів практичних умінь проведення методичної роботи, навичок організаційно-методичної роботи з учителями-предметниками [152, с. 167].

Нормалізація процесів розвитку й росту як у психічному, так і у фізичному аспектах оптимізує задоволення потреби організму в руховій активності. З огляду на це набувають важливості традиційні фізкультурно-

спортивні заходи, що передбачають заняття, спрямовані на розвиток різних фізичних якостей, і загальнорозвивальні фізичні вправи тощо [4]. Реалізації названої потреби сприятиме також співпраця ЗНЗ і ЛОТ.

Дитячі оздоровчі табори в системі безперервної освіти відіграють важливу роль у справі оздоровлення юного покоління [38]. З одного боку, табір є наймасовішим за характером роботи типом позашкільних установ, а з іншого – саме в літніх таборах продовжується робота з формування навичок здорового способу життя, адекватного ставлення до власного здоров'я, а також уміння послуговуватися ресурсами власного організму на користь собі.

Чітко організований режим дня в ЛОТ дає змогу скорегувати баланс між відпочинком і руховою активністю дитини. Найбільш адекватним способом урахування особливостей розвитку рухового й загального адаптаційного потенціалу школяра є організація раціонального режиму фізичної активності для оздоровчої фізичної підготовки, що допомагає розвивати енергозабезпечувальні системи організму – серцево-судинну та дихальну [82].

Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України про організацію літнього оздоровлення та відпочинку дітей, літній відпочинок дітей є складником безперервного процесу виховання. Під час перебування дітей у дитячих закладах оздоровлення й відпочинку створюють умови для розвитку внутрішнього потенціалу, творчих здібностей, формування ключових компетенцій, розширення кругозору, інтелектуального збагачення, розвитку на основі включення в різноманітну, соціально значущу й особистісно привабливу діяльність, змістовного спілкування та міжособистісних стосунків у різновіковому колективі [72]. Виховні заходи в ДОТ потрібно організовувати, поєднуючи різноманітні види діяльності дітей: пізнавальну, ігрову, трудову, спортивну, естетичну, словесну. При цьому необхідно зберігати оптимальний баланс між усіма видами роботи [там само].

Отже, для позитивного результату, а саме для ефективного виховання в дітей відповідального ставлення до власного здоров'я та до здоров'я інших осіб, майбутній учитель фізичної культури, повинен, працюючи в ДОТ, використовувати цілий спектр методів, які включають здоров'язбережувальні технології, а саме: методи регуляції особистісного світогляду індивіда (бесіда, переконання, навіювання), методи, спрямовані на організацію здоров'язбережувальної діяльності (фізичні вправи, змагання, рухливі ігри), методи стимулювання здоров'язбережувальної діяльності (схвалення, заохочення, засудження тих чи тих дій індивіда), методи контролю за ефективністю впливу виховних дій (педагогічне спостереження, бесіда, опитування) та ін.

Відповідно до створеної нами методичної системи, однією зі складників якої є спецкурс, що містить практичний і лекційний блоки годин, найбільша увага була зосереджена на опануванні студентами сутності здоров'язбережувальних технологій. У ході лекції студенти мали змогу ознайомитися зі змістово-структурними аспектами поняття «здоров'язбережувальні технології», а на практичному занятті – потренуватися в методиці їх застосування.

Під час практичних занять студентів поділяли на дві групи, кожна з яких отримувала картки з назвами різноманітних методів впливу на формування в особистості позитивного ставлення до власного здоров'я та до здоров'я інших осіб. Учасники груп по чергово обґрунтовували вибір кожної з карток. Унаслідок відбору необхідних методів студенти дійшли висновку, що до найбільш ефективних методів впливу належить переконання, заохочення, змагання, педагогічне спостереження та ін.

Отже, ефективність застосування здоров'язбережувальних технологій залежить від особистісних рис майбутнього вчителя фізичної культури, а також від опанованих під час навчання у ЗВО знань й умінь. Здоров'язбережувальні технології неможливо застосувати адекватно до ситуації без такого тандему, як диференціація й інтерактивні технології,

оскільки без взаєморозуміння та індивідуального підходу до кожної дитини стає нереальним процес виховання й досягнення поставленої мети. На особливу увагу заслуговує налагодження та оптимізація пізнавальної й самостійної діяльності студентів, тому що вміння майбутнього вчителя фізичної культури самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у відборі необхідної інформації, використовувати отримані знання на практиці, провадити здоров'язбережувальну діяльність із перспективою на кінцеву мету характеризують його як професіонала, висококваліфікованого фахівця.

2.3. Дослідницький підхід до організації самостійної роботи студентів під час виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань

Глобальні зміни в системі підготовки майбутніх учителів, як і в системі освіти загалом, умотивовують потребу в переосмисленні сучасної професійної підготовки педагогічних кадрів. Суспільство потребує фахівця нового творчого типу, що спроможний реалізувати науковий пошук. Сформульований соціальний запит можна задовольнити лише за умови залучення студентів до дослідницької діяльності під час навчання у ЗВО.

Майбутнього вчителя необхідно готувати до керівництва дослідницькою діяльністю учнів, щоб викладання дисциплін набуло пошукового характеру. За висловом Т. Зорчкіної, потрібно підготувати такого вчителя, який би пішов шляхом дослідника: усе досліджував, здобував власний досвід, удосконалював свою педагогічну майстерність [73]. В. Сластьонін наголошував, що науково-дослідницький потенціал у системі професійної підготовки вчителя має відповідати таким стандартам: обізнаність випускника ЗВО із сучасною наукою, наявність початкового досвіду пошукової роботи, вміння застосовувати наукові методи для

виконання практичних завдань, готовність створювати нові наукові цінності [148, с. 67].

Логіка аналізу спонукає до думки про те, що суспільство потребує творчої, самостійної, мислячої особистості, формування якої починається з розв'язання проблемної ситуації, пов'язаної з психічними труднощами, протиріччями. Навчальна проблема містить об'єктивні протиріччя [26], саме в навчанні розкриваються всі грані сутності дослідницького підходу.

З огляду на завдання дисертації, варто з'ясувати сутність поняття «дослідницький підхід» і «дослідницький метод». Згідно з твердженням С. Ракова, дослідницький підхід у навчанні передбачає виклад кожного курсу, кожної теми, кожного питання з погляду дослідження [133, с. 34].

Дослідницький підхід – це метод викладання, в основу якого покладено певний логічний процес, що базований на самостійному спостереженні за реальними фактами й відбувається за чотирма ступенями логічного мислення: 1) спостереження й формулювання питань; 2) побудова рішень; 3) дослідження рішень і вибір одного з них як найбільш імовірного; 4) перевірка гіпотези й остаточне її підтвердження [26].

Відповідно до українського педагогічного словника, дослідницький метод (принцип) у навчанні – це метод залучення учнів до самостійних і безпосередніх спостережень, на основі яких з'ясовують зв'язки між предметами і явищами дійсності, роблять висновки, пізнають закономірності. Використання елемента дослідження на навчальних заняттях сприяє вихованню в школярів активності, ініціативності, допитливості, розвиває їхнє мислення, заохочує потребу дітей і підлітків у самостійних пошуках [39, с. 102].

Дослідницький метод навчання передбачає творче засвоєння знань, виконуючи низку важливих функцій: по-перше, теоретичне використання знань; по-друге, оволодіння методами наукового пізнання в процесі пошуку цих методів і застосування їх; по-третє, формування рис творчої діяльності; по-четверте, розвиток інтересу, потреби в такій діяльності. Завдяки такому

функційному призначенню дослідницький метод сприяє формуванню повноцінних, добре усвідомлених, оперативно та гнучко використовуваних знань, здобуттю досвіду творчої діяльності [69].

Саме дослідницький підхід у навчанні оптимізує підготовку творчого, спроможного до самовдосконалення, самовиховання вчителя-науковця. Упровадження описаного підходу вимагає високого рівня педагогічної кваліфікації майбутнього вчителя, а отже, і високого рівня підготовки до провадження дослідницької діяльності.

Для адекватного застосування дослідницького підходу в навчанні майбутній учитель фізичної культури повинен опанувати спектр дослідницьких умінь, стосовно сутності яких у науковій літературі запропоновано різні думки. Поняття «дослідницькі вміння» витлумачене, з одного боку, як властивість особистості, що характеризує здатність до пошуково-перетворювальної діяльності в освітньому процесі, а з іншого – як здатність здобувати нові знання, уміння й навички, які сприяють професійному розвитку та саморозвиткові [30].

К. Степанюк характеризує дослідницькі вміння майбутніх учителів як інтегративне утворення розумових і практичних дій, що оптимізують провадження багатофункційної пошукової діяльності для виконання професійних завдань [153, с. 64]. В. Андреев вважає, що дослідницькі вміння – це здатність застосовувати в умовах розв'язання навчальної проблеми прийом певного наукового методу пізнання [4].

Більш докладно описує сутність цього поняття В. Базурін, стверджуючи, що дослідницькі вміння – це вміння спланувати й реалізувати науковий пошук, розробити замисел, логіку і програму дослідження, дібрати наукові методи та вміло їх застосувати, організувати й провести дослідницько-експериментальну роботу, опрацювати, проаналізувати та оформити у вигляді наукового тексту отримані результати, сформулювати висновки, успішно їх захистити перед товариством провідних учених і спеціалістів у науковій галузі [10].

У сучасних умовах навчання у ЗВО дослідницькі вміння найбільшою мірою виховують, виявляють і вдосконалюють під час виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань (ІНДЗ). У межах порушеної в дисертації теми зазначимо, що професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури вирізняється низкою особливостей виконання ІНДЗ. З огляду на мету дослідження, присвяченого виокремленню ефективних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах, особливої значущості набуває літня педагогічна практика, що проходять студенти, навчаючись на третьому курсі (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»).

Логіка викладу вмотивовує доцільність з'ясування мети й окреслення завдань літньої педагогічної практики студентів під час навчання у ВНЗ. За висловом П. Джуринського, мета практики полягає у формуванні професійних умінь та особистісних якостей фахівця, що допомагають провадити основні види фахової діяльності; в оволодінні сучасними методами, формами організації та знаряддями праці вчителя фізичної культури; у розвитку професійних умінь і навичок для ухвалення самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних умовах; у вихованні потреби систематично оновлювати свої знання, вести наукові дослідження і творчо застосовувати отримані знання в практичній діяльності [49, с. 300].

До завдань педагогічної практики, що відбувається в літніх оздоровчих таборах, належать: ознайомлення студентів з особливостями виховної роботи з дітьми; вивчення специфіки планування виховної роботи в дитячих оздоровчих закладах; формування й розвиток навичок спілкування з дітьми та молоддю; засвоєння інноваційних педагогічних технологій для організації літнього відпочинку й оздоровлення дітей; поглиблення знань студентів із педагогіки та методики виховної роботи; вивчення індивідуально-вікових особливостей вихованців, рівнів розвитку їхніх груп, соціальних і природних умов для організації розвивальної життєдіяльності та змістовного відпочинку

дітей у літній період; формування досвіду здорового способу життя й зміцнення здоров'я дітей; формування професійних якостей майбутнього педагога (добір найефективніших методів і прийомів колективної та індивідуальної роботи з вихованцями) [9, с. 21].

На думку П. Джуринського, до основних завдань практики слід зараховувати такі: поглиблення й удосконалення теоретичних знань, з'ясування зв'язку теорії з практичною діяльністю; вивчення змісту і сфер професійної діяльності; формування професійних умінь та навичок (проектувальних, дидактичних, аналітичних, комунікативних, організаційних, діагностичних); аналіз основних типів і видів закладів, що проводять фізкультурну та тренерську роботу; дослідження сучасного стану фізкультурно-тренерської діяльності в навчально-виховних закладах різного типу; ознайомлення з основними категоріями дітей, які мають соціально-педагогічні проблеми (діти групи ризику, діти-інваліди, діти-сироти, діти-правопорушники); формування й розвиток навичок педагогічного спілкування з дітьми різних вікових груп; засвоєння сучасних педагогічних технологій колективної, групової, індивідуальної роботи з різними категоріями дітей; розвиток професійно значущих особистісних якостей фахівця; створення умов для розвитку здібностей і самореалізації студента, для формування власного стилю діяльності; формування в студентів науково-дослідницького та творчого підходів до розв'язання професійних проблем і виконання фахових обов'язків; засвоєння морально-етичних норм професійної діяльності [49, с. 300–301].

Не потребує доведення той факт, що літня практика має вагоме значення для підготовки майбутніх учителів фізичної культури, дає студентам змогу перевіряти набуті навички, уміння та знання, що вони отримали під час навчання у ЗВО, у реальному часі, із реальними дітьми. У системі професійної підготовки майбутніх учителів педагогічній практиці належить важлива роль, оскільки вона є органічною частиною навчально-виховного процесу. Педагогічна практика в літніх оздоровчих таборах

уможлиблює поєднання теоретичної підготовки майбутніх педагогів із їхньою практичною діяльністю в умовах літніх канікул, а саме в дитячих оздоровчих таборах [9, с. 20].

Відповідно до мети й завдань літньої педагогічної практики, розроблено низку питань для самостійного опрацювання студентами, зокрема: розвиток мотивації здорового способу життя; культура здоров'я як сукупність духовних цінностей; фактори, що впливають на здоровий спосіб життя; поняття здоров'я, його зміст та критерії; теоретичні засади формування здорового способу життя; засоби й методи зняття нервового та емоційного напруження; характеристика фізичного здоров'я людини; індивідуальний стиль здорового способу життя; профілактика дитячих захворювань та ін.

Для вдосконалення дослідницьких умінь студентів укладено перелік тем рефератів і доповідей. У межах ІНДЗ студентам запропоновано підготувати портфоліо, до складу якого входять усі матеріали, які вони змогли дібрати під час вивчення спецкурсу, а саме: розробки спартакіад, олімпіад, рухливих ігор, змагань, Дня здоров'я; фізичних вправ для різних груп дітей різного віку, із різними можливостями; лекцій валеологічного спрямування на тему дотримання правил гігієни й відповідального ставлення до власного здоров'я та ін. Матеріали портфоліо студенти можуть використовувати як під час проходження літньої педагогічної практики, так і на майбутньому робочому місці, працюючи вчителем фізичної культури.

2.4. Дидактична характеристика спецкурсу «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах»

На сучасному етапі розвитку суспільства змістові та процесуальні характеристики навчального процесу у вищій школі мають відповідати новій освітній парадигмі, що повинна бути зорієнтованою на розвиток особистості майбутнього фахівця. Одним з основних і найважливіших завдань

освітнянської галузі є розроблення й реалізація особистісно зорієнтованої моделі, що сфокусована на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, спроможного демонструвати високий професіоналізм у нових умовах входження нашої держави до єдиного європейського освітнього простору [68]. За таких умов значущості набуває професійно орієнтований напрям підготовки, що вмотивовує доцільність для підготовки майбутніх учителів фізичної культури спецкурсів, присвячених актуальним питанням тієї чи тієї наукової галузі.

У процесі дослідження розроблено спецкурс «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах». Матеріал програми спецкурсу розміщений за рубриками: структура спецкурсу, мета, завдання, текст програми, структура залікового кредиту, питання й завдання для самоконтролю, питання для самостійного опрацювання, теми для рефератів і повідомлень, індивідуальне навчально-дослідницьке завдання, методи навчання, навчально-методичний комплекс «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах», рекомендована література, методи контролю, розподіл балів оцінювання успішності студентів зі спецкурсу, шкала оцінювання, методичне забезпечення.

Програма складена відповідно до вимог кредитно-модульного навчання. До змістових модулів належать лекції, семінарські заняття, самостійна робота, методичні напрацювання студентів, консультації. У структурі залікового кредиту схарактеризовано співвідношення теоретичного матеріалу (лекції – 6 год.) і семінарських занять (10 год.). Окреслено питання, передбачені для самостійного опрацювання (самостійна робота – 7 год.) та виконання ІНДЗ (4 год.).

У програмі представлені мета й завдання спецкурсу. Мета дисципліни – озброїти студентів педагогічних факультетів науково-теоретичними

знаннями та практичними вміннями щодо використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах.

Сформульовано низку завдань спецкурсу:

- опрацювати наукову й науково-методичну літературу з проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій як у змісті шкільної освіти, так і під час роботи в літніх оздоровчих таборах;

- вивчити досвід роботи підготовки вчителя фізичної культури до провадження здоров'язбережувальної діяльності у ЗВО України та в зарубіжних країнах;

- з'ясувати педагогічні умови, що сприяють оптимізації підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій;

- побудувати структуру навчально-виховного процесу відповідно до застосування нових педагогічних технологій;

- створити середовище, що стимулює до провадження здоров'язбережувальної діяльності;

- підготувати творчого, високопрофесійного вчителя, спроможного працювати в сучасному навчально-виховному процесі;

- розробити зміст посібників навчально-методичного комплексу.

В основу вивчення спецкурсу покладено низку базових ідей. По-перше, структура підготовки вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах представлена такими компонентами: мотиваційний, змістовий, когнітивний, процесуальний, самооцінний, оздоровчий, творчий. По-друге, діяльність викладача ЗВО орієнтована на формування основних підходів до організації навчально-виховного процесу: дослідницький, компетентнісний, комунікативний, особистісно орієнтований, диференційований, технологічний.

У ході розроблення спецкурсу та підготовки посібників зацентровано увагу на тому, що саме в студентські роки закладають фундамент особистісних якостей майбутнього вчителя. Згодом дипломований фахівець, реалізуючи професійну діяльність, формуватиме аналогічні риси в учнів. Теоретичний матеріал спецкурсу поданий у форматі лекцій, що допомагають з'ясувати сутність концептуальних питань дисципліни. Вивчення окремих питань запропоновано в межах семінарських занять, які сприяють поглибленню знань зі спецкурсу та їх закріпленню. На думку А. Кузьмінського, такий підхід активізує пізнавальну діяльність студентів, організацію дискусій, виконання творчих завдань, формування самостійності суджень, уміння обстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів [89, с. 296].

З огляду на логіку викладу нижче докладно проаналізовано зміст спецкурсу «Підготовка вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах». Так, у вступі окреслено мету й завдання дисципліни, що зорієнтована на практичну та науково-теоретичну підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій.

Змістовий модуль I передбачає оволодіння теоретичними засадами підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Для опанування зазначеної проблеми заплановано вивчення двох тем. Під час засвоєння теми «Змістово-структурні аспекти поняття здоров'язберезувальні технології» студенти ознайомлюються з дефініціями таких понять: «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «фізичне здоров'я», «духовне здоров'я», «фізична культура», «фізичне виховання», «здоров'язбереження», «технологія», «здоров'язберезувальна технологія». Осмислення сутності названих термінів допомагає студентам усвідомити, що в науці донині триває процес опису базових понять, це пояснює відсутність усталених тлумачень.

Друга тема першого змістового модуля має на меті проаналізувати особливості підготовки вчителя фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій у зарубіжних країнах. На лекції викладач характеризує основні проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури в зарубіжних країнах, зокрема особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури в США, Канаді, Польщі, Угорщині, Чехії, Болгарії та країнах ЄС.

На семінарському занятті студенти аналізують психолого-педагогічні підходи, що застосовують у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій, а також з'ясовують спільне та відмінне в наукових поглядах на основні поняття досліджуваної теми.

Під час другого семінарського заняття майбутні вчителі фізичної культури обговорюють проблеми провадження здоров'язбережувальної діяльності в змісті шкільної освіти, окреслюють основні суперечності між можливостями впливу школи, батьків, учителів на особистість учнів.

Змістовий модуль II прогнозує опанування студентами методичної системи підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Цей модуль студенти засвоюють, вивчаючи тему «Новітні технології в навчальному процесі під час підготовки вчителів фізичної культури». Сучасні інтеграційні процеси вимагають від освітньої системи підготовки такого високопрофесійного фахівця, який би відповідав соціальним запитам, а також орієнтації змісту навчання й виховання на посилення та гуманізацію навчальної діяльності у ЗВО.

Виклад теми «Новітні технології в навчальному процесі під час підготовки вчителів фізичної культури» відіграє значущу роль у становленні вчителя фізичної культури, який у майбутньому використовуватиме здоров'язбережувальні технології. У ході лекції характеризують інноваційні технології: інтерактивні, здоров'язбережувальні, диференційованого

навчання, а також з'ясовують їхню роль у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до їх застосування. Для більш докладного вивчення на семінарському занятті аналізують тему «Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до застосування диференційованого підходу під час роботи в ДОТ».

У процесі другого семінарського заняття студенти опановують тему «Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання інтерактивних технологій під час роботи в ДОТ», зосереджуючи увагу на результатах проведення тренінгів з оволодіння новітніми технологіями для налагодження нових взаємин між учителем й учнем.

Третє семінарське заняття присвячено засвоєнню теми «Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій під час роботи в ДОТ». Майбутні вчителі фізичної культури безпосередньо ознайомлюються з основами застосування здоров'язберезувальних технологій, з особливостями їх упровадження в умовах роботи в ДОТ, тренуються в напрацюванні методичного матеріалу для подальшої його апробації на практиці.

Принадно зауважимо, що сучасне суспільство еволюціонує надто швидкими темпами, тому новітні технології динамічно розвиваються, змінюються, удосконалюються. З огляду на це необхідно постійно оновлювати обсяг знань стосовно інновацій, оскільки впродовж років навчання у ВНЗ неможливо сформувати вичерпний фонд знань, що буде актуальним усе життя. Це аргументує доцільність організації самостійної роботи студентів як важливого складника навчального процесу. Зважаючи на інтенсифіковану роль самостійної діяльності студентів, ми передбачили в програмі спецкурсу низку питань, запланованих для самостійного опрацювання.

У програмі спецкурсу розроблено завдання й питання для самоконтролю, що активізують пізнавальну діяльність студентів. У навчальному документі описано особливості виконання ІНДЗ. Опрацьовуючи

рекомендовану літературу, студенти мають запропонувати матеріал, що сприяє підготовці вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. До таких відомостей студенти додають результати своєї творчої й пошукової діяльності: розробки спартакіад, олімпіад, рухливих ігор, змагань, Дня здоров'я; фізичних вправ для різних груп дітей різного віку, із різними можливостями; лекцій валеологічного спрямування на тему дотримання правил гігієни та відповідального ставлення до власного здоров'я тощо.

Програма спецкурсу «Підготовка вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах» містить пошукові завдання, тематику рефератів, список рекомендованої літератури. У документі описано систему розподілу балів за успішність студентів, методи контролю, подано шкалу оцінювання, схарактеризовано методичне забезпечення.

Програма спецкурсу має такі компоненти:

– інформаційний, що містить теоретико-методологічне обґрунтування основних дефініцій та особливостей формування навичок здоров'язбереження в студентів й учнів;

– практичний, що представляє фрагменти практичних занять, у ході яких студенти тренувалися використовувати новітні технології (інтерактивні технології, диференційований підхід; здоров'язбережувальні технології);

– навчально-методичний, що описує специфіку опанування студентами інноваційних методик.

Матеріал, уміщений у програмі спецкурсу «Підготовка вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій», украй необхідний для майбутнього вчителя в професійній діяльності.

У процесі підготовки студентів до формування комунікативних умінь в учнів зацентовано увагу на змістовому компоненті. Створено, зокрема, навчально-методичний комплекс «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих

оздоровчих таборих», до складу якого входять посібники «Рухливі ігри в дитячих оздоровчих таборих»; «Тлумачний словник-довідник понять і термінів».

Рухливі ігри розроблені відповідно до основних положень авторської методичної системи. Навчально-методичний посібник представляє опис рухливих ігор, які відповідають віковим особливостям розвитку дітей. Ігри диференційовані згідно з функційними можливостями дітей, кожна гра має інтерактивний характер взаємодії вчителя фізичної культури з дітьми, усі ігри мають здоров'язбережувальну мету. До комплексу ігор підготовлено теоретичне і схематичне пояснення, що робить посібник більш доступним для використання майбутніми вчителями фізичної культури під час роботи в ДОТ.

У наступних параграфах докладно схарактеризовані педагогічні умови авторської методичної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій.

2.5. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ

Метою нашого дослідження передбачені розроблення, теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов, які сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборих. Логіка викладу матеріалу спонукає до з'ясування поглядів учених на сутність поняття «педагогічні умови».

Автори «Нового тлумачного словника української мови» характеризують умови як сукупність положень, що покладені в основу чого-небудь, як необхідну обставину, що робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [108]. У «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» зазначено, що «педагогічні умови» – це обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес

професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [150].

Педагогічні умови також кваліфікують як особливості організації навчально-виховного процесу у вищому освітньому закладі, що детермінують результати виховання, освіти й розвитку особистості студента, об'єктивно вможливають їх досягнення [62]. Крім того, педагогічні умови трактують як одну зі сторін закономірностей певного (виховного, навчального) процесу [93].

Досліджуючи сутність педагогічних умов, Л. Максимчук убачає в них сукупність взаємозалежних елементів освітнього середовища – чинників, що окреслюють й усвідомлюють учасники педагогічної взаємодії. Педагогічні умови реалізуються в навчально-виховному процесі ЗВО, вони спонукають викладачів і студентів до активізації власної діяльності для оптимізації професіогенезу майбутніх фахівців та спричинюють підвищення ефективності процесу професійної підготовки людей [95].

Згідно з міркуваннями Р. Хмелюк, педагогічні умови – це певні обставини навчально-виховного середовища, що створює педагог-дослідник, за яких можливий той чи той його ефективний вплив на аналізований процес і результат [179, с. 92]. Г. Голубова витлумачує педагогічні умови як особливості організації навчально-виховного процесу, що детермінують результати виховання, освіти й розвитку особистості, об'єктивно вможливають їх дослідження. На думку науковця, це такі особливості організації навчально-виховного процесу, які сприяють цілісності навчання й виховання майбутніх учителів, усебічному гармонійному розвитку особистості студентів, створюють оптимальні можливості для виявлення та розвитку педагогічних умінь і навичок [38]. Цитоване визначення, на наш погляд, найбільш точно характеризує сутність цього поняття.

Залежно від способу впливу на освітній процес, педагогічні умови поділяють на зовнішні та внутрішні [67, с. 85]. Зовнішні умови – продукт функціонування політичної, соціально-економічної, освітньої та інших систем

зовнішнього середовища, вони реалізуються через низку факторів. Під внутрішніми педагогічними умовами розуміють похідні завдання педагогічного процесу та сукупність педагогічних заходів, що вможливають ефективне виконання цих завдань.

Аналіз психолого-педагогічних підходів до формування готовності майбутніх учителів фізичної культури використовувати здоров'язберезувальні технології, що описані в ґрунтовних працях, дав змогу окреслити умови фахової підготовки особистості, яка за наявності основних властивостей та компетенцій може провадити професійно-педагогічну діяльність, коректно виховувати дітей, формувати в них основні навички здоров'язбереження як під час роботи в школі, так і в умовах діяльності в ДОТ. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язберезувальної професійної діяльності – цілісний педагогічний процес, що передбачає здобуття студентами необхідних знань у галузі фізичного і психічного розвитку дітей, здорового способу життя та здоров'язбереження, методики організації фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової й здоров'язберезувальної діяльності, формування на цій основі комплексу вмінь і навичок, що сприяють ефективній реалізації майбутніми вчителями функцій здоров'язберезувальної професійної діяльності [48].

Здоров'язберезувальна діяльність майбутнього вчителя фізичної культури стає можливою завдяки сформованості:

– мотивів (усвідомлення важливості здоров'язберезувальної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів, зацікавленість цією роботою, бажання досягти в ній успіху);

– знань (використання засобів фізичної культури в профілактиці захворювань, корекції фізичного стану, розвитку фізичних якостей школярів, в організації самостійних занять школярів для активного відпочинку в режимі навчального дня та у вихідні / на канікулах; обізнаність із особистісно зорієнтованими технологіями фізичного розвитку і здоров'я-

збереження; знання змісту, форм та методів організації здоров'язбережувальної діяльності);

– умінь (проведення навчальних і секційних занять, робота з учнями, які за станом здоров'я належать до спеціальних медичних груп; надання першої медичної допомоги; розроблення сценаріїв, планів і програм оздоровчих заходів, організація та проведення фізкультурно-оздоровчих, спортивно-масових заходів; методична допомога іншим педагогам у проведенні здоров'язбережувальних заходів у режимі навчального дня, у позаурочний і позашкільний час; систематичний самоаналіз професійної діяльності щодо узагальнення власного досвіду та досвіду інших осіб);

– комунікативних навичок та особистісних якостей майбутніх учителів фізичної культури [там само].

Серед педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій в дитячих оздоровчих таборах виокремлено:

– включення майбутнього вчителя фізичної культури в здоров'язбережувальну діяльність;

– моделювання здоров'язбережувальної діяльності майбутнього вчителя в процесі взаємодії мотиваційного, змістового, когнітивного, процесуального, самооцінного, рефлексивного, творчого компонентів готовності;

– поповнення інформаційного поля вчителя завдяки створенню системи взаємодоповнювальних і взаємопов'язаних профільних дисциплін та спецкурсу;

– опанування майбутнім учителем фізичної культури новітніх технологій та активне їх використання на робочому місці (інтерактивні технології, здоров'язбережувальні технології, дослідницький підхід у роботі (постійне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення), творчий підхід).

Включення майбутнього вчителя фізичної культури в здоров'язбережувальну діяльність є наскрізною умовою створеної нами

методичної системи, оскільки активне залучення особистості майбутнього вчителя фізичної культури до виконання дій та операцій, спрямованих на покращення, удосконалення й зміцнення власного здоров'я та здоров'я інших осіб слугує фундаментом ефективної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до адекватного використання здоров'язбережувальних технологій у школі та в ДОТ.

Готовність майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій схарактеризована як багатогранна, поліфункційна система інтегрованого утворення особистості, що реалізована за допомогою взаємодоповнювальних компонентів: мотиваційного, змістового, когнітивного, процесуального, самооцінного, оздоровчого та творчого. Моделювання здоров'язбережувальної діяльності майбутнього вчителя в процесі взаємодії мотиваційного, змістового, когнітивного, процесуального, самооцінного, оздоровчого, творчого компонентів готовності – невід'ємна умова ефективної реалізації мети нашого дослідження.

Наступна умова підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій – поповнення інформаційного поля вчителя завдяки створенню системи взаємодоповнювальних і взаємопов'язаних профільних дисциплін та спецкурсу. Формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у школі й ДОТ відбувається під час професійно-педагогічної підготовки у ЗВО, тому такий процес підпорядкований освітньому процесу, а також має особливості, зумовлені специфікою здоров'язбережувальної практики загальноосвітнього закладу й ДОТ. Відповідно до цього запропоновано включити до навчальних планів дисципліну «Технології вивчення галузі «Здоров'я та фізична культура». Крім того, удосконалено методичну систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ, до складу якої входить:

тлумачний словник-довідник понять і термінів з педагогіки, навчально-методичний посібник «Рухливі ігри для дитячих оздоровчих таборів», спецкурс «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах».

Опанування майбутнім учителем фізичної культури новітніх технологій та активне їх використання на робочому місці (інтерактивні технології, здоров'язберезувальні технології, дослідницький підхід у роботі (постійне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення), творчий підхід – одна з фундаментальних умов ефективної реалізації мети нашого дослідження. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій має відбуватися із застосуванням найновітніших технологій, методик, освітніх інновацій, набутого вітчизняного й зарубіжного досвіду. Відповідно до цього теоретично обґрунтовані та практично підтвердженні авторські методичні рекомендації щодо застосування інтерактивних, здоров'язберезувальних технологій і диференціації в навчанні.

Органічною умовою ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у ДОТ є творчий підхід до роботи. Наголосимо, що майбутній учитель фізичної культури зобов'язаний творчо підходити до роботи з дітьми, особливо в умовах ДОТ, він має імпровізувати, пропонувати креативні варіанти розв'язання різноманітних педагогічних проблем.

Теоретичне обґрунтування умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у педагогічному процесі як школи, так і ДОТ слугує підставою для кількох висновків. Здоров'язберезувальна роль фізичної культури в шкільній освіті та в ДОТ виявляється у двох аспектах. По-перше, висока значущість фізичної та рухової активності школярів із погляду стимулювання інтелектуальних, перцептивних і мнемічних процесів, покращення розумової працездатності

вможливають повноцінний розвиток рівня освіченості дітей з усіх предметів. По-друге, грамотно організована фізична активність дітей є найважливішим засобом зміцнення їхнього здоров'я.

Тенденції до погіршення здоров'я школярів суттєвою мірою зумовлені браком рухової активності, тому для збереження здоров'я дітей необхідно зосереджувати увагу на заняттях фізичною культурою. Водночас здоров'язбережувальна освіта передбачає досягнення паритету між збереженням здоров'я школярів і забезпеченням їхньої успішності з усіх навчальних предметів. Для виконання цього завдання процес фізичного виховання необхідно орієнтувати саме в ДОТ.

Отже, використання здоров'язбережувальних технологій учителем фізичної культури в педагогічному процесі являє собою контрольовану та професійно-педагогічну діяльність, основна мета якої полягає в збереженні й розвитку здоров'я школярів. Така робота спрямована на вдосконалення процесу навчання і виховання, сприяння збереженню та зміцненню здоров'я дітей, орієнтування учнів на здоровий спосіб життя за допомогою включення їх у практику виховання та збереження здоров'я.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до провадження здоров'язбережувальної діяльності схарактеризована в руслі професійної готовності до реалізації педагогічної діяльності. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури безпосередньо до використання здоров'язбережувальних технологій витлумачена як інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, багаторівневу та складну структуру, працює як взаємодія мотиваційного, змістового, когнітивного, процесуального, самооцінного, оздоровчого, творчого компонентів, рівень сформованості яких залежить від здоров'язбережувального характеру, спрямованості й потреби в професійно-особистісному вдосконаленні майбутнього вчителя фізичної культури.

2.6. Обґрунтування педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ

Реалізація ефективного управління процесом підготовки студентів до використання здоров'язбережувальних технологій у вищій школі дає змогу змодельовати педагогічну модель процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до названого виду діяльності в дитячих оздоровчих таборах. Відповідно до результатів дослідження підготовки майбутнього вчителя сформульовано концептуальні положення стосовно підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ.

Варто зазначити, що концептуальною основою створеної нами моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ є особистісно орієнтований підхід, який передбачає формування оптимальних та ефективних умов для розвитку студентів. Дослідниця Л. Покроєва зауважує, що особливістю професійної підготовки повинна бути орієнтація на розвиток особистості студента як неповторної індивідуальності, на створення оптимальних умов для становлення фахівця, на динаміку механізмів саморозвитку, саморегуляції, самозахисту й самовиховання [129].

Згідно з авторською концепцією системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ сформульовано мету, завдання роботи, схарактеризовано структуру оптимізації навчально-виховного процесу. Мета дослідження полягає у створенні педагогічних умов для підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ. Мету підготовки студентів до використання здоров'язбережувальних технологій реалізують через виконання комплексу завдань, а саме: розвиток необхідних особистісних і професійно важливих якостей, формування спеціальних та загальнопедагогічних знань, умінь і навичок, опанування

сучасних інноваційних технологій провадження навчального процесу. З огляду на це основне завдання пов'язане з підготовкою майбутнього вчителя фізичної культури, спроможного постійно створювати в дитячому колективі ефективне здоров'язбережувальне середовище, використовувати на практиці здоров'язбережувальні технології, докладати зусиль до індивідуального розвитку кожної дитини, усебічно вивчати її потреби, здібності та інтереси.

Розроблена нами педагогічна модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури являє собою схему педагогічних заходів, що оптимізують ефективність процесу підготовки вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ. У складі педагогічної моделі виокремлено теоретичні й методологічні засади підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ.

Логіка викладу наукового матеріалу орієнтує на докладний аналіз основних складників структурно-функційної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у ДОТ. У ході наукового пошуку схарактеризовано:

– теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах (педагогічні та психологічні концепції освіти, принципи й критерії добору матеріалу для побудови навчальних планів і програм, тенденції розвитку в змісті поняття «здоров'язбережувальні технології», функції посібників, філософія освіти);

– методичні засади навчання (педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах).

Методологічну основу побудови навчально-виховного процесу у ВНЗ становить концепція системи підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій, що реалізована завдяки описаним педагогічним умовам підготовки майбутніх учителів фізичної культури до

використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах, а саме:

1) включення майбутнього вчителя фізичної культури в здоров'язберезувальну діяльність;

2) моделювання здоров'язберезувальної діяльності майбутнього вчителя в процесі взаємодії мотиваційного, змістового, когнітивного, процесуального, самооцінного, оздоровчого, творчого компонентів готовності;

3) оновлення інформаційного поля вчителя завдяки створенню системи взаємодоповнювальних і взаємопов'язаних профільних дисциплін та спецкурсу;

4) опанування майбутнім учителем фізичної культури новітніх технологій та активне їх використання на робочому місці (інтерактивні технології, здоров'язберезувальні технології, дослідницький підхід у роботі (постійне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення));

5) творчий підхід до роботи.

Диференційовано педагогічні підходи формування методичної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах (особистісно орієнтований, дослідницький, технологічний, диференційований, компетентнісний).

Як зазначено вище, особистісно орієнтований підхід постає провідним у розробленій нами методичній системі, оскільки традиційні підходи до навчання повною мірою не розв'язують актуальних проблем сьогодення. У зв'язку з цим увагу зацентровано саме на технологіях співробітництва, що зумовило вибір окресленого підходу.

Дослідницький підхід також є невід'ємною частиною нашої методичної системи, тому що на сучасному етапі здоров'язберезувальні технології належать до категорії новітніх технологій. У ході дослідження постало завдання не просто навчити майбутнього вчителя фізичної культури

послугуватися новітніми технологіями, а й виховати в педагога прагнення їх вивчати та вдосконалювати.

Технологічний підхід характеризує спрямованість педагогічних досліджень на вдосконалення діяльності навчання, оптимізацію та підвищення її результативності, інтенсивності й інструментальності. Відповідно до мети й завдань нашого дослідження зазначений підхід якнайкраще втілює шляхи їх реалізації.

У сучасних умовах різкого погіршення здоров'я сучасної молоді, зростання в них кількості хронічних захворювань та ін. диференційований підхід набуває особливого значення під час підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Саме вміння дібрати посильні, ефективні, оздоровчі вправи для кожної дитини характеризує майбутнього вчителя як професіонала.

Опанування майбутнім учителем основного спектру функційних компетентностей являє собою фундамент для успішного використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Унаслідок цього можна стверджувати, що компетентнісний підхід – завершальна ланка розробленої нами методичної системи.

У процесі роботи виокремлено структурні компоненти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах (мотиваційний, змістовий, когнітивний, процесуальний, самооцінний, рефлексивний, творчий) та описано їхні функційні зв'язки. Нижче запропоновано коротку характеристику кожного з названих компонентів.

Наявність мотиваційного компонента аргументована доцільністю формування в майбутнього вчителя фізичної культури потреби у вихованні, підтриманні, збереженні здоров'я дітей, в орієнтації на здоровий спосіб життя. Основою педагогічної діяльності, спрямованої на виховання здоров'я учнів, мають стати цінності здоров'я, здорового способу життя. Такі орієнтири трансформуються в мотив до провадження

здоров'язбережувальної діяльності. Учитель має теж обов'язково дотримуватися принципів здорового способу життя, це підвищуватиме його авторитет серед учнів, які теж обиратимуть здоровий спосіб життя.

Як зазначає М. Козуб, мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій включає:

- усвідомлене розуміння актуальності здоров'язбережувальної діяльності вчителя, особистої та соціальної значущості цієї роботи;

- бажання оволодіти теорією і практикою здоров'язбережувального навчання;

- мотивацію на підвищення професійної компетентності в царині здоров'язбережувальної діяльності;

- мотиваційну спрямованість на здоровий спосіб життя і прагнення передати її дітям, зацікавленість у здоров'язбережувальній діяльності, пропаганді здоров'я, пізнавальний інтерес до педагогічних проблем, пов'язаних із процесами здоров'язбереження дітей;

- прагнення до творчого пошуку раціональних способів здоров'язбережувального навчання;

- усвідомлення сенсу оволодіння основами здоров'язбереження як умовами підвищення результативності педагогічної діяльності, що виявляється в якісних змінах розвитку особистості дитини та збереженні її здоров'я [82].

Змістовий компонент відображений у навчально-методичному комплексі «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах». Змістовий компонент у підготовці майбутніх учителів фізичної культури відіграє вкрай важливу роль, оскільки являє собою систему знань майбутнього вчителя.

Когнітивний компонент готовності репрезентований такими складниками:

– теоретико-методологічні знання базових термінів (здоров'я, здоровий спосіб життя та ін.);

– поінформованість стосовно концепцій і підходів до виховання, збереження й підтримання здоров'я, орієнтації студентів та учнів на здоровий спосіб життя;

– обізнаність щодо освітніх технологій, зорієнтованих на поліпшення і збереження здоров'я;

– знання про фізичну культуру, методику фізичного виховання, діяльність учителя фізичної культури.

Когнітивний компонент дає змогу розвинути й задовольнити сформовані потреби, професійні мотиви та інтереси, гуманістичні цінності й орієнтації майбутнього вчителя фізичної культури на здоров'язбереження дітей під час провадження професійної діяльності.

Про наявність розвиненого процесуального компонента можна говорити в разі готовності майбутнього вчителя фізичної культури до організації як власної діяльності, так і роботи учнів на уроці.

Самооцінний компонент виявляється в здатності майбутнього вчителя фізичної культури до самооцінювання та самокритики, в умінні адекватно оцінювати свої знання й уміння.

Рефлексивний компонент готовності майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах залежить від якості регуляції, вибору та оцінювання педагогічних дій щодо її реалізації, тобто без рефлексії неможливе ефективне використання здоров'язбережувальних технологій учителем фізичної культури.

Творчий компонент має велике значення для становлення майбутнього вчителя фізичної культури, відсутність компонента творчості в процесі підготовки у ВНЗ унеможлиблює успішність майбутньої педагогічної діяльності як такої, оскільки саме в умінні вчителя імпровізувати, добирати

креативні варіанти розв'язання педагогічних проблем виявляється справжній професіоналізм.

Визначено критерії підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий, поведінково-діяльнісний. Представлено рівні підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Узагальнену характеристику показників критеріїв і рівнів підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах представлено в таблиці 2.3.

За основу дослідження обрані характеристики показників рівнів і критеріїв готовності майбутніх учителів фізичної культури, що запропоновані в дослідженні М. Козуб [82]. Результатом є готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах.

Таблиця 2.3.

Характеристика критеріїв, показників та рівнів підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах

Критерії	Показники	Характеристика рівнів підготовленості майбутніх учителів		
МОГ	пізнавальний	низький	середній	високий

	<p>інтерес до здоров'я, здорового способу життя, здоров'язбережувальних технологій та діяльності педагога, особистісно-значущий сенс застосування їх у професійній діяльності</p>	<p>відрізняється нестійким ставленням до здоров'язбережувальної діяльності; пізнавальний інтерес до здоров'язбережувальних технологій починає формуватися на основі отримання знань про сутність і специфіку здоров'язбережувальної діяльності в рамках педагогічного процесу, однак, знання ці носять поверхневий і несистематизований характер</p>	<p>характеризується націленістю на пошук шляхів і способів здійснення здоров'язбережувальної діяльності та використання здоров'язбережувальних технологій; прагнення до професійного здійснення здоров'язбережувальної діяльності носить усвідомлений характер і має особистісний сенс</p>	<p>ґрунтується на творчій переконаності в необхідності підвищувати здоров'язбережувальну ефективність сучасного освітнього процесу</p>
<p>КОГНІТИВНИЙ</p>	<p>рівень теоретичних знань про здоров'я, здоровий спосіб життя школярів і здоров'язбережувальні технології (про їх сутнісні і специфічні аспекти)</p>	<p>технологічні вміння спрямовані переважно на відтворення традиційних методів і підходів</p>	<p>Використання здоров'язбережувальних технологій та включення здоров'язбережувальної діяльності у власну практику ґрунтується на глибоких знаннях і різноманітних технологічних уміннях, але не підкріплюється творчим переосмисленням</p>	<p>свідомо використовує вже наявні і створені прийоми, форми і методи здоров'язбережувальних технологій</p>

діяльнісний	рівень сформованості системи технологічних умінь, необхідних для успішного використання здоров'язбережувальних технологій під час роботи у ДОТ	усвідомлення необхідності використання здоров'язбережувальних технологій не носить особистісного сенсу	педагогічна діяльність спрямовується на адаптацію апробованих здоров'язбережувальних технологій	педагогічна діяльність ґрунтується на різнобічних знаннях про здоров'язбереження і в педагогічному процесі, з'являється здатність до суб'єктивного методологічного розгляду професійних задач, критичного розгляду професійних задач, критичному осмисленню свого способу педагогічної діяльності в контексті здоров'язбережувального навчання
рефлексивний	сформованість рефлексивних позицій	рефлексивна позиція не пов'язана з усвідомленням власного стилю роботи з дітьми.	рефлексивна позиція пов'язана із самоствердженням, самореалізацією через вироблення індивідуального стилю роботи з дітьми та його критичне осмислення.	рефлексивна позиція пов'язана з самоактуалізацією через аналіз себе як коригуючого своєю діяльністю суб'єкта, зі здатністю конструктивно ставитися до своєї діяльності, моделювати здоров'язбережувальну діяльність відповідно до новітніх здоров'язбережувальних технологій.

Рис. 1. Педагогічна модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах

Висновок до другого розділу

Відповідно до мети дослідження проаналізовано зміст і структуру підготовки вчителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій. На основі рефлексії навчальних планів та програм з'ясовано, що в зазначених навчальних планах і програмах немає дисциплін, які адекватні до сучасних вимог і сприяють підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Основна проблема полягає в тому, що на сучасному етапі професійної підготовки майбутніх учителів здоров'язбережувальні технології є пріоритетними здебільшого для підготовки майбутніх соціальних робітників. З огляду на це вважаємо за необхідне включити таку дисципліну, як «Технології вивчення галузі «Здоров'я та фізична культура» до переліку дисциплін із підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

У розділі сформульовано концептуальні положення стосовно порушеної теми. Створено модель підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах, удосконалено методичну систему підготовки вчителя. Такий підхід уможливив виокремлення низки педагогічних умов:

1) включення майбутнього вчителя фізичної культури в здоров'язбережувальну діяльність;

2) моделювання здоров'язбережувальної діяльності майбутнього вчителя в процесі взаємодії мотиваційного, змістового, когнітивного, процесуального, самооцінного, оздоровчого, творчого компонентів готовності;

3) поповнення інформаційного поля вчителя завдяки створенню системи взаємодоповнювальних і взаємопов'язаних профільних дисциплін та спецкурсу;

4) опанування майбутнім учителем фізичної культури новітніх технологій та активне їх використання на робочому місці (інтерактивні технології, здоров'язбережувальні технології, дослідницький підхід у роботі (постійне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення);

5) творчий підхід до роботи.

У дисертації теоретично аргументована доцільність змісту та структури навчальної програми розробленого нами спецкурсу для студентів педагогічних факультетів і комплексу навчально-методичних посібників. Основою створення навчально-методичних посібників послугувала провідна ідея: структура підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Окреслена ідея представлена такими компонентами: мотиваційний, змістовий, когнітивний, процесуальний, самооцінний, рефлексивний, творчий. Під час створення спецкурсу ми керувалися сучасними підходами до навчання (особистісно орієнтований, дослідницький, технологічний, диференційований, компетентнісний), на які спрямована діяльність викладача ЗДО.

Доведено, що опанування майбутніми вчителями фізичної культури новітніх технологій навчання (інтерактивних, здоров'язбережувальних та диференційованого навчання) підвищує ефективність підготовки майбутніх учителів фізичної культури та вдосконалює систему фізичного виховання, створює для студентів можливість грамотно взаємодіяти з дітьми в умовах роботи ДОТ, налагоджує процес взаємодії між учителем та дитиною, орієнтує майбутнього вчителя на індивідуальну роботу з кожною конкретною дитиною, допомагає вивчати індивідуальні можливості, особливості фізичного й особистісного розвитку кожного учня, зважати на них, коректно виправляти й розвивати, використовуючи різноманітні форми та види фізично-оздоровчої, спортивно-ігрової діяльності.

Використання новітніх технологій учителем фізичної культури є вагомим напрямом підготовки до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах під час навчання у ЗВО.

У роботі теоретично обґрунтована та практично доведена доцільність використання вчителями фізичної культури методів і прийомів мовного впливу, що підвищує ефективність навчання техніки фізичних вправ, має велике значення для оптимізації роботи вчителя та його росту як професіонала. Саме інтерактивні технології допомагають майбутньому вчителю фізичної культури скеровувати увагу дітей у потрібне для ефективної взаємодії русло, формувати творче і критичне мислення, обстоювати активну позицію в процесі навчання.

Обґрунтовано необхідність застосування здоров'язберезувальних технологій, ефективність яких залежить від особистісних рис майбутнього вчителя фізичної культури, а також від опанованих ним знань і вмінь під час навчання у ЗВО. Здоров'язберезувальні технології неможливо застосувати адекватно до ситуації без такого тандему, як диференціація та інтерактивні технології.

У дослідженні доведена необхідність підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, який спроможний провадити ефективну дослідницьку діяльність. Уміння майбутнього вчителя фізичної культури самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у відборі необхідної інформації, використовувати отримані відомості на практиці, вибудовувати здоров'язберезувальну діяльність із перспективою на кінцеву мету характеризує рівень професіоналізму майбутнього вчителя фізичної культури.

Усі описані вище позиції представляють методичну систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. До компонентного складу цієї системи також входять посібники навчально-методичного комплексу: навчально-методичний посібник «Рухливі ігри»;

«Тлумачний словник-довідник понять і термінів», спецкурс «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах»). У посібниках уміщено дидактичний матеріал, використання якого сприятиме більш ефективній реалізації підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах.

Зміст спецкурсу «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах» і посібників навчально-методичного комплексу доступний для студентів педагогічних факультетів та сприяє ефективному засвоєнню знань і вмінь студентів на заняттях.

Порівняльний аналіз дає підстави стверджувати, що створення належних педагогічних умов, оптимальних для ефективної підготовки студентів до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах, систематична й цілеспрямована робота зі студентами, включення студентів в активну пізнавальну діяльність через застосування інтерактивних, здоров'язбережувальних технологій, диференційованого навчання та дослідницького підходу сприяли підвищенню рівня сформованості професіоналізму та готовності майбутнього вчителя фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах.

Отже, у навчально-виховний процес ВНЗ доцільно впроваджувати розроблений нами спецкурс і посібники навчально-методичного комплексу, метою яких є підвищення рівня й ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах.

ВИСНОВКИ

У монографії представлено теоретичне обґрунтування наукової проблеми – підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах, запропоновано практичне розв'язання окресленого питання на основі виокремлених педагогічних умов. Результати науково-педагогічного пошуку засвідчують ефективне виконання сформульованих завдань і досягнення мети дослідження, що слугує підставою для висновків.

1. Унаслідок теоретичного осмислення особливостей підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій констатовано відсутність у науковій літературі всебічного обґрунтування порушеної проблеми.

Вивчення наукових джерел, присвячених описові змістово-структурних аспектів поняття «здоров'язбереження», спонукало до висновку про багатогранність і поліаспектність цього явища. На підставі філософської та психолого-педагогічної літератури витлумачено сутність таких понять, як «здоров'я», «культура», «фізична культура», «здоров'язбереження», «здоров'язберезувальна діяльність», «здоров'язберезувальні технології».

Донині не була запропонована усталена і єдина дефініція досліджуваних понять, що зумовлене розбіжностями в наукових поглядах на цю проблему. Усебічна рефлексія літературних джерел послугувала підставою для формулювання авторської дефініції поняття: здоров'язбереження – процес зміцнення та збереження здоров'я, спрямований на перетворення емоційної й інтелектуальної сфери особистості учня, поліпшення ціннісного ставлення до особистісного здоров'я і здоров'я інших осіб, загальне усвідомлення школярами особистої відповідальності за власне здоров'я.

2. Проаналізовано зарубіжний досвід із підготовки вчителя фізичної культури та виокремлено напрями втілення провідних ідей у систему освіти України: підготовка високопрофесійного фахівця, що прогнозує опанування

комплексу знань і вмінь викладати дисципліни освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» на належному рівні; застосовувати новітні методи, форми, засоби навчальної роботи; формувати в учнів ґрунтовні знання про шляхи збереження та зміцнення здоров'я; посилювати мотивацію до проведення фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями; сприяти розвитку в школярів потреби в здоровому способі життя.

3. У монографії схарактеризовано зміст і структуру підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Зазначено, що зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури регламентований навчальними планами та програмами вищих освітніх закладів, а структура репрезентована комплексом професійно-особистісних складників майбутнього вчителя фізичної культури, сформованим під час навчання у ЗВО.

На основі описаних умінь визначено та проаналізовано рівні підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах: високий, середній, низький. Диференційовано критерії й показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах.

4. Закцентовано на тому, що виокремлені й теоретично аргументовані педагогічні умови сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах: включення майбутнього вчителя фізичної культури в здоров'язберезувальну діяльність; моделювання здоров'язберезувальної діяльності майбутнього вчителя в процесі взаємодії мотиваційного, змістового, когнітивного, процесуального, самооцінного, рефлексивного, творчого компонентів готовності; оновлення інформаційного поля вчителя завдяки створенню системи взаємодоповнювальних і взаємопов'язаних профільних дисциплін та спецкурсу; опанування

майбутнім учителем фізичної культури новітніх технологій та активне їх використання на робочому місці (інтерактивні технології, здоров'язбережувальні технології, дослідницький підхід у роботі (постійне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення); творчий підхід до діяльності).

5. У ході наукового пошуку верифіковано ефективність педагогічних умов удосконаленої методичної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. На базі п'яти ЗВО країни виконано дослідницько-експериментальну перевірку ефективності навчальної програми з розробленого спецкурсу й підготовлених посібників, що входять до навчально-методичного комплексу. Унаслідок систематизації відомостей, отриманих за результатами формувального експерименту, доведено ефективність методичної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Завдяки формувальному експерименту констатовано зростання кількості студентів ЕГ, які демонструють високий рівень готовності до використання здоров'язбережувальних технологій. Серед позитивних чинників названо зниження в експериментальній групі показників низького рівня готовності до аналізованого типу педагогічної діяльності. Результати зіставлення відомостей, одержаних у ході дослідницько-експериментальної роботи, доводять ефективність обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. Майбутні вчителі фізичної культури спроможні усвідомлено засвоїти зміст програми спецкурсу та отримати міцні знання.

Шляхом теоретико-методологічного аргументування концептуальних позицій (дотримання вимог системного підходу; оперування сучасними методами з огляду на об'єкт, предмет, мету й завдання, упровадження результатів експериментальної роботи в практику діяльності вищих

навчальних закладів) доведена достовірність результатів дослідницько-експериментальної роботи.

Пропоноване дослідження не вичерпує глибини порушеної проблеми й передбачає подальший пошук у напрямі більш докладного аналізу закордонного досвіду підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій.

Список використаних джерел

1. Аксьонова О. П. Формування фізичної культури учнів початкової школи в умовах диференційованого навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Олена Петрівна Аксьонова ; Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – 20 с.
2. Амонашвілі Ш. А. Роздуми про гуманність педагогіки / Ш. А. Амонашвілі. – К.: Видавничий дім Шалви Амонашвілі, 1996. 494 с.
3. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я : пер. з рос. / М. М. Амосов. – К. : Здоров'я, 1990. – 168 с.
4. Апанасенко Г. Л. Фізіологічні основи фізичної культури і спорту: навч. посіб. / Г. Л. Апанасенко, С. О. Михайлович / Ужгородський НУ. – Ужгород: [Б.в.], 2004. –144 с.
5. Апанасенко Г. Превентивная медицина. Ч. I: Начала валеологии / Г. Апанасенко // Медичний всесвіт. – 2002. – № 1–2. – Т. 2. – С. 2–24.
6. Апанасенко Г. П. Валеологія як наука / Г. П. Апанасенко, Л. А. Попова // Валеологія. – 1996. – № 1. – С. 4–9.
7. Арефьев В. Фізичні можливості учнів загальноосвітньої школи різного рівня фізичного розвитку / В. Арефьев // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт –2013. – Вип. 112(1). – С. 26–28.
8. Багно Ю. Педагогічні технології в практиці літніх оздоровчих таборів / Ю. Багно // Гуманітарний вісник. – 2012. – № 26. – С. 15–18.
9. Багно Ю. Практика в літніх оздоровчих таборах, як засіб формування педагогічної компетентності майбутніх учителів / Ю. Багно // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу

- «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». – 2013. – Вип. 28. – Т. 2. – С. 19–23.
10. Базурін В. М. Показники вагомості інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку дослідницьких умінь майбутніх учителів математики і фізики.
  11. Безкоровайна Л. Оцінка якостей, необхідних для майбутньої професійної управлінської діяльності фахівців фізичного виховання та спорту / Л. Безкоровайна // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 10. – С. 87–90.
  12. Бесарабчук Г. Дослідження теоретико-методичних основ проблеми контролю готовності учнів ліцеїв військового профілю до служби в армії / Г. Бесарабчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 10. – С. 8–11.
  13. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн. 2 / І. Д. Бех // Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади : Навчально-методичне видання. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
  14. Бібік Н. Компетентнісний підхід до презентації освітніх результатів / Н. Бібік // Школа першого ступеня : теорія і практика : зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2004. Вип. 10. С. 25–29.
  15. Бібік Надія (Основи здоров'я в початковій школі : методичний коментар / Н. Бібік, Н. Коваль // Початкова школа. – 2005. – № 10. – С. 42–47.
  16. Бібліотека онлайн. Конспект лекцій педагогіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://readbookz.com/book/172/5511.html>
  17. Бігун В С. Людина в праві: аксіологічний підхід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.12 «Філософія права» / В`ячеслав Степанович Бігун; Нац. акад. внутр. справ України МВС України. – К., 2004. – 19 с.

18. Бігун В`ячеслав Степанович. Людина в праві: аксіологічний підхід : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / В`ячеслав Степанович Бігун. – К., 2003. – 220 с.
19. Бірюк Л. Я. Аксіологічний підхід до формування комунікативно спроможної особистості майбутнього вчителя початкової ланки освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vgnpu_ped/2009_13/V13_149_154.pdf
20. Богініч О. Л. Роль здоров'язберезувальних технологій в сучасній практиці вчителя Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія педагогічні науки. Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. Вип. № 21 (274) С. 27-29.
21. Богініч О. Особливості підготовки майбутніх педагогів до фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками / О. Богініч // Наукові записки тернопільського ДПУ : Педагогіка. – 2004. – № 4. – С. 108–111.
22. Богініч О. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку / О. Богініч // Вісник Прикарпатського університету імені І. Франка. – Івано-Франківськ : Педагогіка, 2008. – Вип. XVII–XVIII. – С. 191–199.
23. Болгаріна В. Культурологічний підхід до управління школою / В. Болгаріна. – Харків : Основи, 2006. –156 с.
24. Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога / [Бондарук Г. А. та ін.] ; за заг. ред. Хомич Лідії Олексіївни ; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Від. вихов. систем у пед. освіті. — К. : Лисенко М. М., 2010. — 141 с.
25. Борейко Н. Історичний аналіз системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів / Н. Борейко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 9. – С. 33–38.

26. Бризгалова С. І. Проблемне навчання в початковій школі : учеб. посіб. / С. І. Бризгалова. – Вид. 2-ге, іспр. і доп. – Калінінград : Вид., 1998. – 91 с.
27. Вайда Т. Формування готовності фахівців відомчого ВНЗ МВС України до застосування педагогічних здоров'язбережувальних технологій / Т. Вайда // Педагогічний альманах. – 2010. – ВИПУСК 8. – С. 105–110.
28. Валеологія. Теоретичні основи валеології : навч. посібник / Е. Булич, І. Мурашов. – К. : ІЗМН, 1997. – 224 с.
29. Верігіна Наталя Олександрівна. Становлення індивідуального стилю педагогічної діяльності майбутнього вчителя в процесі практичної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Наталя Олександрівна Верігіна. – [Електронний ресурс]. – Чита. – РДБ, 2007. – Режим доступу : <http://uch.meximas.com/soderjanie-organizatsiya-prakticheskoy-2529.html>.
30. Волинець Ю. О. Формування дослідницьких умінь у студентів – майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://elibrary.kubg.edu.ua/763/2/J_Volynets_RSSFEPE_15_PED_PI.pdf.
31. Волошин О. Проблема збереження здоров'я учнів в освіті в умовах її модернізації / О. Волошин // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи / за заг. ред. М. Лук'янченка, Ю. Шкретія, Е. Боляха, А. Матвєєва. – Дрогобич : КОЛО, 2005. – С. 119–123.
32. Гавриш Ірина Володимирівна. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Ірина Володимирівна Гавриш. – Луганськ, 2006. – 572 с.
33. Гайдур Михайло Іванович. Підготовка майбутніх вчителів до організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах інформаційного середовища : дис. кандидата пед. наук : 13.00.04 / Михайло Іванович Гайдур. – Ялта, 2010. – 278 с.

34. Гайдур М. І. Підготовка майбутніх учителів до організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах інформаційного середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Михайло Іванович Гайдур ; Кримський гуманітарний університет. – Ялта, 2010. – 17 с.
35. Гакман А. В. Структура моделі організації рекреаційно-оздоровчої діяльності підлітків в літньому оздоровчому таборі (ЛОТ). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2011_91_1/Gakman.pdf
36. Гаращенко Л. Педагогічні умови застосування здоров'язберезувальних методик виховання в дошкільному закладі / Л. Гаращенко // Збірник наукових праць. – 2010. – № 4. – С. 27–34.
37. Гарбузенко Л. Діяльнісний підхід у становленні майбутніх учителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва / Л. Гарбузенко // Вісник Львівського університету. – Львів : ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2010. – № 6 (193), Ч. II. – С. 23–28.
38. Голубова Г. В. Педагогічні умови розвитку обдарованості студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogica/2_105345.doc.htm.
39. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
40. Горбинко В. Формування здорового способу життя у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку / В. Горбинко // Гуманітарний вісник. Педагогіка. – 2012. – № 27. – С. 59–65.
41. Гриб В. Нові інноваційні технології та шляхи поліпшення навчального процесу зі спеціальності «неврологія» / В. Гриб // Медична освіта. Серія : вдосконалення вищої медичної освіти. – 2013. – № 1. – С. 24–27.

42. Грінченко І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Європі й України / І. Грінченко // Педагогічний дискурс. – 2012. – № 12. – С. 103–109.
43. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах : монографія / Р. С. Гуревич. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2009. – 410 с.
44. Демінська Л. Аналіз професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2011_2/demins.pdf
45. Денисенко Н. Ф. Теоретичні засади та технологія управління системою фізичного виховання дітей дошкільних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Нінель Федорівна Денисенко ; Запорізький обласний ін-т післядипломної педагогічної освіти. – К., 2002. – 39 с.
46. Денисенко Нінель. Освітній процес має бути здоров'язберезувальним / Н. Денисенко // Дошкільне. виховання. – 2007. – № 7. – С. 8–10.
47. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.
48. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Петро Борисович Джуринський; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2013. – 43 с.
49. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної професійної діяльності : монографія / П. Б. Джуринський. – Одеса : видавництво ТОВ Лерадрук, 2012. – 422 с.

50. Джуринський П. Б. Теорія і методологія здоров'язбережувальної професійної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури : монографія / П. Б. Джуринський. – Одеса : ТОВ Лерадрук, 2012. – 324 с.
51. Джуринський П. Б. Теорія і методологія здоров'язбережувальної професійної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури : монографія / П. Б. Джуринський. – Одеса : ТОВ Лерадрук, 2012. – 422 с.
52. Джуринський П. Компоненти підготовленості до здоров'язбережувальної професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури / П. Джуринський // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – Вип. 5. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2012_5_9.pdf.
53. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Людмила Миколаївна Дибкова; АПН України : Ін-т вищ. освіти. – К., 2006. – 20 с.
54. Дичківська М. І. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / М. І. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
55. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Борис Тимофійович Долинський; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса : [б. в.], 2011. – 44 с.
56. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності [Текст] :

монографія / Б. Т. Долинський ; Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського», Півден. наук центр Нац. акад. пед. наук України. – Одеса : Черкасов, 2010. – 269 с.

57. Драгнев Ю. Моніторинг професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. Драгнев. // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_1_11.pdf.
58. Дручик В. Методологічні підходи до проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язберігальних технологій у старшій школі / В. Дручик // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту. – 2012. – № 2 (18). – С. 52–55.
59. Дубогай О. Роль фізичного виховання у формуванні здорового способу життя / О. Дубогай // Молодь за здоров'я : Матеріали Міжнародної конференції. – К. : [Б. в.], 2001. – С. 33.
60. Дудко Л. Роль інноваційних педагогічних технологій у становленні конкурентоспроможних спеціалістів / Л. Дудко // Мультиверсум. Філософський альманах. – К. : Центр культури. – 2004. – № 39. – С. 1–4.
61. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 356 с.
62. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/752/1/Durmanenko_O%201.pdf.
63. Ельбрехт О. Компетентісний підхід як методологічна основа формування / О. Ельбрехт змісту професійної підготовки менеджерів // Гуманізація навчально-виховного процесу : Вип. LVТІЛ – Ч. ІІІ. –

- Слов'янськ, 2011. – С. 55. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2011_58_3/7.pdf
64. Єжова О. О. Феномен культури здоров'я в педагогічних дослідженнях. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2010_6/2_razdel/Yezhova.ht.
65. Єрмолова В. Аналіз та оцінка професійної діяльності вчителя фізичної культури / В. Єрмолова, Л. Іванова // Здоров'я та фізична культура. – № 17. – 2005. – С. 11–15.
66. Жабокрицька О. В. Педагогічні умови виховання основ здорового способу життя підлітків у позакласній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія та історія виховання» / Оксана Валентинівна Жабокрицька ; Ін-т проблем виховання АНП України. – К., 2004. – 17 с.
67. Заворотна Я. Роль інноваційних технологій навчання у програмі підготовки майбутнього вчителя / Я. Заворотна // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 4 (1). – С. 60–65.
68. Завражна О. Про роль спецкурсів у системі фахової підготовки студентів-фізиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section2/article_zavragna.pdf
69. Зайченко І. Б. Загальні основи педагогіки. Конспект лекцій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/17000308/pedagogika/pedagogika_-_zaychenko_ib.
70. Зайченко І. В. Педагогіка : навчальний посібник / І. В. Зайченко. – К. : Освіта України, КНТ, 2008. – 528 с.
71. Законодавство України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» : Постанова Кабінету Міністрів України, від 23 листопада 2011 р. – № 1392. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>

72. Законодавство України «Про організацію літнього оздоровлення та відпочинку дітей у 2012 році» : Наказ Міністерства від 12 квітня 2012 р. – № 464. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/img/zstored/.../1_9-321.doc
73. Зорочкіна Т. С. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими учнями початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Зорочкина Тетяна Сергіївна. – Черкаси, – 2011. – 379 с.
74. Зубанова Н. Ю. Зміст та структура професійно-педагогічної спрямованості особистості вчителя фізичної культури / Н. Ю. Зубанова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту / за ред. С. Єрмаков ; Харківський художньо-промисловий інститут. – Х., 1998. – С. 5–7.
75. Зубченко Л. В. Використання інтерактивних методів навчання при формуванні педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання. – [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/16581/4/zubchenko.pdf>
76. Іванніков С. Індивідуально-диференційований підхід у змісті і методиці підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів/ С. Іванніков // Науковий вісник Донбасу. – 2012. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2012_1_4.pdf
77. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів : методичний посібник / О. Дубогай, Б. Пангелов, Н. Фролова, М. Горбенко. – К. : Оріони, 2001. – 152 с.
78. Інформаційні технології та моделювання бізнес процесів : навчальний посібник / О. Томашевський, Г. Цегелик, М. Вітер, В. Дубук. – К. : Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. – 296 с.

79. Карпенко О. І. Соціальне становлення особистості підлітка в тимчасових об'єднаннях за інтересами : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Олена Георгіївна Карпенко; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 1999. – 19 с.
80. Католицьке скаутство Європи в Україні. Історія світового скаутства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fse.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=121&Itemid=46&lang=uk
81. Коваленко Ю. О. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Юлія Олексіївна Коваленко ; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2008. – 21 с.
82. Колісниченко Л. А. Психологія та педагогіка : навчальний посібник / Л. А. Колісниченко, М. В. Артюшина [та ін.] ; під ред. Л. А. Колісниченко. – Київ : КНЕУ, 2008. – 408 с.
83. Колодницька О. Проектні технології у контексті загально педагогічної підготовки викладачів / О. Колодницька // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 4 (Ч. 2). – С. 66–71.
84. Кононко О. Збережемо простір дитинства / О. Кононко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 1. – С. 5–7.
85. Корж В. Динаміка змін показників системи крові у спортсменів за довготривалих фізичних навантажень / В. Корж, І. Башкін // Спортивна медицина. – 2011. – № 1-2. – С. 75–80.
86. Кошманова Т. Можливості впровадження американського досвіду професійної підготовки вчителя у теорію і практику сучасної педагогічної освіти України / Т. Кошманова // Рідна школа. – 2002. – № 1. – С. 74–77.

87. Кривенцова І. В. Поняття про фізичну культуру майбутніх педагогів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-04/09kivcfp.pdf.
88. Круцевич Т. Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури / Т. Круцевич, М. Зайцева // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 41–44.
89. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с. – (Вища освіта XXI століття).
90. Лисенко Л. Пріоритетні напрямки в підготовці майбутніх учителів фізичної культури в світлі ідей К. Д. Ушинського / Лисенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : педагогічні науки. – 2013. – Вип. 110. – С. 243–246.
91. Лівшун О. Педагогічна технологія формування професійної готовності майбутнього вчителя технології / О. Лівшун // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 14. – С. 283–288.
92. Лозинський В. Техніки збереження здоров'я / В. Лозинський. – К. : Главник, 2008. – 160 с.
93. Лозова В. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків, 2002. – С. 126–174.
94. Маковецька Н. Особливості залучення дошкільників до фізичної культури: теоретичний аспект проблеми / Н. Маковецька // Вісник Запорізького національного університету. Серія : фізичне виховання та спорт. – 2010. – № 2(4). – С. 28–37.
95. Максимчук Л. Педагогічні умови застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх економістів-міжнародників / Л. Максимчук. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2012. – Вип. 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2012_1_13.pdf.

96. Малинський І. Формування фізичної культури особистості в умовах гуманізації освіти: філософсько-педагогічний аспект / І. Малинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2012_97/Malyn.pdf
97. Малютенко Н. Питання проектування організації спорткомплексів для людей з обмеженими можливостями / Н. Малютенко // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв . Мистецтвознавство. Архитектура, 2009. т. № 1. – С.96-100.
98. Матеріали до доповіді начальника головного управління освіти і науки облдержадміністрації І. Д. Шарапи на серпневій конференції працівників освіти області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do.gendocs.ru/docs/index-21932.html?page=4>
99. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з валеології, 22-24 жовтня 1996 р., м. Дніпропетровськ. – К. : [б. в.], 1997. – 295 с.
100. Медико-демографічна ситуація та організація медичної допомоги населенню у 2010 році: підсумки діяльності системи охорони здоров'я та реалізація Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». – К. : МОЗ України, 2011. – 104 с.
101. Мединський С. В. Структура підготовки фахівців з фізичного виховання у США в аналогії з Україною / С. В. Мединський // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт» : [зб. наук. пр.] / за ред. Г. М. Арзютова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 14. – С. 66–69.
102. Мельничук Д. Особливості формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій / Д. Мельничук, Д. Бойко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/9147/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82.pdf>

103. Михальська Ю. Наукові підходи до поняття проблеми ставлення до здоров'я / Ю. Михальська // Проблеми сучасної психології. – 2011. – Випуск 12. – С. 705–714.
104. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. – 3-є видання, доповнене. – К.: ВАТ "КДНК", 2001 р. – 608 с.
105. Муқан Н. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Наталія Василівна Муқан ; Ун-т. – Київ, 2005. 20 с.
106. Настенко Л. Г. Педагогічні умови культурологічної підготовки майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Григорівна Настенко ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2002. – 22 с.
107. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Віпол, 2000. – С. 58–80.
108. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. [укл. В. Яременко, О. Сліпущко]. – 2-ге вид. – К. : Аконт, 2005. – Т. 3. П–Я. – 928 с.
109. Нос Любов Степанівна. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в університетах Канади : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Любов Степанівна Нос. – Київ, 2013. – 255 с.
110. Огніста К. До питання про сутність поняття «фізична культура» / К. Огніста // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / під ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХХІІІ, 1999. – № 3. – С. 11–13.
111. Одеський обласний інститут удосконалення вчителів. До всеукраїнського конкурсу-захисту сучасної моделі навчального закладу

- «Школа – сприяння здоров'ю» – 2012. Бути сучасним, значить – здоровим. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvitaodessa.org/administrator/images/image/var2.pdf>
112. Однолеток Т. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема / Т. Однолеток, М. Лянной. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-09/09otvcpp.pdf>
113. Омельченко Л. П. Здоров'ятворча педагогіка / Л. П. Омельченко, О. В. Омельченко. – Х. : Вид.5.група «Основа», 2008.– 205 с.
114. Оржеховська В. Методологічні засади діяльності освітнього закладу, спрямованої на здоров'я / В. Оржеховська, О. Єжова // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 4. – С. 5–17.
115. Осадча Тетяна Юріївна. Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Осадча Тетяна Юріївна. – Луганськ, 2005. – 227 с.
116. Остапенко Г. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи / Г. Остапенко, О. Циганок, С. Жестков // Вісник Запорізького національного університету. Серія : Фізичне виховання і спорт. – 2012. – № 1 (7). – С. 78–85.
117. Офіційний сайт Всесвітньої Організації Охорони здоров'я. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.who.int/topics/mental_health/ru/
118. Офіційний сайт Житомирського державного університету імені Івана Франка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zu.edu.ua/spf/pdf/socped.pdf>
119. Офіційний сайт Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – [електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://istfak.lg.ua/navchannya/informatsiyi-paketi/struktura-informatsiyogo-paketu-sots/>

120. Офіційний сайт Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mdpu.org.ua/new/uk/navchalna-djalnst/navchalno-naukovij-nstitut.html>
121. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці / В. Ф. Паламарчук // Першооснови педагогічної інноватики. – Т. 2. – К. : Освіта України, 2005. – С. 59.
122. Пальшкова І. О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури вчителів початкової школи [теоретико-методологічний підхід] : монографія / І. О. Пальшкова. – Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2009. – 339 с.
123. Пасічник В. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичного виховання за оцінкою студентів-випускників ВНЗ Польщі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Fkszn/2008-01/08pavvvp.pdf
124. Пасічник В. Реалізація основних напрямків Болонського процесу у підготовці вчителів фізичної культури у польських ВНЗ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2010_6/10pvppih.pdf
125. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. В. Кривонос [та ін.] ; за ред. І. Зязюна. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
126. Петриненко Л. Концептуальні підходи до формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності. – [Електронний ресурс].
Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2008_19_1/dos_pdf/Petrinenko_st.pdf

127. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник / І. В. Петрова. – К. : Кондор, 2005. – 408 с.
128. Підласий І. П. Педагогіка / І. П. Підласий – М. : «Просвещение», 1996. – 432 с.
129. Покроєва Л. Проблеми підготовки до навчання шестилітніх першокласників / Л. Покроєва // Початкова школа. – 2000 – № 1. – С. 7-9.
130. Поліщук Н. Характеристика змісту поняття «здоров'я людини» в сучасних дослідженнях / Н. Поліщук // Педагогічні наук: теорія, історія, інноваційні технології. – 2010. – № 1 (3). – С.124–132.
131. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [б-ка з освітньої політики] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 66-72.
132. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рід. шк. – 2005. – № 1. – С. 65.
133. Раков Сергій Анатолійович Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ : монографія / Р. С. Анатолійович. – Х. : Факт, 2005. – 360 с.
134. Рафальська О. Технологія змішаного навчання як інновація дистанційної освіти / О. Рафальська // Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. – 2013. – № 11. – С. 128–133.
135. Руденко Н. Аналіз проблеми готовності до професійної діяльності майбутніх техніків галузі зв'язку в психологічній, педагогічній і методичній літературі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Sitimn/2010_25/analiz%20problemu%20gotovnosti.pdf
136. Рядинська І. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позаурочної роботи з учнями (друга половина ХХ ст.) : автореф. дис. на

- здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Ірина Анатоліївна Рядинська ; Ун-т. – Харків, 2008. – С. 1–2.
137. Савченко В. Інновації у післядипломній підготовці вчителів фізичної культури початкових класів / В. Савченко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – Випуск 42. – С. 39–44.
138. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті; світовий досвід та українські перспективи; кол. моногр. – К.: К.І.С., 2006. – С. 33–45.
139. Савченко Олександра. Реалізація оздоровчої функції шкільної освіти / О. Савченко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 4. – С. 11–15.
140. Саєнка Н. В. Культурологічний підхід до формування загальнокультурної компетентності майбутнього фахівця. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2009_5/files/ped905_41.pdf
141. Свириденко С. Формування навичок здорового способу життя / С. Свириденко, О. Ващенко // Початкова освіта. – 2007. – № 16. – С. 12–15.
142. Сембрат А. Історичний аспект особистісно орієнтованого підходу у вихованні / А. Сембрат // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 14. – С. 51–57.
143. Сергета І. Особливості фізичного розвитку дітей різного віку та новонароджених м. Вінниці / І. Сергета, Н. Осадчук, Д. Сергета // Актуальні питання педіатрії, акушерства та гінекології. – 2011. – № 2. – С. 39–43.
144. Системно-діяльнісний підхід до підготовки майбутнього вчителя : Монографія. / Чебикін О. Я., Курлянд З. Н., Богданова І. М. – Одеса : СМІЛ, 2006. – 120 с.

145. Сімко Р. Т. Поняття готовності до професійної діяльності на сучасному розвитку психологічної науки / Р. Т. Сімко // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка. Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. – 2011. – Випуск 13. – С. 415–425.
146. Скринінгова оцінка адаптаційно-резервних можливостей дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації. Укладачі : Н. Полька, С. Гозак, О. Єлізарова [ін.]. – Новгородська. – Київ. – 2013. – с. 24.
147. Скрипник А. Проблеми формування здорового способу життя сучасної молоді в ЗНЗ України / А. Скрипник, О. Донець. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.znate.ru/docs/index-32039.html?page=9>.
148. Словник української мови: в 11 томах. – К.: Наукова думка, 1972. – Том 3. – 624 с.
149. Словник української мови: в 11 томах. – К.: Наукова думка, 1972. – Том 9. – 789 с.
150. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А. В. Семенова]. – Одеса : Пальміра, 2006. – 272 с.
151. Соколянський І. Дитрух – школа - учитель / І. Соколянський // Рад. освіта. – 1925. – № 5. – С. 15–21.
152. Стасенко О. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями загальноосвітніх шкіл / О. Стасенко // Молода спортивна наука України. – Львів, 2009. – Т. 2. – С. 166–172.
153. Степанюк К. Дослідницькі уміння в контексті загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи / К. Степанюк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – № 43 (2). – С. 62–67.
154. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук. – метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004 – 192 с.

155. Сущенко Л. М. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини / Л. М. Сущенко. – Запоріжжя : Запорізький державний університет, 1999. – 308 с.
156. Сущенко Л. П. Здоровий спосіб життя людини : довідкові матеріали / Л. П. Сущенко ; М-во освіти і науки України. – Запоріжжя : ЗДУ, 1999. – 324 с.
157. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук : 13.00.04. / Людмила Петрівна Сущенко. – Київ, 2003. – 46 с.
158. Сущенко Л. Структура професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в зарубіжних країнах. / Л. Сущенко // Вісник Запорізького державного університету. – 2002. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/archive/articles/2367.pdf>
159. Ткаченко В. В. Новітні технології у навчальному процесі при підготовці вчителів фізичної культури / В. В. Ткаченко // Вісник Черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. – Черкаси : Вид. відділ Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького, 2014. – Вип. 13 (306). – С. 135-138.
160. Ткаченко В. В. Тлумачний словник-довідник понять і термінів з педагогіки : навч. посіб. / уклад.: В. В. Ткаченко. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 41 с.
161. Ткаченко В. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до здійснення диференційованого підходу / В. В. Ткаченко // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць, 2014.- Вип. 712. – С. 182-186.
162. Ткаченко В. В. Здоров'язбережувальні технології у теорії і практиці професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури / В. В. Ткаченко // Викладач і студент: умови особистісно-професійного

- зростання : матеріали Міжнародної наукової практичної конференції (м. Черкаси, 22–23 травня 2014 р.) / за заг. ред. д-ра пед. наук А. І. Кузьмінського. – Черкаси : ФОП Чабаненко Ю. А., 2014. – 192 с.
163. Ткаченко В. В. Здоров'язбережувальні технології: основні аспекти поняття / К. О. Ткаченко // Інноваційні вектори сучасної початкової освіти : матеріали Міжнар. наук. конф. з проблем вищої освіти і науки (м. Одеса, 19–20 вересня 2013 р.) / ДЗ «ЛНПУ ім. К. Д. Ушинського». – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. – 136 с.
164. Ткаченко В. В. Змістово-структурові аспекти поняття «здоров'язбережувальні технології» / В. В. Ткаченко // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2013. – Вип. 12. – С. 315-319.
165. Ткаченко В. В. Основні аспекти поняття «здоров'язбережувальні технології» / В. В. Ткаченко // Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України / ред. кол. О. Чебикін та ін. – Одеса, 2014. – № 3 /СХХ/. – С. 177-180.
166. Ткаченко В. В. Підготовка вчителів фізичної культури у зарубіжних країнах / В. В. Ткаченко // Наукова скарбниця освіти Донеччини : науково-методичний журнал / ред кол. В. М. Алфімов та ін. ; Донец. обл. ін-т післядипломної педагогічної освіти; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2013. – № 1 (14). – С. 124-127.
167. Ткаченко В. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій / В. В. Ткаченко // Дидактика Яна Амоса Коменського: від минулого до сьогодення : матеріали Першої міжнародної Інтернет-конференції (м. Умань, 22 лютого 2013 р.) // Вісник лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського / голов. ред. Н. С. Побірченко. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – 116 с.
168. Ткаченко В. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих

таборах : навч.-метод. посіб. / В. В. Ткаченко. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 44 с.

169. Ткаченко В. В. Проблема формування майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій / В. В. Ткаченко // Сучасні тенденції використання дидактичних ідей Яна Амоса Коменського : матеріали II міжнародної Інтернет-конференції (м. Умань, 26 квітня 2013 р.) // Вісник лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського / гол. ред. Осадченко І. І. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – 116 с.
170. Ткаченко В. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури / В. В. Ткаченко // Педагогіка А. С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 12–14 березня 2013 р.) / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава, 2013. – 221 с.
171. Ткаченко В. В. Психолого-педагогічні підходи щодо формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій / В. В. Ткаченко // Вісник Черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. – Черкаси : Вид. відділ Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького, 2013. – Вип. 6 (259). – С. 111-114.
172. Ткаченко В. В. Рухливі ігри для дитячих оздоровчих таборів : навч.-метод. посіб. / В. В. Ткаченко. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 38 с.
173. Ткаченко В. В. Теоретико-правові підходи щодо сприяння фізичного розвитку дитини / В. В. Ткаченко // Вісник Черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. – Черкаси : Вид. відділ Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького, 2013. – Вип. 1 (254). – С. 116-119.
174. Ткаченко В. В. Роль здоров'язбережувальної діяльності у професійній підготовці вчителя фізичної культури / В. В. Ткаченко // Наука: теорія та практика: збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної

- заочної конференції, Черкаси, 16-18 жовтня 2014 р./ За аг. ред. проф. Мігус І. П. – Черкаси: вид-во ПП Чабаненко Ю. А., 2014. – 291 с.
175. Ткаченко Л. Формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності засобами здоров'язберігаючих технологій в умовах університетських комплексів / Л. Ткаченко // Гуманітарний вісник. Педагогіка. – 2012. – № 27. – 370–374.
176. Ткаченко О. А. Духовність традиції: соціально – філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03 / Олександр Анатолійович Ткаченко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 19 с.
177. Федорчук В. Проблема підготовки майбутніх викладачів до запровадження педагогічних інновацій / В. Федорчук // Вісник Львів. ун-ту. Серія : педаг. – 2009. – Вип. 25. Ч. 3. – С. 111–117.
178. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула. – 2-е вид. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2003. – 136 с.
179. Цуприк С. І. Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів до роботи в літніх оздоровчих таборах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Світлана Іванівна Цуприк; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2011. – 20 с.
180. Чопик Р. Упровадження в урок фізичної культури інтерактивних технологій із варіативного модуля «Баскетбол» / Р. Чопик, М. Полякова // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. Серія : Педагогічні технології навчання фізичної культури. – 2012. – № 3 (19). – С. 180–182.
181. Чубко О. Інноваційні технології навчання в контексті педагогічної підготовки майбутнього вчителя. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

182. Шапран Ольга Іллівна. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Шапран Ольга Іллівна. – Київ, 2009. – 410 с.
183. Шапран О. Інноваційна політика в галузі реформування початкової школи / О. Шапран // Школа першого ступеня: теорія і практика : збірник наукових праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди. – Вип. 1. – Переяслав-Хмельницький, 2001. – С. 35–45.
184. Шапран О. І. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі : монографія / О. І. Шапран, І. І. Доброскок, В. П. Коцур, С. О. Нікітчина. – Переяслав-Хмельницький : Видавництво С. В. Карпук, 2008. – 285 с.
185. Шкіль М. О. Тенденції і принципи подальшого розвитку вищої освіти / М. Шкіль, О. Романовський // Освіта і управління. – 1999. – Т. 3. – № 3. – С. 103–114.
186. Шутка Г. І. Фізичний розвиток дітей у літніх оздоровчих таборах як актуальна соціально – педагогічна проблема / Г. І. Шутка // Соціалізація особистості. – К. : НПУ, 2000. – С. 69–76.
187. Юнак А. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до впровадження здоров'язберезувальних технологій на уроках з лижної підготовки / А. Юнак // Гуманітарний вісник. – 2011. – № 27. – С. 348–352.
188. Яременко Н. В. Дозвіллезнавство : навч. посіб. / Н. В. Яременко. – Фастів : Поліфаст, 2007. – 460 с.
189. Ciesliiiski R. Co powinnismy wiedziec o nauczycielach wychowania fizycznego / R. Ciesliiiski // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. – 2007. – № 5. – S. 2–4.
190. Gardner J. W. Self Renewal. Individual and the Innovative Society / J. W. Gardner. – New York : Harper and Row, 1964. – p. 3

191. Kosiba R. Satysfakcja zawodowa nauczycieli *Wychowania Fizycznego* / R. Kosiba // *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne*. – 2010. – № 10. – S. 18–29.
192. National Standards for beginning physical education teacher. – Reston, VA NASPE, 1996. – 30 p.
193. Petlak E. On the need of innovation in teacher training / E. Petlak S. Pokrivcakova // *The New Educational Review*. Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2005. – Vol. 5. – No 1 (5). – S. 107–116.
194. Pietrasiński Z. *Myślenie twórcze* / Z. Pietrasiński. – Warszawa, 1969. – 195 s.
195. Whitefield P. R. *Innowacje w przemyśle* / P. R. Whitefield Warszawa, 1979. – 26 s.

Наукове видання

Ткаченко Вадим

Усатова Ірина

Ведмедюк Артем

Рубан Анатолій

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ**

Монографія

Комп'ютерне верстання
Любченко Л. Г.

Підп. до друку 13.05.24. Формат 60x84 /16.
Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 10,35. Тираж 50 прим.

Це видання надруковано на папері
із деревини, відповідної нормам
екологічного лісовикористання

Видавець ФОП Гордієнко Є.І.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої
продукції Серія ДК № 4518 від 04.04.2013 р.
вул. Святотроїцька, 73, м. Черкаси,
Україна, 18000, тел. +38 (067) 444-28-94
e-mail: book.druk@gmail.com

@drukcherkasy